

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çeviribilim Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

WIKILEAKS BELGELERİNİN TÜRKÇE ÇEVİRİLERİNE
DAYANILARAK SANAL GAZETECİLİKTE İDEOLOJİ

Omid SHOKRI KALEHSAR

2501101287

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Alev BULUT

Temmuz 2012

İSTANBUL
2012
T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

Adı ve Soyadı : Omid Shokri KALEHSAR Numarası : 2501101287
Anabilim/Bilim Dalı : Çeviribilim Anabilim Dalı Danışman Öğretim Üyesi : Prof. Dr. Alev BULUT
Tez Savunma Tarihi : 20.07.2012 Tez Savunma Saati : 10:00
Tez Başlığı : “Wikileaks Belgelerinin Türkçe Çevirilerine Dayanılarak Sanal Gazetecilikte İdeoloji”.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof. Dr. Alev BULUT		Kabulü
2- Prof. Dr. Sakine ERUZ		Düzeltilme
3-Yrd.Doç.Dr.Nejdet NEYDİM		Kabulü
4- Yrd.Doç. Dr. Betül PARLAK		KABUL
5- Yrd.Doç. Dr. Türkay BULUT (Haliç Üniversitesi)		Kabul

ÖZ

Bu çalışma, haber çevirisinde özellikle Wikileaks belgelerinin çevirilerinde ideolojik yaklaşımları Türk basınından örneklerle incelemektedir. İlk olarak, iletişim, haber, sanal gazete ve sanal gazetecilik işlevleri, eleştirel söyle çözümleme yöntemi ve haber çevirisini örneklerle anlatmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde, Medya ve İdeolojik çeviri, Wikileaks belgeleri, Wikileaks kurucusu Julian Assange`in hayatı, belgelerin içeriği ve bu belgelerin oluşturduğu yankılar anlatılmaktadır. Çalışmanın son bölümde, **Taraf** , **Hürriyet**, **Cumhuriyet** ve **Zaman** gazetelerinden alınan örnekler, eleştirel söylem çözümleme yöntemiyle wikileaks belgelerinin çeviri süreci ve bu süreçte uygulanan ideolojik yaklaşımlar incelenmektedir. Örnekler, “Türk Ordusu ve Demokrasi” ve “Türkiye`nin AB Katılım Süreci, Kaybolan Belge Olayı” belgeleri seçilmiştir. Haberleri ideolojik bir alt yapıyla hazırlamak ya da çevirmek kaçınılmazdır. Çalışmanın temel amacı Wikileaks gibi dünyayı sarsan bir organizasyonun Türkiye`ye dair belgelerinin seçilmesinde, çevrilmesinde ve kitleye ulaştırılmasında dört temel yayın organı üzerinden medyanın ideolojik rolünü ve etkilerini tartışmaktır. Bu doğrultuda iki temel metin dört gazetede ki haber yapılış biçimleri ile ele alınmıştır. Bu çalışma, gazetelerin benzer iki belgeyi farklı anlatım seçenekleri ile nasıl yayımladıklarını göstermektedir.

ABSTRACT

This study investigates the ideological approaches in the translation of especially the Wikileaks documents in news translation based on examples from Turkish press. First of all, it exemplifies communication, news, cyber newspaper and cyber journalism functions, critical discourse analysis method and translation of news. In the second part of the study; media and ideological translation, Wikileaks documents, life of Julian Assange- founder of Wikileaks-, content of the documents and the resonations caused by these documents. In the final part of the study, samples from **Taraf**, **Hurriyet**, **Cumhuriyet** and **Zaman** newspapers, translation of the wikileaks documents through the critical discourse analysis method and the ideological approaches employed in the process are investigated. “Turkish Army and Democracy” and “Turkey’s EU accession process: The Case of The Missing Declaration” are chosen as examples. It is inevitable to prepare or translate the news with an ideological infrastructure. The main aim of the study is to study the ideological role and effects of media on the selection, translation of documents of an earth-shattering organization such as Wikileaks and transmission thereof to masses through four main media organs. In this direction, two main texts have been handled with the ways of the four newspapers’ making news. This study reveals how newspapers publish two similar documents through different narration options.

ÖNSÖZ

On bir ay süren bir çalışmanın sonunda tamamladığım bu tez oldukça öğretici ve merak uyandıran bir süreçti. Tezin her aşamasında farklı sorunlar ve farklı çözümlerle karşılaştım. Bu tezi hazırlarken beni en çok rahatsız eden Türkçemdeki bir sıra yetersizliklerdi. Bu sorun hem metni okurken hem de aktarırken beni fazla rahatsız etti. Elime aldığım her metni kolayca anlıyordum ama aktarmak istediğim zaman bir türlü olmuyordu Tez konusu yeni bir konu olduğu halde gereken kaynakları buldum. Bu çalışmadan asıl amaç Wikileaks belgelerinin Türk basınında olan yankısını incelemektir. Tezi en iyi şekilde yapmaya çalıştım ama eminim ki tez bundan daha iyi yapılırdı. Bu çalışmada sadece Wikileaks belgelerin Türkçe çevirileri ele alındı benim gibi yabancı uyruklu öğrenciler Wikileaks belgelerini kendi ana dillerinde ve yaşadığı ülke medyasına ele alabilirler ve bu çevirileri Türkçe çevirileri ile karşılaştırabilirler. Tüm sıkıntılara rağmen bu tezin hem Türk hem yabancı öğrencilerin gelecekte yapacakları tez ve benzer bilimsel çalışmalarında yararlı olacağına ve özellikle çeviribilim alanına katkıda bulunmasına umut ediyorum.

Bu çalışmada yapılmasında her anlamda destek veren, örnek olan, sabırla tüm fikirlerimi dinleyen, zihnimin dağınık masa üstünü derleyip toparlamama yardımcı olan, işin içinden çıkamadığım anlarda tekrar tekrar başvurduğum kılavuzum, çok sevgili hocam Prof. Dr. Alev BULUT'a teşekkür ederim

Yüksek lisans eğitiminde üzerimde emekleri olan ve bu çalışmayı yapabilmem için bana bölümün kapılarını açan hocalarım, Prof. Dr. Mine YAZICI'ya, Prof. Dr. Emel ERGUN'a, Prof. Dr. Sakine Eruz'a, Prof. Dr. Nilüfer TAPAN'a, Yrd. Doç Dr. Betül PARLAK'a, Yrd. Doç. Dr. Nejdet Neydim'e, Doç. Dr. Ayşe ECE'ye ve Yrd. Doç. Dr. Turgut Gümüšoğlu'na; teşekkür ederim.

Maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen, bu çalışmamı en başından beri destekleyen sevgili nişanlım Türkana HÜSEYNOVA'ya teşekkür ederim. Arkadaşım Mehdi SOLHI'ye, çok değerli hocam Dr. Bahadır BUMİN ÖZARSLAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ/ ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TERİMCE	ix
GİRİŞ.....	1
1. Sanal Gazetecilik ve Haber Çevirisi	3
1.1. İletişim ve Gazetecilik	3
1.1.1. Kitle İletişim Araçlarının Ana Özellikleri.....	3
1.1.2. İletişimin Fonksiyonları.....	3
1.1.3. Gazeteciliğin Temel Prensipleri.....	5
1.2. Haber.....	6
1.2.1. Haberin Fonksiyonu.....	7
1.2.2. İnternet Haberciliği.....	8
1.2.3. İnternetin Yazılı Gazeteciliğe Sağladığı Fırsatlar.....	14
1.3. Sanal Gazete.....	16
1.3.1. Sanal veya Online Gazetecilik.....	16
1.3.2. Türkiye’de Sanal Gazete Tarihi.....	18
1.3.3. Sanal Gazetenin Yarattığı Tehditler.....	20
1.4. Haber Çevirisi.....	29
1.4.1. Çeviri Sürecine Genel Bakış.....	29
1.4.2. Haber Çevirisine Kuramsal Bakış.....	33
1.4.2.1. Eleştirel Söylem Çözümlemesi.....	34
1.4.3. Haber Çevirisinin Güçlüklerinin İncelenmesi.....	39

2. Sanal Gazetecilik ve İdeolojik Çeviri: Wikileaks Belgeleri.....	42
2.1. Medya ve İdeolojik Çeviri.....	42
2.1.1. İdeolojik Haber Çevirisi.....	44
2.1. Wikileaks ve Yaratıcısı Julian Assange.....	46
2.1.1. Julian Assange'ın Yaşam Öyküsü.....	48
2.2. Wikileaks.....	49
2.2.1. Wikileaks'in Tarihçesi.....	52
2.2.2. Wikileaks Belgelerinin Yayın Süreci.....	55
2.2.3. Wikileaks Yayın İlkeleri.....	57
2.2.4. Wikileaks'in Önemi: Küresel Şeffaflık Hareketi	57
2.3. Wikileaks Belgeleri.....	62
2.3.1. Wikileaks Sızıntıları.....	63
2.3.1.1. Benzer bir Örnek: Watergate.....	64
2.3.1.2. Cablegate Sızıntısı ve Sonuçları.....	65
2.3.1.3. Assange ve Wikileaks iddianamesi.....	67
2.4. Wikileaks Belgelerinin Çevirisi.....	68
2.4.1. Belgelerin Çeviri Süreci.....	69
2.4.2. Çeviriye Yönelik Tepkiler.....	69
3. İnceleme: Wikileaks Belgelerinin Türkçeye Çevirisinde İdeoloji.....	72
3.1. Türkçede Wikileaks.....	72
3.2. Yöntem.....	75
3.2.1. Çözümleme.....	75
3.3. Örnekler.....	78

3.1.1. Türk Ordusu ve Demokrasi.....	78
3.1.2. Türkiye'nin AB Katılım Süreci.....	82
3.4. Değerlendirme.....	87
Sonuç.....	91
Kaynakça.....	93
Ekler.....	100

TERİMCE

çağrışımlar	connotations
çeviri düzenleme	transediting
çevirmen	translator
çerçeveleme	framing
disiplinlerarası	interdisipline
editör	mditor
eğretileme	metaphor
etiketler	labels
görsel yardımcılar	visual aids
geri planda bırakma	backgrounding
kinaye	insinuation
kayıt/ dil düzeyi	register
kiplik	modality
kişiler arası işlev	interpersonal function
olduğundan önemli gösterme	overstatement
odaklama	topicalization
ön plana çıkarma	foregrounding
ön varsayım	presupposition
metinsel işlev	textual Function
fikirsel/düşünsel işlev	ideational function
sözlük	lexicon
şematik yapılar	schematic structures
tekrar	repetition

EKLERİN LİSTESİ

- 1-Wikileaks sitesi , <http://wikileaks.org/cable/2007/05/07ANKARA1258.html>,
- 2- Hürriyet Gazetesi, “Wikileaks Merakla Beklenen Belgeleri Yayınladı”,1 Aralık 2011
- 3-TURKEY ACCESSION/EU: THE MYSTERIOUS CASE OF THE MISSING DECLARATION,
<http://cablesearch.org/cable/view.php?id=04THEHAGUE3333&hl=04THEHAGUE3333%2C+>
- 4- Hürriyet Gazetesi, “Wikileaks’te son Türkiye Belgesi: Kayıp Deklarasyon”,27 ocak 2011,

GİRİŞ

Bu çalışmada Wikileaks belgelerinin Türkçe çevirilerinde verilen dilsel kararlar, bu kararların ideolojik yansımaları, çevirmenin çeviri sürecinde karşılaştığı metin içi ve metin dışı güçlükler ele alınacaktır. Bu çeviri metinlerin Wikileaks belgelerinin yorumlanmasındaki etkileri çeviribilim bağlamında bu belgelerin ilk yayımlanışından günümüze Türk kamuoyunu yakından ilgilendiren iki önemli konu olarak “Türk Ordusu ve Demokrasi” ve “Türkiye’nin AB Katılım Süreci, Kaybolan Belge Olayı” örnekleriyle incelenecektir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, sanal gazetecilik ve haber çevirisi başlığı altında, kitle iletişim araçlarının ana özellikleri, haber, haber çevirisi, haberin fonksiyonları, internet haberciliği ele alınacaktır. Bu başlık altında sanal gazeteciliğin yarattığı tehditler ve fırsatlar, haber metninin özellikleri, haber çevirisi süreci, haber metninin çözümleme yönteminin yanı sıra eleştirel söylem çözümlemesi incelenecektir.

İkinci bölümde sanal gazetecilik ve ideolojik çeviri ele alınacaktır. Wikileaks belgeleri ana başlığı altında ilk önce medya ve ideoloji, ideolojik haber çevirisi, Wikileaks ve yaratıcısı Julian Assange’ın yaşam öyküsü, bu belgelerin yayın süreci ve Wikileaks yayın ilkeleri incelenecektir. Bu bölümde ayrıca Wikileaks belgelerinin çeviri süreci ve bu çevirilere verilen tepkiler, Wikileaks benzeri olan Watergate olayı incelenecektir. Wikileaks belgelerin yayınlandığı günden itibaren çeşitli ülkelerde farklı yankılar bulmuştur. Bu çalışmada Türk basınında Wikileaks belgelerinin yansımaları da incelenecektir. Bu belgelerin bir çoğu Türkiye’yi ilgilendirdiği için Türk basını da belgeleri önemsemiş ve çeşitli haber, çeviri ve yazı yayınlamıştır. Türk basını bu tür belge ve haber konusunda gösterdiği ilerleme ve bu ilerlemelerin objektif haberciliğin katkılarına değinilecektir.

Üçüncü ve son bölümde van Dijk’in eleştirel söylem çözümleme yöntemi ile örnek belgeler incelenecektir. İlk kısımda Türkçede Wikileaks, yöntem ve çözümleme anlatılacaktır. Sonra örneklere geçilecektir. Türk gazetelerinde yayınlanan konu “Türk Ordusu ve Demokrasi” ve “Türkiye’nin AB Katılım Süreci, Kaybolan Belge Olayı”

haberleri karşılaştırmalı olarak örneklendirecektir. Örnek olarak seçilen belgelerin içerikleri anlatılacak, kaynak metin, kaynak metin kaynağı ve erek metin, erek metin kaynağı bir arada verilecektir. Örnekler ulusal gazetelerden seçilecektir. Örneklerin Türkiye'yi yakından ilgilendiren konulardan seçilmesine dikkat edilmiştir. Farklı ideolojilere sahip olduğu düşünülen gazetelerde seçilen belgeler incelemeye çalışmıştır. Aynı belgelerin farklı dilsel kullanımı tercihleriyle nasıl farklı bir şekilde yeniden oluşturduğu örneklendirilecek ve okuyucu hedef kitlenin bu farklılık üzerindeki etkisine dikkat çekilecektir. Çalışmanın başında, haber çevirisinde ideolojik yaklaşımların neler olduğu ve bu yaklaşımların kamuoyu üzerindeki etkisinin ortaya konması amaçlanmıştır. Sonuç kısmında, bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgular ve varılan sonuçlar anlatılacaktır.

Bu çalışma kapsamında, özellikle söylem çözümlemesinin anlatıldığı kısımda kullanılan terimlerin yer aldığı bir İngilizce – Türkçe terimce bulunmaktadır. Bu terimceyle, çalışmaya ilgi duyan kişilerin metin içinde geçen belli kavramların İngilizce karşılıklarına daha kolay ulaşmalarını sağlamak amaçlanmıştır. Ekler kısmında, çalışmada yer alan haber örneklerinin asılları ve çevirileri yer almaktadır.

1. Sanal Gazetecilik ve Haber Çevirisi

Bu bölümde iletişim, gazetecilik ve kitle iletişim araçları ile ilgili bilgiler verildikten sonra alt başlık olarak sanal gazeteciliğe ve haber çevirisine geçilecektir.

1.1. İletişim ve Gazetecilik

1.1.1. Kitle İletişim Araçlarının Ana Özellikleri

Tekil hali 'medium' olan 'media' kelimesi Latince kökenlidir. Medium esasen; ara, orta gibi manalarda kullanılmaktadır. Tüm topluma ya da büyük bir kısmına yönelik olan iletişim "kitle iletişimi" iken; bu işlemin araçları (gazete, radyo, televizyon, dergi, sinema, kitap, bilgisayar vs.) da "kitle iletişim araçları" dır. İngilizcesi "mass media" olan görüntülü ve sözlü basının tümü Türkçeye "kitle iletişim araçları" olarak girmiştir.

Kabaca, medyanın işlevi bireylere haber verme ve onlara bilgi sağlama olarak söylenebilir. Hedef kitleye sürekli sunum yapan kitle iletişim araçları haber, bilgi, düşünce, kanı vb.nin somutlaştırılmış halidir.

İletişim araçlarının toplum üzerinde nasıl bir etki yarattığı, dünyanın gittikçe "küresel bir köye" dönüşmesi söyleminin çıktığı 1960larda da tartışılmaktaydı. Kitle iletişim araçlarının ulaştırdığı mesajların etkilerini inceleyenlerin yanı sıra sadece kitle iletişim aracının kendi etkisini araştıranlar da vardı. Bu bağlamda iletişim bilimci McLuhan " İleti, iletişim aracının kendisidir" diyor. Günümüzün farklı görüşe sahip 1985'te kurulan ABD Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Medya Laboratuvarı yöneticisi Nicholas Negroponte de " medya giderek dijital verilerin aktığı bir nehre dönüşecektir". İsteyen istediği yerden, istediği zaman günümüz bilgisayarlarından değil de farklı aletlerle habere ulaşabilecektir¹.

¹Serhan Yedig, Haşim Akman, **İnetnert Gazeteciliği**, İstanbul, Metis Yayınları, 2002, s. 40.

1.1.2 İletişimin Fonksiyonları

İletişimin medya çalışmalarındaki fonksiyonu her ülkede değişiklik gösterebilmesine rağmen hemen her yerde gözlemleyebileceğimiz 8 başlıkta toplanabilir².

a) Haber ve Enformasyon Sağlama: Olaylar ve durumlar hakkında haber yani bilgi aktaran kitle iletişim araçları yerel, bölgesel ve uluslararası durum ve gelişmeleri bireylere aktararak bilinçli tepki vermelerine yardımcı olur. Bu işlem haber, veri, imge, görüş ve yorumların kısacası eylem ve söylemin toplanması işlemidir.

b) Topluma mal etme: Bireylere toplum hakkında genel bilgi veren kitle iletişim araçları toplumsal yaşamın bir parçası olmasında önemli yer tutar.

c) Güdülme: Toplumca belirlenmiş ortak hedef ve amaçların sahiplenilmesinde kitle iletişim araçları teşvik edici bir rol oynar.

ç) Tartışma zemini yaratma: Toplumun değerlerini aktarma ve insanları bunun etrafında mobilize etmenin yanı sıra kitle iletişim araçları bir tartışma zemini yaratarak bu değerlere açıklık sağlayabilir.

d) Eğitim: Bilgi aktarmanın doğal sonucu olarak kitle iletişim araçları bireylerin bilgi ve yetenek seviyelerini artırır.

e) Kültürün gelişmesine katkı: Kitle iletişim araçları kültürün tanıtımı, gelişmesi ve kültürel varlıkların korunmasında önemli bir yere sahiptir.

f) Eğlendirme: Yaşamdan sıkılan kişilere hoş vakit geçirebilen kitle iletişim araçları bu olanakları daha çeşitli ve ucuz kılabilir.

g) Toplumsal tutkal: Yukarıdaki işlevlerin gerçekleşmesiyle beraber bireyler ve gruplar arası ilişkiler, birbirini tanıma ve anlamaları da gelişecektir.

² Atilla Girgin, *Gazeteciliğin Temel İlkeleri*, İstanbul, Der Yayınları İstanbul, 2008, s.107.

1.1.3. Gazeteciliğin Temel Prensipleri

Gerekli donanıma sahip kişilerin uygulayıcı birer bilim adamı olduğu gazetecilik bir bilimdir. Çünkü gazetecilerin amacı da aynı bilim adamlarınınunki gibi insanlarla bilgileri paylaşmak ve bilgileri anlatmaktır. Gazeteci; yaptığı işin her anında taraftarlığa ya da karşıtlığa, eylemciliğe soyunmadan sadece ve sadece “gözlemci ve olay tanığı” olduğu gerçeğini asla aklından ayırmamalıdır.

Bir gazetecinin kurması gereken yegane denge; haberi gerçek, doğru ve açık olarak aktarırken haber konusu kişi ve onun yakınlarına yönelebilecek zarar ile toplumun “dünyanın gerçek yüzünü görüp öğrenme” hakkı ve ihtiyacı arasındaki dengedir. Gazeteci bu dengeyi kurarken de meslek etiki ilkelerini göz önünde bulundurarak “bilgi aktarma ve örnek olma” ölçütlerini dikkatle değerlendirmelidir. Bu bağlamda bir gazetecinin bireylere özgürce kendilerini yönlendirebilecekleri haberleri sunarken ilk sorumluluğu:

- Gerçek haber
- Sadakatle bağlanacağı ilk yer halk olmalıdır
- Temelinde gerçeği doğrulama öğretisi vardır
- Bahsi geçen kişi ya da kurumlardan bağımsız durabilmelidir
- Kimseye bağlı olmayan ve yaptırım gücüne sahip olan bir gözlemci olduğunu bilmelidir.
- Toplum için açık bir tartışma ve uzlaşma zemini yaratmalıdır
- Çabası; önemli olanı ilginç ve dikkate değer hale getirmek olmalıdır
- Haberleri geniş ve orantılı bir şekilde dengeleyebilmelidir
- Mesleği icra edenlerin inisiyatiflerini kullanabilmeleri yolu açık olmalıdır

Bu çerçevede bir gazeteci kendini her olayda, kendini hızlı bir biçimde farklı kaynaklardan bilgi sahibi kılabilenidir. En önemli toplumsal ürünlerin en başat geleni bilgiyken, en büyük toplumsal ihtiyaçların en birincisi de haberdur. Bu ikisiyle ilgili olan gazetecilikse bu ilişkisinden dolayı bir amme hizmeti sayılmaktadır.

Bireylere haber verme vazifesinin ötesine geçen gazetecilik günümüzde bireylere düşünmeyi öğretir hale gelmiştir. Haber, bakış, yorumun dolaşımını gerçekleştiren gazetecilik bu bakımdan onurlu bir vazifedir. Demokratiklik iddiasına sahip toplumlarda kamuoyu ancak bu onurlu vazifenin gerçekleşmesiyle oluşur. Günümüz insanların da ihtiyacına cevap verecek şekilde, ana ilkesi olan bilgi dolaşımının önüne geçmemek kaydıyla gazeteciliğin eğlendirmek, dinlendirmek, boş zamanı değerli kılmak gibi işlevleri de vardır.

1.2. Haber

Gerçekle ilintili ya da gerçek olarak kabul edilen haber en efektif medya içeriğidir. Haber yapmadaki amaç, olmuş bir olayı kitlelere aktarmaktır. Öyleyse diyebiliriz ki her haber bir “olay”dır. Olay hem ortaya çıkan, oluşan durum hem de değişik olguların belirli bir zaman mekan ilişkisi içinde oluşmasıdır. Hem söylem hem de eylem halini alabilen “olay”, bu bağlamda geniş olarak düşünülmelidir. Ancak bir olayın haber olma koşulu bir gözlemcinin varlığıdır ve bu gözlem ve duyuların iletilmesi işi haber üretme işidir.

Kişiler ömürleri sürecinde karar alırken kendi değer yargularından etkilenirler. Her karar ve seçimde bireyin kişiliği etkin bir rol oynar. Bu bağlamda bireyin seçimlerinde bilinçli veya bilinçsiz devreye giren bazı değerler vardır. Bunlar:

- Estetik(güzel, çirkin, etkileyici, sevimsiz)
- Mesleki(Kreatif, mecburi, imrendirici)
- Mantıki(tutarlı, tutarsız, dengeli, dengesiz)
- Sosyo-kültürel(tembel, çalışkan, azimli, faydasız)
- Ahlaki(doğru, dürüst, ahlaksız)

Yukarıdaki etmenler muhabirin habere yaklaşımını etkiler. Bunun sonucu olarak da habercinin kişiliği, içinde bulunduğu toplum ve kurumun yapısı haberi etkiler. Sağladıkları devamlı bilgi sirkülasyonu ile toplumsal dönüşüme öncülük edebilecek kitle iletişim araçları aynı zamanda toplumun düşman-dostlarını, kahramanlarını, politikalarını saptayabilirler.

Bazı iletişimcilere göre haber değeri taşıyan konular:

- Mağlubiyet, başarısızlık, karışıklık, gerilim
- Ülkeye ve onun kültür-coğrafyasına yakınlık
- Yeni ve güncel olma
- Toplum üzerinde etki
- Anormallik ve duygusal olarak dikkat çekici olmak

Bir medya kuruluşunun yayın ilke ve politikalarını anlamamanın en kolay yolu onun yaptığı haberlere bakmaktır. Kamuoyunun istenildiği gibi yönlendirilmesi haberdeki söylem, seçicilik, uzun süre yöntemleriyle mümkün olabilmektedir. Yüksek seviyelerde döngü ve tüketimi olan haber diğer medya ürünlerinin aksine herkesin mutlaka ihtiyaç duyduğu bir şeydir.

İlk öncelikle haber söylemi, egemenlerin üstünlük kurma, taraf ve kamuoyu oluşturma mekanizmasıdır. Kaba bir şekilde medya içeriğini “haber” ve “diğerleri” olarak ikiye ayırabiliriz. Çünkü çoğu ürünlerin oluşturma, yönlendirme yöntemleriyle ortaya çıktığı haber; seçimi, servis edilişi ve söylemiyle çok geniş bir aldatmaca alanı oluşturabilir. Yanlış haberler bile çok iyi düzenleme ve çok iyi bir servisle inandırıcı kılınabilir. Sonuç olarak haberin kişilerin düşünce ve duyguları üzerinde çok net etki oluşturduğu bir gerçektir. Bir bireyin edilgenleşmesi, tepkisizleşmesi onun bilinçaltına kendisi farkında olmadan nüfuz edilmesi yoluyla sağlanabilir. Ve hala haber bilinçaltına en çok etki eden şeydir.

Haberi etkileyen dış etkenlerse toplum yaşamı, olayın niteliği, habercinin ve hedef kitlenin kişiliği, haberi sunanın çıkarı, iktidarın takındığı tavır, ekonominin o anki durumu, gizlenilmek istenen öğeler, verilen bilginin niteliği olarak sıralanabilir.³

1.2.1. Haberin Fonksiyonu

Haber, gündelik yaşamda değişiklik yaratmış ya da yaratacak olan gelişmeler bütünüdür. Kişilerin yakın çevre ve tüm dünya ile olan sürekli bilgi bağlantıları haber

³<http://www.atillagirgin.net/makaleler/haber.htm>

sayesinde⁴. Kültürel, siyasal, ekonomik, bireysel işlev ve etki açısından haber diğer medya içerikleri arasında üst bir konuma sahiptir. Modern kitle iletişimin oluşmasıyla birlikte haber, toplum durumu, gelişmişliği, sorunları ve umutlarının kaydedicisi olmuştur. Kitle iletişim araçlarıyla sunulan haberler kişileri yerelden küresele tüm alanlardaki gelişmelerden bilgi sahibi yapar. Kısaca haber; bireylere öğretir, onları eğlendirir, üzer, mobilize ya da demobilize eder⁵.

1.2.2. İnternet Haberciliği

İnternet; tüm dünyadaki bilgisayarları birbirine bağlayan, birbirleriyle haberleşmesini ve veri transferini sağlayan ortak bir elektronik dil ve kurallar bütünüdür. Çok sayıda ortak özelliğin bulunmasına karşın güttükleri amaçlar ve bağlantıları bakımından haber grupları, tartışma forumları, sohbet odaları, web siteleri vb. farklılaşabilirler.

İnternet ABD Savunma Bakanlığı'nın bir felaket zamanında işlerliğini devam ettirebilecek bir bilgisayar ağı yaratma deneyleri sonucu, 1960 yıllarında ortaya çıkmıştır. Bu deneyde ağın bir kısmı zarar görse dahi geri kalan kısmın işlevine devam etmesi hedeflenmekteydi. Bugünkü internetin temeli olarak alabileceğimiz bu deneylerle oluşan ARPANET, ABD'deki akademik camiyı birbirine bağlıyordu. İnternetin zaman içinde gelişimine kısaca bakmak gerekirse:

Amerikan Federal Savunma Bakanlığının 1969'da çeşitli bilgisayar ve askeri projeleri desteklemek için kurduğu Paket Anahtarlamalı Ağ ARPANET, Amerika'daki akademik çevrelerin bilgisayarlarını da içererek gitgide büyüdü.⁶

İlk tabloya baktığımızda görürüz ki internet çok hızlı bir şekilde yaygın hale geliyor. Ancak dünyanın bu en büyük bilgi deposuna sadece bilgi paylaşımı adını vermek yanlış olur. Kendi dili, terminolojisi ve kurallarıyla insan aklının sınırlarına meydan

⁴ Atilla Girgin, **Gazeteciliğin Temel İlkeleri**, İstanbul, Der Yayınları 2008, s.109.

⁵ Girgin, a.e.g. s.110

⁶ Gökçen, Ferhat, "**İnternet ve Elektronik Ticaret (E-Ticaret) Üzerine**", http://www.muhasabetr.com/e_İmza, 01/05/2006 tarihinde erişildi.

okuyan internet, tüm dünyanın büyük oranda temsil edildiği bir zemindir. ⁷ Bu bağlamda internet söz konusuken onu kitle iletişim aracı olmaktan ziyade kitle etkileşim aracı (KİA) olarak ele almak daha uygun bir yaklaşım olur. Çünkü internetin yegane özelliklerinden bir tanesi de akmakta olan bilginin kullanıcılar tarafından yönlendirilebilmesidir. İnternetin özelliklerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1-İnternet gittikçe daha ucuz olan bir teknolojidir.

2-İnternette sansür uygulaması çok zordur.

3-Birleşik bir aracı (medyum) dır.

4-Hem eş zamanlı hem de ayrı zamanlarda kullanılabilir.

5-Yaygın kabul edilen anlamdaki sahiplik konumunu kaldıran bir teknolojidir.

6-Alternatif kullanma imkanları sağlar. ⁸

Türkiye’de İnternet

İnternetin Türkiye’ye girişi 1990lı yıllarla birlikte olmuştur. Bu yeni sayısal iletişimin sunumu; Türkiye’ye çağ atlatacak olan, diğer ülkelerin gelişmişliğini yakalamamızı sağlayacak olan, fakirle zengin, kırsalla kent arasındaki eşitliği sağlayacak ve bilgi toplumunu oluşturacak olan şekilde yapılmıştır. ⁹

ODTÜ (Ortadoğu Teknik Üniversitesi)’den uzun bir dönem boyunca ülkenin tek çıkışı olan 64kbit/san hızındaki internet hattı 12 Nisan 1993’te TUBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu), ODTÜ ve DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) işbirliğiyle hizmete girmiştir. Daha sonra bu kervana 1994’te Ege Üniversitesi, 1995’te

⁷İsmail Üstün, *İnternet Üzerindeki Medya*, Doktora Tez Çalışması, Marmara Üniversitesi, İstanbul, s.10.

⁸ Atabek, Ümit, *Yeni İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar*, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003

⁹ İlhan Yerlikaya, *İnternet Gazeteciliği ve Geri Besleme*, Medyada Yeni Yaklaşımlar, Eğitim Kitabevi, Konya, 2003s. 19.

Boğaziçi Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi, 1996'da İstanbul Üniversitesi yeni kurulan bağlantılarla katılmışlardır.¹⁰

İnternetin ne kadar hızlı yaygınlaştığını anlayabilmek için televizyonun benimsenmesinin 26 yıl, bilgisayarın 15 yıl ve internetin benimsenmesinin 7 yıl aldığı verilerine bakabiliriz¹¹. Özellikle 1999 yılından sonraki bireysel internet kullanımındaki artış firmaları da internete yönlendirmiş, ayrıca teknolojik altyapının devamlı bir şekilde ilerlemesi de interneti Türkiye'de her alanda yaygınlaştırmıştır.

Türkiye'nin İnternet Kullanıcısı Rakamları¹²

- 2000 1.500.000
- 2004 4.900.000
- 2005 10.200.000
- 2006 11.750.000
- 2011 35.000.000

GfK (Growth from Knowledge) Türkiye tarafından Mynet isimli internet sitesi adına 11 ilde kentsel internet kullanıcılarını temsil eden 890 birey ile "İnternet Kullanıcı Profili" araştırması yapılmıştır. Bu araştırmayla Türk internet kullanıcılarının demografik profilleri çıkarılmıştır. Araştırma sonucu internet kullanım amaçları: İlk olarak e-posta alma/gönderme, ikinci olarak iş ya da okul araştırması, chat yapmak, sohbet odalarında vakit geçirmek, ardından oyun oynamak ve haber takibi olarak çıkmıştır¹³.

İnternetin birincil amacının bilgiye ulaşma olduğunun topluma benimsetilebilmesi için:

İnternete dair sadece gençlerin değil ebeveynlerin ve yetişkinlerin de bilinçlendirilmesi

¹⁰ Murat Karaduman, İnternet ve Gazetecilik, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya**, İstanbul IPS İletişim Vakfı Yayınları, 2003, s.146.

¹¹ Yılmaz, Erdoğan, "Eğitim Net Etkisi" (İNET Konferansı sunumu İstanbul 3 Kasım 2002), <http://www.inet-tr.org.tr/inetconf7/program/>

¹² <http://www.internetworldstats.com/europa2.htm>

¹³ Hamza Çakır, "Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s:22, 2007/1, s,132

Bu bilinçlendirme için özellikle medyada toplumu bilgilendirecek ancak kuşku duydurmayacak yayınlar yapılması

Okullarda bilgisayar kullanıcılığı ve kullanımını geliştirecek dersler gösterilmesi

Alakalı sektör ve servis sağlayıcılarının Türkçe referanslı ve eğitime yardımcı siteler oluşturması

“Zararlı” sitelerin kontrol ve denetimi ve bu tür site sahiplerinin de eğitilmesi

Sosyo-ekonomik olarak geri kalmış bölgelere ve okullara bilgisayar ve internetin devlet tarafından götürülmesi çalışmaları yapılabilir¹⁴.

İnternet haberciliği özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak geliştirdiği bilgisayar destekli gazetecilik ve elektronik gazetecilikle, bu meslekte önemli anlayış ayrımlarını da gündemimize sokmuştur. Milyonlarca kullanıcının aktif olduğu İnternet alanında hemen her konuda bilgiye ulaşmak mümkünken, bu ihtiyaç ve talep doğrultusunda birçok web sitesi açılmıştır. Hızı sayesinde internet üzerinden gündelik haberler hızlıca taranıp son dakika haberlerine göz gezdirilebilmektedir. Türkiye’de IBS tarafından internet kullanıcılarına yönelik yapılan araştırma sonucu “sanal gazetecilik” hakkında bilgi sahibi olanların oranı %82, internet üzerinden gazete okuyanların oranı ise %60’tır¹⁵.

Yeni nesil İnternet gazeteciliğinin geleneksel anlamdaki gazeteciliğin önüne geçen yönleri arasında sivrilen 4 özellik bulunmaktadır. Bunlar: Hızı, geri dönülebilir olması, detaylara izin verme imkanı ve hem yayıncı hem de okuyucu tarafından özgürleştirici olmasıdır¹⁶. Özellikle son dakika haberleri, TV ekranlarından önce internette yer buluyor ve bu hızlilik insanları internet gazeteciliğine yönlendiriyor. Günlük gazetelerin ancak ertesi günkü baskılarında yayınlayabilecekleri haberler,

¹⁴Sırmalı, R. Meltem Kavcar, “İnternetin Sosyallığe Etkisi”, <http://www.hatunca.net>

¹⁵<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/internetgaz/internetgaz4.htm>

¹⁶Dilmen, Nemci Emel (2005), “Yönetenler Açısından Türkiye’deki İnternet Gazeteleri ve Haber Portalları Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 22, s.96.

internete anında yansıyor. Online gazeteciliğin getirmiş olduğu kolaylıklar çerçevesinde bize sunduğu imkanlara bakmak gerekirse:

Haberin hızlı bir biçimde verilir ve güncellemelerin yapılabilmesi

Okuyucunun 24 saatin her anında habere ulaşabilmesi

Multimedya temelli ses-grafik-vidyo vb. dosyaların kullanılabilmesi

İstenilen haberin saklanıp istenildiği anda arşivden anında tekrar gün yüzüne çıkarılabilmesi

Okurun anında yorum yapması kanalıyla okurla interaktif bir etkileşim sağlaması

Haberin alakalı olduğu konularda verilen linklerle haberin geri plandaki bilgilerine ulaşılabilmesi

Diğer medya alanlarında yer tutmayan haberlere kolayca erişebilme¹⁷

Okuyucunun tepkisini anında ve aracısız bir şekilde vermesiyle okur-gazeteci-yazar arasındaki dengenin okur tarafına doğru değişmesi ve okurun bu vesileyle haberi doğrudan etkileyebilmesi

Kişisel ve yerel yayınlara da barınabilecekleri bir zemin oluşturarak fırsat eşitliği sunar ve büyük medya ajanslarının tekeli bozar. Siyasi ve ekonomik olarak çok güçlü olan büyük holdinglerin karşısında günlük yayın çıkarmak neredeyse imkansızken sanal ortam bağımsız bir şekilde günlük gazete çıkarmaya olanak sağlar. Büyük holdinglerin yanı sıra bu yeni iletişim tekniğinin kullanımını bilen bireyler de gazete çıkarabilirler. Hızın çok önemli olduğu günümüzde gazetecilik de internetle birlikte hız kazanan mecralardan biri olmuştur.

On-line yayıncılık yapabilmek için öyle büyük işletme masraflarına gerek yoktur. Düzgün bir bilgisayar sistemi ve iyi bir çalışan ve yazı ileri kadrosuyla dünyanın

¹⁷Karaduman, a.ge.

her noktasına on-line yayın yapmak mümkünken bu yapılan yayının ne kadar insan tarafından ziyaret edildiğini de basit sayaçlarla takip etmek mümkündür. Bu da kesin tiraj anlamına gelmektedir. Ayrıca hosting firmasının kontrol panelinden hangi haberin veya yazarın daha çok tıkladığı, reklamlara kaç kişinin baktığı vb. bilgilere ulaşılabilir.

İnternet gazetesi okuyucularının profilini çıkarmak ve kamuoyu araştırması yapmak çok daha kolaydır.

Herhangi bir konuda anket, araştırma yapmak, forum oluşturmak çok kolayken siteme konulan mesaj kısmıyla da okuyucunun istek, eleştiri, düşünce vb. kolayca öğrenilebilir. Artık okuyucular, internet gazeteciliğinin getirdiği mesaj panosu vb. yenilikler sayesinde yazarlar hakkındaki düşünce ve eleştirilerini e-posta ya da sitedeki mesaj bölümü yardımıyla iletebilmektedirler¹⁸.

Günümüz internet haberciliği her ne kadar bir alternatif medya olmaktan henüz uzaksa da her geçen gün yazılı basına olumsuz etkileri artmaktadır. İnternetle beraber geleneksel anlamda beraber tezgaha çıkan birkaç gazete ve birtakım dergiyle rekabet eden bir gazete artık binlerce bağımsız belge ve diğer sunum öğeleriyle de rekabet etmek durumundadır. İnternetin bu çeşitliliği her bir bireyin farklı ihtiyaçlarının olduğu bir ortamda avantajdır. İşte bu durum geleneksel medyanın konumunu hem iletişimsel hem de ticari açıdan sarsmaktadır¹⁹.

Öte yandan internet gazeteciliği, okurlarına internet gazetelerini dergi, kitap gibi katlanıp rulo yapılabilir ve kolay taşınan yeni teknolojik aletlerle sunacak. Halen birçok araştırma ve büyük bilgisayar firmaları bu teknoloji üzerinde çalışmakta ve ilk numunelerinin çok pahalı olduğu kağıt ekranların ilerde ucuzlaması öngörülmektedir. Bu tür bir teknolojiyle üretilen ekranlar da uzun yıllar kullanılabilirdiğinden uzun vadede

¹⁸Gürcan, Halil İbrahim, "İnternet Gazetecileri İle Klasik Gazeteciler Arasında Karşılaştırma", <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma>.

¹⁹Osman Köroğlu, (2005), "Gazetecilik Hangi Derde Devadır?" 5 Ağustos, Zaman Gazetesi.

kağıttan daha ekonomik gözükmektedir²⁰. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar geleceğe dönük etkileri tartışmasız kılmaktadır²¹.

1.2.3. İnternetin Yazılı Gazeteciliğe Sağladığı Fırsatlar

Geleneksel anlamda gazetecilik; habere erişme, onu toplama, merkeze ulaştır ve bu aradaki zaman ve masrafı açısından zor bir gazeteciliktir. Bu sayılan zorluklar sebebiyle habere ilişkin kişi, mekan veya başka bir olaya ilişkin derinlemesine bir araştırma yapılacaksa bu çok zaman almakta yahut da yine bu zorluklardan dolayı önemli bir haber kısaca verilebilmektedir²².

Bilgi Kaynağı

Bir haber yapılırken bir gazetecinin karşılaşacağı en büyük zorluklardan biri de habere ilişkin kişi veya kurum hakkında bilgi edinmektir. Değişik arama motorları aracılığıyla gazetecilere istenilen kişi ya da kurum hakkında bilgiyi verebilen internet bu konuda gazetecilere yardım etmektedir. Bu bağlamda özellikle büyük kurum ve kuruluşların internet sayfaları gazeteciler için önemli bir bilgi kaynağını oluşturmaktadır. Erişimi kolay bir bilgi ambarı olan internet aynı zamanda da yine kolay erişilen ve sık kullanılan bir haber kaynağı vazifesi görebilmektedir²³.

Kısaca internet gazeteciliğini “gazeteciliğin çeşitli yöntemlerini kullanıp insanların internet üzerinden bilgilendirilmesi” olarak tanımlayabiliriz. İnternet üzerinden açılan haber sayfaları, internet gazeteciliği ya da haberciliği; “sanal gazetecilik” yahut “on-line habercilik” olarak da bilinmektedir. Bu gazetecilik türü özellikle 1994’ten sonra internetle birlikte gelişip yaygınlaşan yeni bir iletişim aracı olmuştur. Kendine has imkanları sayesinde internet; mevcut yöntemlerle sağlanan bilginin yayılmasından öte bilginin yeniden üretilip farklı şekillerde sunulabildiği bir mecradır. Gazeteciye sınırsız bilgi olanakları sunan internet bugün için bilgiyi tüm dünyadan erişilebilir kılan tek ve en

²⁰ Gökmen Mustafa, “İnternet Medyası”, <http://www.yeniasya.com.tr/30.04.2005>.

²¹ Hamza Çakır, “Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s:22, 2007/1, s.144

²² Mesud Bulut, *Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete ve İnternet*, Mersin 2006, Tek Ağaç Yayınları ,s. 36.

²³ Bulut , a.g.e.s.27

büyük kaynaktır. Artık vazgeçilmez bir hal alan internet hem gazetecilere haber yaparken yardımcı olur hem de haberin yayılmasını kolaylaştırır.

İlk olarak Amerika'da ortaya çıkan internet gazetecileri, 1994 yılında sekiz büyük gazetenin (**The Washington Post, The New York Times, Daily Mirror, Herald Tribune**) gibi baskıya hazır hallerini internet üzerinden anında aktarmak amacıyla kurdukları Yeni Yüzyıl Yayın Ağı şirketiyle haber yayıncılığında sanal dönemin örgütlenmesini başlatmış oldular²⁴.

İnternet gazeteciliğın geçtiğı dönemlere bakacak olursak, birinci dönem; haberin internet için değil geleneksel gazetecilik için üretilip aynı zamanda internete de konulduğu dönem. İkinci dönem internet için haber üretimin yapıldığı dönemken; üçüncü dönem de tek yönlülük yerine okuyucuya da haber yapma ve içeriğı denetleme imkanı sunan interaktif iletişim dönemidir.

İnternet gazeteciliğının sunduğı imkan ve farklılıklar:

Haberin çok seri verilip aynı şekilde güncellenilebilmesi

Okuyucunun 7/24 habere ulaşabilmesi

Ses, görüntü, grafik öğelerinin kullanılması

Arşivde depolanan içeriğı her an kolayca ulaşabilme ve istenilen içeriğı saklayabilme

İnteraktif iletişim sayesinde anında okur yorumunun bırakılabilmesi

Haberle alakalı konularda diğer web sitelerinin bağlantıları verilip detaylı bilgi için yönlendirebilme

Diğer medya mecralarında bulunmayan farklı haberleri barındırmadır.

²⁴ Alankuş,a.g.e.s.145

İnternet gazetecilerinin içerikleri hazırlarken faydalandığı en önemli kaynaklar; çeşitli ajanslar, internet ve kendi haber yapma kaynakları şeklinde sıralanabilir. İnternet gazeteciliği, gazeteciliğin geleneksel haber merkezi yapılanmasını değişikliklere uğratmıştır. Genel anlamda yayın içeriğinden sorumlu olan yazı işleri bölümü müdürü, vereceği kararlarla gazetenin görünüş ve içeriğini şekillendiren kişi olması bakımından anahtar rolündedir²⁵.

11 Eylül saldırılarında New York saatiyle 08:45'te Dünya Ticaret Merkezine çarpan ilk uçağın ardından 15 dakika sonra ikinci uçak saldırısı ve diğerleri gerçekleşti. Eylemi düzenleyenler ilk uçaktan sonra tüm televizyonların canlı yayına geçeceğinin farkındaydı ve tam planlandığı gibi ikinci saldırı istedikleri şekilde milyonların gözü önünde gerçekleşti. Tarihe geçen bu trajik olay esnasında Amerikalıların birçoğunun işyerlerinde olması sebebiyle bu haber televizyonda olduğu kadar internette de hızlı bir şekilde takip edildi. Canlı yayın yapan TV kanallarının yanı sıra internet gazetecileri de olayı görüntülerle beraber anında internete aktarıyordu. Ancak şu da bir gerçek ki aynı 1963'te John Kennedy'nin ölümünün ertesi günü gazetelerin yok sattığı gibi, 12 Eylül sabahı da Amerikan halkı gazetelere akın etti. Rakamlarla; New York Times 1 milyon 650 bin, Fransız Le Monde 565 binden 1 milyon 65 binlere çıktı. Gazete okumanın çok alt seviyelerde seyrettiği Türkiye'de ise günlük yayınlanan 17 gazete ortalama 2 milyon 300 bin civarında olan dağıtımlarına o gün 185 bin daha koydular.

Son yüzyılda atılan dev adımlarla yenilik ve değişim gündelik hayatımızın her alanına, meslek hayatımıza kadar nüfuz etti. Bu "ağların ağı"ndan en çok etkilenen alan belki de gazetecilik ve habercilik mesleği kendine yeni bir alan bulmuş oldu. Bugün kendi içinde dönüşen internet haberciliği aynı zamanda radyo, TV, basılı gazetecilik gibi alanlarda dönen habere etkide bulunuyor²⁶.

1.3. Sanal Gazete

Geleneksel anlamdaki haber toplama ve oluşturma süreçlerinden faydalanan, ancak bu toplamı basmak yerine internet ortamına aktarıp yayınlayan sanal gazete bu

²⁵Sevda Alankuş, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya**, İPSİletişim Vakfı, İstanbul.2005, s. 148.

²⁶Alankuş, **a.g.e**, s.155

bağlamda eski tarz gazeteciliğe bir alternatif teşkil etmektedir. Fakat şu da bir gerçektir ki sanal gazetenin geleneksel gazetenin yerini alması uzun yıllar pek mümkün görünmüyor. Sanal gazete okurluğu internet kullanımıyla doğru orantılıdır. İnternet kullanıcı sayısının gün geçtikçe artmasına karşın henüz toplumlarda sınırlı birtakım kişiler internetle ilgilenmektedirler²⁷.

Sanal gazeteye konulan içeriklerin odaklandığı kitle teknolojiyle etkileşim içinde olan insanlardır. Bu bağlamda sanal gazetelerin misyonu, teknolojinin üzerine insan yüzünü yerleştirmektir. Sanal gazetecilerin bir görevi de izole etme mekanizması olarak görülen teknoloji mitini zararsız hale getirmeye çabalamaktır. Çünkü internet gazeteciliğinin hitap ettiği kimseler geleneksel gazete okuyucularından daha farklı içerikte bir gazete talep etmektedirler. Geleneksel anlamdaki medyanın sayfa, sütun, yer, zaman gibi sınırları mevcutken sanal gazetecilik bunları yok etmekte ve neredeyse uçsuz bucaksız bir bilgi havuzu sunmaktadır²⁸.

Her bir okuyucunun istediği içerikte bir yayını internette gerçekleştirebileceği internet, bu bağlamda büyük bir avantaj olarak bireylere de yayım imkanı sunmaktadır.

1.3.1. Sanal veya Online Gazetecilik

Gazetelerin internet ortamına aktarılmasıyla birlikte oluşan yeni tür gazeteciliğe online, sanal veya elektronik gazetecilik adları verilmektedir. Online gazetecilik nedir şeklinde bir soruya verilecek cevapsa onun internet alanında yapılan uygulamalı gazetecilik olduğudur. Gazetecilik temel olarak, belli bir bakış açısından hareketle bir haberi yaymak amacıyla muhabir, yazar ve editörlerce yazılıp seçilen, zamanında yönlendirilmiş, gerçeklikleri ve yaşanmışlıkları rapor etmek, bunların incelemesini yapmak ve muhatabına/halka sunmaktır. Habercilik yahut geleneksel gazeteciliğin gerçekleştirilme şekli materyal üzerinde yayınlama, film yoluyla sunum veya TV ve radyo aracılığıyla²⁹.

²⁷ Gürkan Halil İbrahim ,**Sanal Gazetecilik**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları 1999, s. 68.

²⁸ Halil İbrahim ,**a.g.e.** s. 69.

²⁹ Halil İbrahim , **a.g.e.s.** 72.

1.3.2. Türkiye’de Sanal Gazete Tarihi

Türkiye’de ilk sanal gazete 1995’in ikinci yarısında **Zaman Gazetesi** tarafından yayımlanmıştır. İkinci sanal gazete, basılı bir gazetenin yansıması olmayıp, doğrudan İnternet üzerinde yayımlanmaya başlayan **Xn Gazetesi** olmuştur ve 25 Ocak 1996’da (www.planet.com.tr adresi üzerinden) internete girmiştir. **Xn**, geleneksel gazetelerin köşe yazılarının o günkü basılı gazetelerin yazdıkları internette de yayımlanan ve ileriki bir aşamada, haberlerin günlük değil anlık olarak gelişimleriyle birlikte verilmesi amacını hedefleyen bir sanal gazete olarak yayımlamaya başlamıştır. Tamamen İnternet ortamında hazırlanıp yayımlayan, basılı gazete yansıması olmayan başka bir gazete de Superonline tarafından 17 Aralık 1997’de yayımlanmıştır. 1996 yılı gazete ve dergiler için sanal ortama geçmede, İnternet üzerinden yayımlanmaya başlamada bir atılım yolu olmuştur. 1997 yılı **PC World**, **Chip**, **Byte**, **Computer World** gibi bilgisayar dergilerinden de İnternet üzerinden yayımlanmaya başladığı yıl olmuştur. **Kanal D** televizyonu 12 Haziran 1997’de İnternet üzerinden televizyon yayına başlamıştır, bunu diğer ticari televizyon kanallarının İnternette web siteleri açmaları izlemiştir³⁰.

³⁰ Gürcan Halil İbrahim ,**Sanal Gazetecilik**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları 1999, s.s 45-48.

Türk Gazetelerinin İnternete Geçiş Yılları

Gazete	Yayım Tarihi
Zaman	2 Aralık 1995
Turkish Daily News	19 Mayıs 1996
Türkiye	9 Kasım 1996
Milliyet	26 Kasım 1996
Fanatik	25 Aralık 1996
Hürriyet	1 Ocak 1997
Sabah	1 Ocak 1997
Akşam	15 Eylül 1997
YeniYüzyıl	4 Mart 1998
Radikal	1 Mayıs 1998
Güneş	2 Nisan 1998
Cumhuriyet	7 Mayıs 1998
MilliGazete	3 Ekim 1998 ³¹

³¹Serhan Yedig, Haşim Akman, **İnternet Gazeteciliği**, İstanbul ,Metis Yayınları, 2002,s. 44.

1.3.3. Sanal Gazetenin Yarattığı Tehditler

Sanal gazeteciliğin de basılı gazetecilik gibi sağladığı bazı fırsatlar vardır. Tehditleri ise sanal ortamın yarattığı genel tehditlerinin devamıdır. Bu bölümde önce fırsatları sonra tehditleri ele alacağız.

Fırsatlardan başlayacak olursak yukarıdaki bölümde yer verilen bilgi kaynağı olma imkanı en önemli fırsattır. Sanal alemde bunun kapsamı iyice genişleyip metinler birbirine eklenmektedir. Sanal metnin sunduğu fırsat hemen bir tehdiye dönüşebilir. Sanal gazeteciliğin fırsatlarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Güncelleme İmkanları

İlk yıllarında hiper metin ve multimedya gibi özellikleri pek kullanılmamasına rağmen 90lı yılların ortalarından itibaren basılı medya internetle tanışmaya başladı. İleriki yıllarda anlaşıldı ki içeriği internete, internetin yarattığı teknik imkanlarla taşımak yeterli değildi. Sanal gazetecilikte güncellenmenin üç yolu vardır:

1-Düzensiz güncelleştirme: Her yeni gelen yazı veya haberle beraber web sayfasında değişikliğe gidilir.

2-Belirli aralıklarla güncelleme: Site, belirlenmiş zaman dilimlerinde olmak üzere, örneğin günde bir, güncellenir.

3-Sürekli güncelleme: Çeşitli kaynaklardan gelen haber ve yazılar anında internet sayfasına aktarılır.

Depolama ve Arşiv İmkanları

Yeni haberlerin eskileriyle sürekli yer değiştirdiği internet sınırsız bir depolama alanı sağlar. Bu arşivlenen veriler de anahtar kelimeler yardımıyla kolayca bulunabilir.

Bu bağlamda iyi bir arşivleme sistemi kullanıcısına aradığı haberi tarih, konu ve kaynağına göre tasnif eden bir arama motoru sağlar³².

Okurla Etkileşim İmkani

Etkileşimin internet gazeteciliğinde iki farklı anlamı vardır. Birincisi teknik etkileşim, diğeryise sosyal etkileşimdir. Teknik etkileşim okur ve medya(birey-bilgisayar) arasındaki etkileşimi belirtirken, sosyal etkileşim bireyler arasındaki etkileşimdir. Sanal gazete takipçilerinin geri bildirim (feed back) alma yolları şöyledir:

- E-posta: Okur haberci ve yazarlara e-posta aracılığıyla istek ve görüşlerini ulaştırabilir.
- Veri bankası ve arşivde arama: Geçmiş tarih yayınları arasında kelime bazlı süzgeçler sayesinde arama yapılabilir.
- Form doldurma ve değerlendirme: Minik boyutta anketlerle haber değerlendirmesinin kullanıcı tarafından yapılması.
- Değişik oyun ve programların indirilmesi.
- Haber grupları.
- Canlı sohbet: Okur, diğer okur ya da site yöneticileriyle eş zamanlı olarak yazışabilir.
- E-posta listesi: Görüş takasında bulunmak için oluşturulan e-posta listeleridir.
- Forum: Kullanıcılarının yazıları aracılığıyla tartışmaya katıldıkları genel ya da özel başlıklardır. Site yöneticisinin onayıyla kullanıcı yazıları internette yer bulur.
- Konuk defteri: Kullanıcıların istek ve düşüncelerini iletebildikleri mesaj panosu benzeri bir yazılımdır. İnternet, birden çok medya sisteminin bulunduğu bir ortamdır. Diğer bir deyişle, kullanıcıya çoklu bir ortam sağlar. Çoklu ortam/multimedya, “metin,

³² Sevda Alankuş, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya**, IPSİletişim Vakfı, İstanbul 2005, s. 158.

illüstrasyon, ses ve video gibi mevcut tekniklerin aynı potada kaynaştırılması” olarak tanımlanmaktadır³³.

Sanal gazetecilikte bilgi aktarımında faydalanabilececek araçlar:

-Metin: Kısa bilgi iletmekle beraber fotoğraf vb. gibi diğer öğeleri de kullanır.

-Fotoğraf: Olayın ayrıntılarını çekimlerken o olayın en can alıcı anının görüntüsünü sağlar.

-Ses: Metin, fotoğraf veya videoyla iletilene vurgu yapıp duygusallık ekler.

-Animasyon: İndirilmesi kolay olmayan bir öğe olmakla beraber bu “hareketli resimler”in (animated gifs) kullanım alanı genişlemektedir.

Kişisellik

Sanal gazetecilikle birlikte sunulan geniş arşiv ve depolama imkanları, okurlara sunulan hizmetin önünü açar. Bu ön açmanın en önemlisi, bireye kişisel haber sunabilmesi için uygun ortam yaratmasıdır. Bu bağlamda kullanıcılar girdikleri sitelerde ilgilendikleri alan ve sınıfları belirterek istedikleri konular hakkında bilgilendirilmekte, bir bakıma kendi gazetesini(daily me) oluşturmaktadır³⁴.

Her Saniye Taze Haber

McLuhan’ın “küresel köy” tabirinde bahsettiği gibi, networkların dünyamızı sarmalamış olduğu bir ortamda tüm okuyucular internet sayesinde istedikleri her an ve yerde gazeteye erişebilmeleri imkan dahiline girmiştir. Bu bahsedilen gelişmenin neticesinde de geleneksel gazeteciliğin temel unsurlarından olan zamanlılık ve yakınlılık kavramları da tartışılır hale geldi. Sabahleyin taze, akşam da bayatlayan geleneksel gazetede bu durum internet için söz konusu değildir. Günümüz küresel köyünde bir

³³Sevda Alankuş, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya**, İstanbul ,IPSİletişim Vakfı, 2005s., 160.

³⁴Alankuş, a.g.e.s. 162.

yerde oluşan herhangi bir ekonomik, toplumsal, kültürel değişimi sadece o yere ait olarak algılamak ve değerlendirmek mümkün değildir.

Dünyanın herhangi bir köşesinde yayımlanan gazeteleri 7/24 ayaklarımıza getiren ve anında bizlere sunan internet günümüzde bilgi edinmenin en kısa ve kolay yoludur. Aksi halde bu gazeteleri dünyanın öbür ucundan aynı gün temin etmek hem imkansızla yakın hem de çok masraflı olurdu. İşte tam da burada internetin ayrıcalığı sayesinde tüm bu gazeteleri ücretsiz ve günlük olarak okuyabilmekteyiz³⁵.

Yedig ve Akman'a göre CNN'in kurucusu Ted Turner'in 80li yılların başında söylediği ve bazıları tarafından kehanet olarak görülen birçok şey, bugün çoktan gerçekleşmiş bulunmaktadır. Bu "kehanetler"; geleneksel gazeteciliğin bir gün kaybolacağı, bunun gelecekteki değişimler tarafından mecbur hale geleceğiydi. Turner'in tahmininin haklılığını onaylamak için şöyle bir günümüz dünyasına bakmamız yetmez mi?³⁶

Günümüzde geleneksel anlamdaki gazeteler, sanal alemin getirdiği bu yenilikle yarattığı rekabetin nefesini enselerinde hissetmektedirler. Şunda şüphe yoktur ki gelecekte internet gazeteciliği geleneksel olanı yer yer engelleyip kayıplar vermesine yol açacaktır. Bu bağlamda geleneksel basının karşılaşacağı sorunları şöyle sıralayabiliriz:

a-Yazılı basının piyasa payının daralması

b-Gazete tirajlarında düşüş

c-Piyasada karşılaşılacak sıcak para sorunu

d-Reklam masrafları sebebiyle gazete girdilerinde maliyet yükselişi

e-İnternet ve televizyonun, gazeteye nispeten reklamcılar için daha cazip gelmesi³⁷

Tehditleri ise fırsatlar üzerinden şöyle anlatabiliriz.

³⁵ www.yeniasir.com.tr/1999/05/25/suleyman.htm, s.1.

³⁶ Serhan Yedig, Haşim Akman, **İnternet Gazeteciliği**, Metis Yayınları, İstanbul 2002, s. 32.

³⁷ Cem Öner, "Gazetelere Hâla Güvenilir", **Milliyet Gazetesi**, 28 Haziran 1998.

Finansman Kaynağı

Sanal gazeteciliğin gündeme getirdiği tehditlere gelindiğinde ise Şu sonuçlara varabiliriz. Sanal gazeteciliğin bağımsızlık iddiası her durumda ıspata açıktır. Bağımsız olunduğu durumlarda bile bazı odakların hizmetinde davranılabilir. Bu anlamda bağımsızlık ve kişisellik iddiası çoğu zaman hegemonize edilebilir bir iddiadır. Bağımsız sanal gazete örnekleri ve onların özelinde gelişen kişisel medyaların temel handikaplarından biri de bu olarak gözükmektedir. Finansmanda zora dŐldđinde o güne dek atıŐılan iktidar odakları tarafından finanse edilme ve dolayısı ile haberlerin manipülasyonuna açık hâle gelip günden güne etkisiz kılınabilme tehlikesi vardır. Dolayısı ile sanal basının en temel avantajı olan bağımsızlığı bu durumda ilk tehlikeye giren nosyon olacaktır³⁸.

Sıkıntıya girmiş bir sanal gazete rneği kendisine yardım eli uzatan bir sermaye grubunun bu teklifine olumlu yanıt vermek durumunda kalabilir. Böylece mainstream medyasından yapamadığı radikal yayınları ya da siyasi-ekonomik rakiplerini bu medya grubu sanal gazetenin olanaklarını kullanarak krtmek isteyebilir. Bu anlamda okuyucu ya da izleyici destek kampanyaları bir çıkış yolu olarak göze çarpmaktadır. Türkiye’de bağımsız bir radyo ve online site özelliği sürdüren Açık Radyo ve Açık Gazete on seneyi aŐkın süredir dinleyici destek kampanyalarını bir Őenlik içeriğinde sürdürmekte ve dokuz günlük yayınlarla czi rakamlar talep ederek programlarını finanse etmekte ve bağımsızlığını sürdürebilmektedir. Böylece diğer medya kuruluşlarına ve sermaye gruplarına karşı mesafeyi koruyabilmekte ve haberciliği zgr ve çoğulcu bir zemine ekebilmektedir³⁹.

Eklektizm

Sanal gazeteciliğin temel sıkıntılarından biri de eklektizmdir. Eklektizm yani bilgilerin birçok kaynaktan beslenmesi ve bu anlamda kaynakların belirli bir temele oturmaması sanal gazetecilikte inandırıcılık sorunu yaratabilmektedir. Bilgiler hem

Hamza akır, “Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s:22, 2007/1, ss.123-149.

Açık Radyo Dinleyici Destek Hakkında (evrimii):
http://www.acikradyo.com.tr/i/img/text/8Senlik_Tesekkur.pdf

mainstream medyadan, hem diğer sanal gazetelerden hem yabancı basından hem de sosyal medyadan alınabilmektedir. Bunların arasındaki ilişki tetikleyici bir ilişkidir ve haberin ilk kaynağını açıklamaktan çok gölgelemeye neden olmaktadır. Bu nedenle bilgilerin kaynaklarının eklektik oluşu kötü niyete ve manipülasyona zemin hazırlayabilmektedir.

Sucu'ya göre burada kes-yapıştır süreçlerinin büyük etkisi vardır. Artık geleneksel muhabirlerin ve gazeteciliğin ortadan kalktığı noktada bunun yerine başka ajanslardan telif ödemedi kes-yapıştır ile kendi ortamlarına aktarılan bilgilerin varlığı söz konusudur ve bu hem hukuki sıkıntı ortaya çıkartmaktadır hem de güvenilirlik sıkıntıları yaratmaktadır⁴⁰. Aynı zamanda bu durum sanal gazeteciliğin magazin gazeteciliğine doğru evrilmesine sebebiyet vermektedir⁴¹.

Kaynak Doğruluğu

Sanal gazeteciliğin getirdiği temel problemlerden biri de haber kaynağıdır. Sanal gazetecilik çoğu zaman ajanslar ya da gazetelerin internet sitelerindeki haberlerin dönüştürülerek ya da dönüştürmeye gerek bile duyulmayarak, bazen kaynak göstermeksizin yeni ortama yerleştirilmesi olarak algılanmaktadır⁴².

Bu durumun doğrulanma ve onaylanma ile ilgili sıkıntılar doğurabileceği açıktır. Sanal gazeteciliğin mainstream medya dahi haber kaynakları ile ilgili sıkıntılara düşerken hızlı olma ve haberi ulaştırma anlamındaki yarışta bu hataları yapabileceği açıktır. Üstelik bu hataların tekrarlanmasındaki süreç manipülasyonu da beraberinde getirebilir. Sanal gazetecilik sosyal medya ile eklemlendiğinde bilgi ile malumat arasındaki ince çizgiler aşılabilir ve topluma bilgi olarak sunulduğu iddia edilen kavramsal çerçeve malumat düzeyinde kalabilir. Bu durumun getireceği riskler dezenformasyon, özlük hakları ile ilgili hukuki sıkıntılar, dedikodu ile gerçeğin ayrılmadığı noktadaki toplumsal infial riskleridir.

⁴⁰ Mehmet Sucu, "Haber Apartalları...", **Birgün**, 16 Mayıs 2005.

⁴¹ Çakır, **a.g.e.**

⁴² Hamza Çakır, **a.e.g.**

Bu anlamda sanal gazetecilik mainstream medya gibi kolayca sorgulanamayacak oluşunu avantaja dönüştürebileceği gibi bir dezavantaj olarak da bünyesinde barındırmaktadır. McLuhan'ın dediği gibi “dünya bir küresel köy” hâline gelmiştir ancak bu aynı zamanda bilginin de küreselleşmesi sürecinde başından geçecek olan maceraya ışık tutacak bir sözdür. Bilgi küreselleşirken kirlilik yaşama tehlikesi ile de karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle sanal gazeteciliğin profesyonellik ve edisyon süreçleri anlamında doğrulatici, kaynaklarla irtibat hâlinde olması gerekmektedir.

Örneğin sosyal medya çağında sanal gazetecilik sosyal medya üzerinde infiale neden olacak bir yalan habere itibar eder ve bunu kaynak göstermeksizin kullanırsa bilginin sirkülasyonu artar ve tahmin edilemeyecek krizlere neden olabilir. Bu noktada sanal gazeteciliğin hızı bir avantajken dezavantaja sebebiyet verebilir. Mainstream medya yazılı anlamda yeni bir günü beklerken bu haberleri elemine etme şansına sahiptir. Ancak sanal gazeteler bu haberleri anında verme zorunluluklarından ötürü kaynağı belirsiz bir habere itibar etme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmektedirler⁴³.

Dolayısıyla bu noktada sürekli güncelleme kavramı bir avantajken dezavantaja dönüşebilmektedir. Çünkü güncelleme ihtiyacı ve haber siteleri arasındaki yoğun rekabet en sansasyonel haberi en çabuk verme kaygısını birincil kılabılır. Bu da başlı başına bir dezavantajdır. Bu nedenle sanal gazeteciliğin eğitimlerinin doğru verilmesi, tıpkı yazılı ve görsel basındaki gibi sıkı edisyon süreçlerinin işletilmesi ve haberin hızı ile doğruluğu arasında korelasyon kurulmasına duyulan ihtiyaç açıktır⁴⁴.

Yorum Editörlüğünde Hegemonya

Yazılı ve görsel basının okuyucu ya da izleyiciye kendi fikirlerini verebilmesi ve bu anlamda geliştirilebilecek bir interaktivitenin önünde teknik ve editöryal engeller vardır. Bu tip basının asıl amacı egemen söylemi ya da ideolojik amacı vurgulamak olduğundan diğer görüşlerin kendilerini ifade edecekleri bir mecra ya ortaya konulmaz ya da gerginliği giderici ve dekoratif bir düzeyde kalır. Bu nedenle sanal gazetelerin yorum kısımlarındaki interaktivite önem kazanmaktadır. Ancak ilk andaki algılanışın tersine

⁴³ Haluk Geray, “İnternet Gazeteciliği: Beklentiler ve Gerçekler”, **Birgün**, 16 Mayıs 2005.

⁴⁴ Çakır, a.g.e.

buradaki hakaretimiz ifadeler ve tahammülsüzlük gündeme gelmektedir. Özellikle haber sitelerinin demokratik formundan ötürü birçok sosyal gruptan, inançtan insan bir haberin altına yorum yapabilmektedirler. Bu çok kısa bir üyelik işleminden sonra gerçekleşmektedir ve kimlik doğrulama gereği yoktur. Aslında bakıldığında kimliğin doğrulanmaması ve rumuzlar üzerinden haberlere yorum yapılabilmesi burada özgürleştirici olan formdur. Örneğin bir devlet memuru bir rumuzla kendi devletinin ve hükümetin icraatını eleştirebilmektedir. Ancak bu durum beraberinde hukuki sıkıntıları getirmektedir. Çünkü rumuzlar altında kullanılan hakaretimiz ifadeler hem kullanıcının açısından hem de sanal gazetenin açısından hukuki sıkıntılar çıkartmaktadır. Bu nedenle bir denetim gündeme gelebilir ancak bu denetimin imkânları sanal gazeteciliğin özgürleştirici formu ile çatışma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Meydana gelmesi olası bu sıkıntıları engelleyebilmenin temel noktası iyi bir internet edisyonu ve yorum editörlüğüdür. Yorum editörlüğü kavramı da kendi içerisinde çelişkili bulunabilmektedir. Çünkü bir yorum editörü hakaretimiz ifadelerle ya da hukuki sıkıntı çıkartması olası ifadelerle kapıyı kapatması gerekirken kendinin ya da sanal gazetenin ideolojisine ters ancak hakaret içermeyen metinlere ve yorumlara da engel olabilmektedir. Bu da sanal gazetenin bu kez iç imkânlarca kendi içeriğine yani özgürlük nosyonuna olan bir çelişkisi anlamına gelmektedir⁴⁵.

Hiper-metnin İdeolojik Riskleri

Sanal gazeteciliğin imkânlarından biri olan hipermetnin yani metinle sınırlı kalınmayan haber kavramı aynı zamanda haberin özünü ve dolayısıyla toplumsal gerçekliği dönüştürmek anlamında da tehdit edici olabilir. Görseller, fotoğraflar, bağlantılar vb. diğer unsurlar bir haberin yanına eklendiğinde o haberle ilgisizse bile ideolojik bir dolayımın varlığı söz konusudur. Örneğin bir parti başkanının açıklamalarının yansıtılma biçimi, manşet kullanımı vb. unsurlar mainstream medyanın ideolojik vurguları iken, hiper-metin anlamında sanal gazetelerde o parti başkanının bir açıklamasının yanında ailesinden birinin karıştığı bir skandala bağlantı verilebilir. Ya da aynı parti başkanının toplumsal bir sorun hakkındaki muhalif görüşleri bir başka

⁴⁵ Çakır, a.g.e.

konudaki görüşleri ile çatıştırılarak karikatürize edilip etkisiz hâle getirilmeye çalışılabilir. Bu anlamda sanal gazeteciliğin bir siyasi veya toplumsal figürün itibarını zedeleyebilecek araçlarının sayısı daha çok olarak gözükmektedir. Sınırlanmamış olması, dizgi ya da kelime ile çerçevelenmemesi ve sanal imkânlar geriye dönük galeriler vb. unsurlar toplumun gözünde o siyasi figürün geçmişine bir yolculuk yapma ve itibarını bir ideolojik dolayımından geçirme imkânı tanımaktadır. Bu nedenle de hiper-metin kavramının sanal gazetecilikte kullanımı ideolojik riskler içermektedir.

Kuşku yoktur ki habercilikte ideoloji boşlukta sallanan bir unsur değildir. Her haber ya da haber çevirisi ideolojik dokunuşlar içermektedir ancak bu gerçeğin prizmatik kırılması anlamına getirildiğinde sıkıntılar olası olmaktadır. Dolayısıyla hiper-metin de bu gerçeğin kırılmasına katkı koyduğu noktada olumsuz çağrışımlar içerebilmektedir.

Kişisellik

Kişisellik de sanal gazetecilik açısından hem avantaj hem de dezavantajlar içeren bir unsurdur. Kuşku yok ki söylem, anlam ve ideoloji her bireyden ya da toplumsal gruptan bir diğerine değişim gösterebilmektedir ve bu değişim kendisini kendine ait medya kanallarında ifade etme hakkına sahiptir. Ancak kişisel olanın yani özneliğin nesnel olanın önüne geçmesi sanal gazeteciliğin yarattığı tehditlerden bir tanesidir.

Burada geleneksel gazeteci devreden çıkmış yerine “içerik yaratan birey” ikâme edilmiştir. Sanal gazetecilik maliyetleri düşürse de iyi gazeteciliğin getirdiği maliyetlerin henüz çok altında kalmaktadır ve bu da gazeteciliğin gerçekleştirilebileceği koşulları tehdit altına almaktadır⁴⁶. Bu durumda muhabir yeteneğinin üste çekilmesi zorunlu gözükmektedir. Çünkü bir muhabir gazete, televizyon, radyo ve internet mecralarını hepsine birden seslenirmiş gibi haber yazabilmelidir⁴⁷.

⁴⁶ Haluk Geray, “İnternet Gazeteciliği: Beklentiler ve Gerçekler”, **Birgün**, 16 Mayıs 2005.

⁴⁷ Çakır, a.g.e.

Geleneksel Medya

Gazetenin bir form olarak yerini sanal unsurlara bırakacağı fikri fütüristik bir fikir olarak gözükmüş ancak bugünlerde yerini almaya başlamıştır. Buna rağmen geleneksel medya kendi konumunu muhafaza etmek anlamında teknik olanaklardan istifade etmekte, bir geleneksel araç olarak gazeteyi en interaktif şekilde konumlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla geleneksel medyanın stratejilerindeki değişiklik onu hâla takip edilir kılmaktadır. Gazete tirajları düşmekte, piyasada sıcak para sorunu doğabilmekte, editoryal ya da ekonomik egemenliğin gölgesi görülebilmekte, reklam bazında sanal unsurlar daha cazip gelebilmektedir. Ancak şu unutulmamalıdır ki, bir nesne olarak gazetenin çekiciliği sürmektedir. İnsanlar günlük hayatlarına başlarken bir nesne olarak gazeteyi aramaktadırlar ve bu nedenle gazeteler de haftasonu ekleri, sayısı çok olan köşeyazarları, sosyal medyaya kulak vermeleri ve haberlerine oradan kaynaklı bilgileri de referans göstermeleri ile daha çoğulcu bir form yakalamak istemektedirler⁴⁸.

1.4. Haber Çevirisi

1.4.1. Çeviri Sürecine Genel Bakış

Çeviri karmaşık bir süreçtir. Bu süreci karmaşık kılan etmenlerin arasında çeviri stratejileri, kaynak dille erek dil arasındaki bağ, çevirmen kararları, kültürlerarası etkileşim unsurları sayılabilir. Çevirmenin kaynak metin yazarıyla kurduğu ilişkiyi de bu etmenlerin arasında göstermek yanlış bir tespit olmayacaktır. Çeviri sürecini oluşturan üç temel sac ayağı bulunmaktadır; kaynak metin, kaynak metnin yazarı ve çevirmen. Çeviri sürecine ilişkin diğer unsurların ortaya çıkışı biraz da bu üç ögenin türevleridir bir bakıma. Süreç sonunda ortaya çıkan çevirinin başarısının esas olarak çevirmen başarısına endeksli olduğu göz önüne alındığında, çevirmenin, kaynak metinle ve onun yazarıyla kurduğu ilişki son derece önem kazanmaktadır.

Çeviri edimi, kaynak metin yazarının kurgusal dünyasını bir bakıma yeniden yaratmak ve biçimlendirmekdir. Bu bağlamda çevirmenin kendi kendine sorup cevaplar bulması gereken birtakım soruların ortaya çıkması kaçınılmazdır; Kaynak metnin yazarını

⁴⁸ Çakır, a.g.e.

yeterince iyi tanıyor muyum? Yazarın vermek istediği mesajları ve iletileri en doğru biçimde aktarabilecek miyim? Yazarın yazınsal kişiliğini erek metinde yeterince yansıtabilecek miyim? Bu soruların çevirmenin zihninde cevap bulması çeviri öncesi süreçte son derece önemlidir çünkü nihai ürün olan çeviri metnin başarısı ya da başarısızlığı bu soruların cevaplarına bağlıdır.

Özellikle, sanatsallığın ön planda olduğu yazınsal metinlerde çevirmenin çeviride benzer bir metin oluşturabilmesi ve okuru etkileyebilmesi için kaynak metin yazarının yazınsal kişiliğini ve yaşadığı dönemi iyi bilmesi biçimin belirlenmesi sırasında yaptığı seçimlerin başarısını artırmaktadır. Bir yazarı en iyi başka bir yazarın anlatabileceği savından yola çıkarak çevirinin başarısı aynı zamanda çevirmenin başarısı anlamına gelmektedir ⁴⁹.

Herşeyden önce çevirmen, çevireceği eserin yazarına karşı büyük sorumluluklar taşımaktadır. Çevirmen, kaynak metin yazarının yaşadığı dönemi iyi bilmeli, onun ruhunu iyi kavramalı ve yazınsal kişiliği hakkında da derin bir bilgiye sahip olmalıdır. Aslında çevirmenin bu konulara hakim olmasını gerekli kılan çeşitli sebepler bulunmaktadır. İlk olarak, çevirmenin Yücel'in (2009 : 67-76) de ifade ettiği gibi "Novalis'in deyişiyle 'yazarın yazarı'" olmak gibi bir konuma sahip olması gösterilebilir. Yücel'e (2009 : 67-76) göre " ... çevirmen bu çerçevede kendini yapıt karşısında önemsiz kılarak kendi ismini çevirmen olarak küçük harflerle kitaba yazdırmaktan çekinmemektedir. Çünkü 'yazarın yazarı' olmak bir anlamda 'gerçek' yazar olmamayı kabul etmek anlamına gelmektedir". Her ne kadar çevirmen böyle bir tanımlamayla ikincil bir konumda gösterilse de kendisine yazarlık etiketinin bahşedilmesi bu tanımlamaya hoşgörülle yaklaşılmasını da mümkün kılabilir. Bir başka sebep ise 'saygı'dır. Bu noktada çevirmen, çeviri sürecindeki konumunu öyle iyi derecede ayarlamalıdır ki, sürecin sonunda ne kaynak metin yazarının gölgesinde kalsın ne de ona üstün gelsin. Bu dengelemesi çok zor bir konumdur, ne var ki metinler arası eşdeğerliliğin tartışıldığı bir bilim dalı olan çeviribilimde aynı durum yazarlar arasında da niye söz konusu olmasın gibisinden bir soru akıllara gelebilir. Çevirmenin kendini çeviri sürecinin neresine konumladıracağı, yukarıda da bahsedildiği gibi onun kaynak yapıtın

⁴⁹ YÜCEL, F. (2009). Çevirinin Büyüsü ya da Çevirinin Felsefesi Üzerine. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (23) : 67-76. 16 Haziran 2011, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi Sosyal Bilimler Veri Tabanı.

yazarını iyi tanıyıp tanımadığıyla yakından ilintilidir. Tabii ki burada çevirmenden edilgen bir tutum içine girmesi istenmemektedir.

Bir yazarı çevirmek bir anlamda yazar olan çevirmen için kendi biçem ve anlatım biçimini bir kenara bırakıp başka bir yazarın biçimlendirdiği bir metni kendi yazın dünyasına kazandırmak anlamına gelmektedir. Bir yazarın kendi yaratıcılığını çeviri yoluyla sınırlandırıp kaynak metin yazarının gerisinde kalmayı göze alması onun yazara ve metnine karşı gösterdiği saygının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Ancak bu saygının çevirmeni edilgin kıldığı anlamı da çıkarılmamalıdır.⁵⁰

Tam aksine ondan beklenen şey kaynak metin yazarının ruhunu iyi kavrayıp yansıtmaması, onun iletisini / iletilerini sorgulaması, yorumlaması, anlayıp erek okurlara en doğru biçimde aktarmasıdır. Ögeyik'in (2003 : 33-39; Hönig 1992'den alıntı) de ifade ettiği gibi " ... okuyucu olan çevirmen yazarın ne demek istediğini, nasıl söylediğini, ve niçin böyle demek istediğini sorgular".

Çeviri sürecini kompleks bir yapı haline büründüren bir başka etmen ise çevirinin hitap ettiği okur kitlesi tarafından nasıl alımlandığı meselesidir. Özellikle edebiyat metinleri söz konusu olduğunda, iletilmek istenen mesajların okurlar tarafından alımlanmasında sorunların ortaya çıkabileceği bilinen bir gerçektir. Bu sorunların altında yatan nedenler çok çeşitlidir. Herşeyden önce yapılan çeviriler farklı dönemlerde farklı algılamalara neden olabilir. Söz gelimi aydınlanma çağında yapılan bir çevirinin o dönemdeki okurlar tarafından alımlanması ile günümüz okurları tarafından alımlanması arasında farklılıklar vardır, olması da doğaldır. Söz konusu farklılıkların kapsamına sadece alımlama değil bunun yanı sıra metnin işlevi de dahil edilebilir. Metnin o dönemde sahip olduğu iletişimsel amaç da zamanla farklı bir kimliğe bürünecek, hatta belki de tamamen o işlevini yitirip yeni bir fonksiyon kazanacaktır.

Tahir-Gürçağlar bu bağlamda, çeviribilim ile alımlama kuramları arasında ortak bir anlayışın olduğuna işaret ederek her iki alanda '... metinlerin tek bir yorumu olabileceği düşüncesine karşı çıkar ve metinlerin farklı kültürlerde, farklı dönemlerde, farklı birey ya da gruplar tarafından farklı biçimlerde okunup yorumlanabileceğini kabul eder'⁵¹.

⁵⁰ YÜCEL, F. (2009). Çevirinin Büyüsü ya da Çevirinin Felsefesi Üzerine. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23) : 67-76. 16 Haziran 2011, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi Sosyal Bilimler Veri Tabanı.

⁵¹ YÜCEL, F. (2006). Alımlama Estetiği Açısından Çeviri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, (1) : 489-504. 13 Haziran 2011, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi Sosyal

Ayrıca nihai ürün olan çevirinin kim tarafından, ne zaman, nerede okunduğu da metnin alımlanmasını etkileyen faktörlerdir. Kaynak metinde geçen kaynak kültür hakkında bilgi sahibi olan bir okurla, o kültür hakkında en ufak bir fikri olmayan bir okurun erek metni aynı biçimde algılaması elbette beklenemez.

... [İ]yi bir yazın okuru özelliklerine sahip ve kaynak kültür hakkında geniş bilgisi olan bir kişi, yazınsal bir çeviri metnini 'sıradan' bir okurdan farklı alımlayacak; buna karşın kaynak yazarın başka yapıtlarını da bilen bir yazın bilimcisi aynı metni bu ikisinden daha da farklı değerlendirecektir. Bu bağlamda, bir çevirinin kimin tarafından, ne zaman, nerede okunduğu çevirinin nasıl alımlandığını gösteren önemli ipuçlarıdır⁵².

Toplumdaki kültür normları da algılamayı etkileyen başka bir etmendir. Örneğin Orta Doğu'da varlık gösteren bir toplum ile kıta Avrupa'sında mevcudiyetini sürdüren bir toplumun kendilerine has bir dünya algısı ve kültür normları vardır. Bir topluma hoş görünen bir olgu başka bir toplumda rahatsızlıklar yaratabilir. İşte tam da bu noktada çevirmenin üstüne düşen görev, kaynak metni dilsel açıdan erek metne çevirmekten öteye geçerek yeni boyutlar kazanır. Yeni bir dilin dünyasını hedef kitleye aktarmak üzere yolan koyulan çevirmen, okurlar için yabancı olan kültürü onlara tanıtmak ve onların kültürlerarası yakın kurmalarına yardımcı olmak gibi sorumluluk yüklenir. Hiç şüphesiz bu sorumluluk altından kalkılması kolay bir sorumluluk değildir.

Bu aşamada çevirmenden de kaynak kültürü iyi tanınması, onu erek kültürle karşılaştırması, gerektiğinde ek bilgiler sağlaması veya yerelleştirmesi beklenmektedir. Çevirinin varoluş nedenlerinden birinin de hedef kitlenin sahip olduğu alımlama alışkanlıklarını değiştirmek olduğu düşünülürse, çevirmenin bu beklentileri karşılması da bir gereklilik, hatta bir zorunluluk haline gelmektedir. Söz konusu beklentileri karşılamada çevirmenin en büyük desteği hiç şüphesiz çevirmen kararları olacaktır.

Çevirmen kararlarını alırken belirleyici nitelikteki sosyal, siyasal ve kültürel dengeleri gözetmelidir çünkü Yücel'in (2009 : 67-76) de öne sürdüğü gibi "[t]oplumsal, kültürel, siyasal ortamda belirleyici olan güçler ve bunların dengeleri, çeviri okurlarının

Bilimler Veri Tabanı.

⁵² YÜCEL, F. (2006). Alımlama Estetiği Açısından Çeviri. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15, (1) : 489-504. 13 Haziran 2011, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi Sosyal Bilimler Veri Tabanı.

genel alımlamasını ve çevirilerin zamanla değişen işlevlerini etkileyecektir". Bu dengelerin gözetilerek yaratılacak olan yeni metne yorum katmak, kültürel farkları asgari düzeye indirgemek her ne kadar güç bir iş olsa da çevirmenin kültürlerarası aktarım uzmanı olduğu unutulmamalıdır.

1.4.2. Haber Çevirisine Kuramsal Bakış

Haber çevirisine hangi çeviri yaklaşımlarıyla bakabiliriz. Günümüzde haber çevirisi toplumsal gerçeklik ile medyanın kendi gerçekliği arasında kalan mesafenin daraltılmasında ya da genişletilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle haberlerin çevrilme aşaması bilginin kitlelere doğru iletilmesi anlamına da gelmektedir.

Haber çevirisi çevirinin kendi özündeki yapısal farklılıkların sürdüğü bir alandır. Ancak bununla birlikte haberler bir şiir ya da romana göre nesnellığın daha ağır bastığı alanlardır. Dolayısıyla haberlerde çeviriden arta kalan aktarımın haberin özü ile çelişmemesi bir gereklilik olarak göze çarpmaktadır.

Haber çevirisine iki temel yaklaşım açısından bakılabilir. Bunlardan birincisi Asimetrik İlişkinin Yansıması olarak çeviridir. Yani kitle iletişim araçlarının teknolojik anlamda gücünü arttırdığı Anglo-sakson merkezli dünyada İngilizce çevirinin değerlerin de tercümesi olarak gündeme gelmesidir. Bu bir "elektronik sömürgecilik" olarak nitelendirilebilir. Yani enformasyon dünya çapında gelişmiş ülkelerden gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere doğru aktarılır. Bu şekilde Amerikan değerleri çeviride egemen olmaktadır. Burada altyapısı yetersiz olan ülke değerler anlamında da kendinden çeviri yapılan dile teslim olmaktadır. Tekinalp ve Uzun bu duruma "dengesiz iletişim" adını vermektedirler⁵³.

Bir diğer çeviri yaklaşımı ise kültürel bir olgu olarak çeviridir. Burada egemen olan anlayış çevirmenin ya da çeviren unsurların kendi dil ve kültürüne gösterdiği duyarlıktan ileri gelmektedir. Bu anlamda çevrilen kelimelerin bazıları yabancı ve yeni iken dönüştürülür ve dile ait kılınır. Öte yandan bu sadece dilin sınırları içerisinde göstergesel bir içerik arz etmez aynı zamanda kültürel referanslara da sahiptir.

⁵³ Ş. Tekinalp ve R. Uzun, *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*, İstanbul: Derin Yayınları, 2004, s.178.

İkinci anlayış çeviride hedef kitlenin beklentilerini ve maddi kültürde çevirinin gördüğü işlev ön plana çıkartılmaktadır. Bu alana Vermeer'in "Skopos Kuramı", Even-Zohar'ın "Polysystem Studies'i" ve Toury'nin "Betimletici Çalışmaları" örnek olarak verilebilir⁵⁴.

Haber çevirisine uyarlandığında şu sonuçlarla karşılaşılabilir. Türkiye'de Batılı ajansların haber ve belgelerine yer veren bir organizasyon eğer asimetrik bir dengeye teslim olmaktaysa Batılı göz çeviriye egemen olmaktadır. Burada değerlerin de çevirenin eliyle metne egemen olması tehlikesi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Öte yandan bu durum alabildiğine yerleştirmek ve kültürel bir olgu olarak kabul edilmek istendiğinde çeviri yeniden sahilik anlamında tehlikeye düşer. Her iki durumda da çevirinin karşı karşıya kaldığı tehlike gerçekliğini yitirmektir.

Kuşku yok ki, her çeviri aynı zamanda bir yorumdur ve çevirmenin ya da ait olduğu organizasyonun ideoloji ve değerleri çevrilecek metne öyle ya da böyle damgasını vuracaktır. Ancak doğru sentez hem yorumun nesnellikten büsbütün kopmadığı hem de kültürel değer aktarımına yenik düşülmediği bir durum olarak ifade edilebilir. Bu doğru sentezi bize sunan yöntemlerden başlıcası Van Dijk'in kavramsallaştırdığı eleştirel söylem çözümlemesi olarak göze çarpmaktadır. Bu çalışmada da örneklerin incelenmesinde kullanılan Eleştirel Söylem Çözümlemesi yöntemi haber çevirisinde sık kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bunun nedenleri ve gelişimi aşağıdaki bölümde verilecektir.

1.4.2.1. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Geleneksel olarak, gazetelerin yazılı diğer metin türlerine göre daha çok okuyucusunun olduğuna inanılmaktadır. Van Dijk'e göre, pek çok insan için, haberler belki de daha sıklıkla karşılaşılan yazılı bir söylem türüdür. Böylece, öncelikle, yazılı söylem olarak haberlere verilen önem yansıtmamaktadır⁵⁵. Diğer açıdan, Eleştirel Söylem Çözümlemesi (ESC), Richards & Schmitt (2001)'in de belirttiği gibi, "dil nasıl kullanıldığına yönelik eleştirel bir tavır takınan ve metinlerle diğer söylem türlerini

⁵⁴ Faruk Yücel, "Televizyonda Çeviri Olgusu", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s:25, 2011, ss. 307-315.

⁵⁵ Van Dijk, T. A. (1986b). *News schemata*. New York: Dans Cooper and Greenbaump.

altlarında yatan ideolojiyi belirleyebilmek için analiz eden bir çeşit söylem çözümlenmesidir. İnsanların dili kullandığı yolları çözümleme yoluyla kurumsal ve sosyotarihsel bağlamdaki ilgi alanlarını ve güç ilişkilerini açığa çıkarma yollarını aramaktadır.⁵⁶,

van Dijk (1977, 1981) cümlelerin ötesine geçerek anlamların metin-bağlam bağımsızlığına önem vermektedir. van Dijk/ Kintsch (1983) söylemin dil işleme çalışmalarına yönelik ilgisini hesaba katmıştır. Bireylerde kavramsal bir söylem anlayışı modeli geliştirmeleri toplumsal düzeydeki anlam yapılarını açıklamaya yönelik olarak yavaş yavaş kavramsal modellere dönüşmüştür. Van Dijk özellikle medya söylemine önem vermektedir. Sadece kitle iletişimdeki iletişime kendi yansımalarını vermekle kalmayıp (van Dijk 1986a), aynı zamanda ürüne ilgisi olan, medya söylemini kullanan ve bundan yararlanan çeşitli aydınların teorilerini ve uygulamalarını da bir araya getirmektedir. (van Dijk 1985). Önyargıya sahip çeşitli türde söylemlerin eleştirel çözümlemesinde Van Dijk'in ilgisi kavramsal söylem işleme mekanizmalarını açıklayacak teorik bir model geliştirmeye yöneliktir. (Wodak/ van Dijk 2000). En son olarak Van Dijk ırkçılık, ideoloji konuları üzerine yoğunlaşmış (van Dijk 1998) ayrıca bağlam teorisinin ayrıntıları üzerine de eğilmiştir.⁵⁷ (van Dijk 2001).

Fairclough/ Wodak (1997) EŞÇ'nin 10 temel ilkesini aşağıdaki gibi dile getirmektedir⁵⁸:

(1) Disiplinlerarası yaklaşım. Çok karmaşık olmalarından ötürü, toplumlarımızdaki problemleri tek bir açıdan incelemek mümkün değildir. Bu disiplinler arası yaklaşımın farklı boyutlarını içermektedir: Teoriler farklı disiplinler kullanmakta ve bu teorileri

⁵⁶ Richards, J. C., & Rodgers, T. **Approaches and methods in language teaching**. Cambridge, England: Cambridge University Press.2001,p.133

⁵⁷Van Dijk, T.A. (2001). Critical Discourse Analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin, and H. Hamilton (Eds.). **Handbook of Discourse Analysis**. Oxford: Blackwell

⁵⁸ Fairclough, N. and Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. In T. A. Van Dijk. (eds.). **Introduction to Discourse Analysis**. London, PP.258-284.

bütünleştirmeye çalışmaktadır. Takım çalışması geleneksel olarak tanımlanmış ve beraber çalışan disiplinlerden edinilen farklı araştırmacıları içermektedir.

(2) Yaklaşım problem merkezlidir. Bu nedenle belirli dilsel öğeler üzerine yoğunlaşmaz sosyal problemler “ırkçılık, kimlik, sosyal değişim” olarak araştırılır ve farklı perspektiflerden çalışılabilmektedir.

(3) Teoriler ve ayrıca yöntemler tek bir tarzı takip etmezler. Bu da; teorilerin ve yöntemlerin, araştırma altındaki nesneyi anlamayı ve açıklamayı mümkün kılmak nedeniyle birbiriyle bütünleşmiş olduğu anlamına gelmektedir.

(4) Çalışma; araştırma altındaki nesneyi daha sonraki çözüleme ve teorileştirmeye yönelik bir ön koşul olarak keşfetmek açısından her zaman bir alan çalışması içermektedir. Bu yaklaşım tabandan tavana ve tavandan tabana yaklaşımlarla aynı anda uğraşmayı mümkün hale getirmektedir.

(5) Bu yaklaşımda, teori ve faydalı veri arasındaki sürekli bir git gel hareketi önemlidir. Bu ilke, ilke 4 için bir ön şarttır.

(6) Çoklu türler ve çoklu kamu alanları üzerine çalışılmakta, ayrıca metinler arası ve söylemler arası ilişkileri araştırılmaktadır. Bu türleri, konu başlıklarını ve argümanları birbirine bağlamada, konuyu çevresindeki öğelerle birlikte tekrar ele alma en önemli süreçtir. Türler karma ve yeniliğe açıktır.

(7) Tarihsel bağlam her zaman analiz edilmekte ve söylemle metinlerin yorumlanmasıyla bütünleştirilmektedir.

(8) Çözülemeye yönelik kategoriler ve araçlar, bütün bu adımlara ve prosedürlere göre ayrıca araştırma altındaki belirli problem ile tanımlanmaktadır. Bu da pragmatizmin yanı sıra biraz da seçmecilik içermektedir. EŞÇ’deki farklı yaklaşımlar, pek çoğu öyle ya da böyle Sistemik İşlevsel Dilbilim kullanmasına rağmen, farklı gramer teorileri kullanmaktadır.

(9) Büyük Teoriler belirli çözümlene de bir kuruluş gibi hizmet edebilir, orta ölçekli teoriler amaca yönelik daha iyi hizmet etmektedir. Problem merkezli yaklaşım orta ölçekli teorilerin kullanımı ve test edilmesini içermektedir. Büyük Teoriler yapı/ bağlam ve dilsel farkındalıkların arasında büyük bir boşluğa yol açmaktadır.

(10) Pratik ve uygulama hesaba katılmaktadır. Sonuçlar farklı alanlardaki uzmanlar için erişilebilir hale getirilmeli ve ikinci adım olarak da kati söylemsel ve sosyal uygulamaları değiştirme amacıyla uygulanmalıdır.

Kree temsili medyanın “siyasi ekonomi”sine işaret etmekte; bu da, toplumların farklı türde temsillere nasıl önem verdiğini ve toplumların bu farklı türdeki temsilleri nasıl kullandığını anlama çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. ESÇ'nin temel varsayımlarımdan çoğu Kree'in de belirttiği üzere, aşağıdakiler gibi tanımlanabilmektedir:

Dil sosyal bir fenomendir;

Sadece bireyler değil aynı zamanda kurumlar ve sosyal gruplar da dilde sistematik yollarla ifade edilen anlam ve değerlere sahiptir;

Metinler dilin iletişimdeki ilgili birimleridir;

Okuyucular/dinleyiciler metinlerle olan ilişkilerinde pasif birer alıcı değildir;

Bilim dili ve kurumların dili arasındaki benzerlikler bunlardır ve buna benzer⁵⁹

ESÇ'nin pek çok çalışmasında, analistler bunu A.K. Halliday Sistemsel İşlevsel Dilbilgisi'ne referans gösterme yoluyla yapma eğilimindedir. Bu da Halliday gramerine ait temel iddiaların ve dilbilimsel çözülemeye yönelik yaklaşım dair anlayışın ESÇ'nin tam ve düzgün olarak anlaşılabilmesi için oldukça önemli olduğunu göstermektedir. 1970'de, Michael Halliday dilbilgisi sistemi ile dilin sağlaması gerektiği sosyal ve kişisel ihtiyaçlar arasındaki ilişkiye işaret etmiştir. Halliday dilin sürekli olarak birbiriyle bağıntılı olduğu üç adet meta işlevin varlığını belirledi: İlk olarak, dilin bireylerin deneyimlerine önem vermesini sağlayan **fikirselleşme işlevi**. Fikirselleşme yapının sosyal yapı ile

⁵⁹ Kress, G. History and Language: towards a social account of language change. *Journal of Pragmatics* 13, 1989, (445-466).

diyalektik bir ilişkisi vardır, ikisi de bunu hem yansıtır hem de etkiler. İkinci olarak, katılımcılar arasındaki ilişkileri kuran **kişiler arası işlev**. Üçüncü olarak ise, metinlerde sıralamayı ve anlam bütünlüğünü oluşturan **metinsel işlev**⁶⁰.

Huckin ESC'nin diğer metinsel çözümlerden ayrıldığı 6 özelliği dile getirmektedir:

Özgün metinler yalnız başına değil, birtakım gerçek dünyevi bağlamda üretilir ve okunur (ya da dinlenir).

Çözümlemeni üç farklı düzeyini birleştirmeye çalışır: metnin kendisi, o metni yaratan ve yorumlayan söylemsel uygulamalar (yani yazma/konuşma ve okuma/dinleme süreci), ve etkilediği daha geniş sosyal bağlam.

Kültürel, siyasi ve sosyal gibi toplumsal konular. Çözümleme kapsamında kısıtlama yoktur.

ESC uygulayıcıları okuyucuları doğrulayıcı eyleme itme umutlarında güç dengesizlikleri, sosyal eşitsizlikler, demokratik olmayan uygulamalar ve diğer adaletsizliklerle uğraşan etik bir tavır takınırlar. Eleştirel teriminin kullanılma nedeni de budur: ESC sadece adil olmayan sosyal, siyasi uygulamaları tanımlamaz, aynı zamanda onları açıkça eleştirir.

ESC açığa çıkarma ile ilgili olarak sosyal ve yapıcı bir görüş takip eder, bu görüşte de insanların gerçeklik algıları çoğunlukla diğerleriyle olan etkileşimleri olarak yapılandırılır. Gerçeklik değiştirilemez olarak görünmez, değişime açıktır. Çalışmalarını uzman olmayan okuyucu grupları için olabildiğince açık hale getirmek üzere ESC uygulayıcıları, aydınların kullandığı jargonu ve karmaşık sentaksları en az seviyeye indirmeye çalışır⁶¹.

⁶⁰ Halliday, M.A.K.. *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.1987

⁶¹ Huckin, T. N. *Critical Discourse Analysis* in Miller, T. (eds.). *Functional approaches to written texts: classroom applications* 1997, (pp. 78–131). Washington, D. C.: English Language Programs.

1.4.3. Haber Çevirisinin Güçlüklerinin İncelenmesi

Yukarıdaki çözümlene yöntemi basılı ya da sanal olarak haber çevirisine uygulayacak olursak, haber söylemini çeviren bir çevirmenin davranışını inceleyen bir çeviri araştırmacısı da aynı aşamaları izler. Bu bölümde haber çevirmenin karşılaştığı güçlükleri incelemeye konu olan aşamalar üzerinden somutlaştırmaya çalışacağız. Haber çevirmeni çeşitli olanak ve tehditlere açık bir süreçte çeviri yapar. Bu süreçteki dilsel ve metinsel güçlükleri eleştirel çözümlene yönteminin aşamalarıyla birlikte düşünebiliriz.

Öncelikle araştırmacı metni eleştirel olmayan bir yolla sadece anlamaya çalışan tipik okuyucunun rolünü üstlenir (metin düzeyi). İkinci olarak, buna eleştirel gözle bakmaya başlamaya çalışır (kelime düzeyi). Bunu sorular yönelterek, nasıl farklı yapılandırılabilceğini düşünerek ve zihinsel olarak diğer ilgili metinlerle mukayese ederek yapar. Aslında, genel stratejimiz “metin düzeyi” nden “kelime düzeyi” ne geçebilmeyi içermelidir.

Araştırmacı da ilk başta okuyucu ve çevirmen gibi metnin ait olduğu metin türünü bulmaya çalışır. Bu, araştırmacının neden belirli ifade türlerinin metinde yer aldığını görmesine olanak sağlar. Örneğin, reklamlarda görsel yardımcılarıyla beraber kullanılan dil dikkat çekicidir. Eğer tür sıradan şekilde belli tip bilgiyi içeriyorsa ve analiz edilen metinde bu tip bir bilgi bulunamıyorsa, bu analistin yazarın bunu kasten dışarıda bıraktığına dair şüphe duyması için bir neden yaratır.

Huckin’in çizdiği çerçeveden yararlanacak olursak bu güçlükler metin düzeyinde sağdaki başlıklarla incelenebilir⁶²:

Çerçeveleme bir metnin içeriğinin nasıl sunulduğuna, yazarın ne çeşit bir perspektif (açı, tavır) ele aldığına atıfta bulunur. Örneğin, bir haber raporu kurgulanmış veya hikaye olarak çerçvelenebilir. Bu çerçeve dâhilinde, katılımcı grubunun diğeri üzerinde iyileştirici etkisinin bulunduğu iki grup bulunabilir.

⁶² Huckin, T. N. *Critical Discourse Analysis* in Miller, T. (eds.). *Functional approaches to written texts: classroom applications*, 1997 (pp. 78–131). Washington, D. C.: English Language Programs.

Görsel yardımcıların kullanılması çerçevelemenin en güçlü yollarından biridir. Fotoğraflara, karalamalara, diyagramlara ve bu tip araçlara her zaman dikkatimizi veririz.

Ön plana çıkarma yazarın belli konseptleri (onlara metinsel önem vererek) vurgulamasına ya da **geri planda kalanların** vurgusunu azaltmasına atıfta bulunur. Geri planda bırakılmanın en nihai şekli **atlamadır**. Yazarlar okuyucuları ön varsayım yoluyla da manipüle edebilir. Bazı fikirlerin kesin olarak kabul edilmesini sağlayan şey dilin başka alternatif yokmuşçasına kullanımudur.

Cümle düzeyinde yapılan bir inceleme de yine aynı çerçeveden destek alırsak, aşağıdaki başlıkları içerir:

Odaklama cümle düzeyinde bir tür ön plana çıkarmadır. Bu, cümlenin neyle ilgili olduğudur. Bir cümlenin konusu sıklıkla gelecek cümlenin konusu olarak devam eder ve önemini metin içinde vurgular. Cümleler arasına sıkıştırılmış konular okuyucuların aklını etkileyen perspektifler veya durular yaratır.

Cümlelerdeki **özne-nesne** ilişkisine dikkat edilmelidir. Bu, “kim kime ne yapıyor?” ile ilgilidir. Cümle düzeyinde bir başka manipülasyon şekli ise öznenin silinmesi veya geçilmesidir, fakat bu eleştirel olmayan pek çok okuyucunun dikkatinden kaçmaktadır. Örneğin, '25 köylünün katledildiği bildirildi.' Bu örnekte, herhangi bir özne bulunmamaktadır.

Ön varsayım cümle düzeyinde de meydana gelebilir. Örneğin, bir siyasi “Amerikan halkı üzerine yüksek vergiler yüklemeye devam edemeyiz” diyorsa, Amerikalıların ödediği vergileri “yüksek” olduğunu varsayıyor demektir.

Kinaye (ideolojik karmaşa) ima içeren yorumlardır. Kinayeler tipik olarak çift anlama sahiptir ve karşı çıkılırsa, yazar aklında bu iki anlamda yalnızca biri bulunuyormuş gibi davranarak masumiyet iddiasında bulunabilir.

İncelemede büyük ölçekten küçük ölçeğe giderken, yani genelden öze bakarken aşağıdaki sözcük ve deyim sorunları ele alınabilir. Bu çalışmanın örneklerinde de

genelden özele dilsel ifadelerin ideolojiyi nasıl oluşturduğu inceleneyeği için bu başlıklar önem taşımaktadır:

Çağrışımlar belli kelime ve deyimlerin taşıdığı ek ve özel anlamlardır.

Etiketler kaçınılmaz çağrışımlar taşımaktadır. Örneğin, Huckin'e göre Amerika'da kürtaj olgusu, bir kişinin kürtaja nasıl karşı çıkacağı muhtemelen sempatizanlar tarafından kürtaj karşıtı, karşıtlar tarafından ise "seçim karşıtı" olarak etiketlenecektir.

Bazen çağrışımlar **metafor** kullanımı yoluyla iletilir.

Kayıt resmiyet veya gayrı resmiyetin metin düzeyine, tekniksel derecesine ve konu alanına atıfta bulunmaktadır. Yazarlar okuyucuları "phony" kayıt kullanarak aldatabilmektedir. Örneğin, reklamlar dahil olmak üzere dostane günlük yazılı kayıtlar veya yetkili ithalat kaydı.

Kiplik ifadelerin kesinlik veya yetkisine yönelik tonuyla alakalıdır. *Olabilir, olması muhtemel, olabilirdi, olacak, olmalı, şüphesiz ki, bana göre, öyle görünüyor ki, muhtemelen* vs gibi⁶³.

⁶³ Huckin, T. N. **Critical Discourse Analysis** in Miller, T. (eds.). **Functional approaches to written texts: classroom applications**, 1997 (pp. 78–131). Washington, D. C.: English Language Programs

2. Sanal Gazetecilik ve İdeolojik Çeviri: Wikileaks Belgeleri

2.1. Medya ve İdeolojik Çeviri

Günümüzde tüm dünyada medya ve iletişim konusunda sürekli bir teknolojik atılım olmaktadır. Buna bağlı olarak medyanın toplum üzerinde gücü her geçen gün artmaktadır. İnsanımızın çoğu bir çok bilgiyi televizyon, gazete ve internet ortamından öğrendiğini göz önünde bulundurunca ortaya nasıl bir kitleleri etkileme potansiyeli ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu gelişmeler medyanın toplum üzerindeki gücünü çok artırmasının sağlamıştır. Televizyon, radyo, internet ve bunlar gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması sonucunda insanlara bilgiye daha kolay ulaşma imkanı doğmuştur.

Bu gelişmeler ekonomik ve siyasi güç gruplarının dikkatini medya üzerine çekmiştir. Çünkü daha çok insanı etkileme çabasında olan siyasi kesim ile amacı maddi gelir elde etmek olan sermaye sahipleri için medya sektörü bulunmaz bir nimet haline gelmeye başlamıştır.

Medyanın en önemli işlevleri enformasyon haber aktarma işlevi, bilgilendirme ve eğitim işlevi, insanların birbirleriyle dolaylı da olsa iletişim kurmasına olanak sağlayan toplumsallaştırma işlevi ve eğlendirme işlevidir. Ayrıca duyarlılık ve farkındalık yaratma ve kamuoyu ve gündem oluşturma gibi iki ayrı işlevi daha vardır.

Gazetelerde kullanılan haberler iç ve dış haberler olarak ikiye ayrılır. Dış basından alınan haberler "dış haber servisi" elemanları –çevirmenleri çevirip belirli bir editörlük sürecinden geçinerek kullanılır. Bu editörlük, yani yayına hazırlarken belli değişiklik ve düzenlemelerden geçirme sürecinde zorunlu olarak yapılan metnin haber değerini arttırmak için yapılan işlevler de vardır. Zorunlu olmayan ancak haberin ilgi çekiciliğini arttıran ya da sıradan bir bilgiden okunacak bir haber çıkarmayı amaçlayan bu değişiklikler ticari ve ideolojik yaklaşımların ürünüdürler. Bu ideolojik yaklaşım işin doğası olarak kabul edilebilir. Ancak günümüzde basın araçları yoluyla yayınlanan haberlerde ideolojik aktarım ve ideolojik yönlendirme tehlikesini aşan bir dezenformasyon (yalnış ve yanıltıcı bilgi) tehlikesine dikkat çeken araştırmacılar bu konuyu haber yalınışı değil, haberçiliğin

etik boyutu ve sorunları açısından ele alırlar. Ana dilde ya da çeviri yoluyla yapılan ve yayılan, yayımlanmadan bütün haberleri kapsayan dezenformasyon kavramının kaynaklarına ilişkin bir açıklamayı şu alıntıda bulabiliriz:

...Kitle iletişim araçlarında çalışan muhabir, çevirmen, düzeltmen, yazı işleri müdürü, yönetmen, yapımcı, kameraman, genel yayın müdürü, genel koordinatör gibi unvanları ve yetkileri ne olursa olsun haberin ya da programın herhangi bir araştırmasında üretime katkıda bulunan kişilerin eğitimleri, nitelikleri, dünya görüşleri, bilgi birikimleri, deneyimleri, kişilikleri yanlış bilgilendirmeyi engellemeye yeterli değil...⁶⁴.

Haber çevirmenlerinin karşılaştığı en büyük sorun, siyasi görüş farklılıklarıdır. Bu sorunu iç siyaset ve dış siyaset olarak ikiye ayırabiliriz. İç siyaset sorunu, ülke içindeki medya gruplarının desteklediği siyasi görüş ayrılığından kaynaklanan taraflı haber yazımıdır. Özellikle sağ ve sol ideolojileri ve siyasi partileri destekleyen medya grupları aynı haberi çok farklı şekilde yorumlamaktadır ve bu nedenle, nesnellikten uzak kişisel görüş ve yorumların hakim olduğu rastlamak mümkündür.

Dış siyaset sorunu ise, devletin dış politikasının, kaynak dilde haber yazan gazete ve medya gruplarının faaliyetlerini sürdürdüğü ülkelerin politikalarıyla örtüşmemesi, hatta çelişmesinden doğansorunlardır. Çevirinin bu devlet politikalarına uyum sağlayarak onları destekleme eğiliminde olması, haberin çevrilmesinde farklı kelimelerin kullanılmasına ve hatta gerçek dışı haberlerin bile yazılmasına neden olmaktadır. Siyasi türde haberlerin çevrilmesinde ve tarihi metinlerin çevrilmesinde buna çok sık rastlanır⁶⁵. Örneğin, 1974'te Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a müdahalesini Türk basını "Kıbrıs Barış Harekâtı" olarak adlandırırken, çoğu yabancı basın "Kıbrıs'ın Türkler Tarafından İşgali" anlamına gelen "The Invasion of Cyprus by" adlandırır. Bunun nedeni de kendi ülkelerinin politik görüş ve çıkarları gereği Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımamaları, bütün Kıbrıs'ın sadece Kıbrıslı Yunanlıların yaşadıkları bir ada devleti olarak varsaymalarından kaynaklanmaktadır.

⁶⁴Girgin, , **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**. İstanbul. Multilingual ,2008: 74 içinde

⁶⁵Mücahit Küçükylmaz ,Hakan Çopur , ,**Türk Basımında Dış Habercilik** , SETA : Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları,Rapor, Ankara 2001.s.54

2.1.1. İdeolojik Haber Çevirisi

Yukarıda verilen bilgileri ideolojik bir haber çevirisi ile örnekleyerek somutlaştırabiliriz. Bu haberin adı “Kıbrıs’ta Yeni Tercüme: Rapor ve Ulusal Politika Arasında” olup Türkiye ve Kıbrıs politik bağlamında ele alınabilir. 1983’te Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC) adıyla bağımsız bir devlet olarak açıklanmasının akabinde, KKTC ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında soğuk bir ilişki başlamıştır. KKTC Türkiye’den aldığı yardımla bağımsızlığına kavuşmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti devleti yasa dışı olarak kabul etmektedir ve bu konu da Yunan tarafında oldukça katı bir medya politikasının oluşmasına yol açmıştır. Yunan hükümeti KKTC’nin yasa dışı oluşu konusunda ısrar etmekte ve “sahte devlet” olarak görmektedir.

Haberlerin sunumu sırasında Yunan medyası niteleyici veya tırnak işaretleri kullanmaktadır. KKTC’nin bütün kurumları *yasa dışı* veya *sözde* olarak adlandırılmaktadır. Örneğin, KKTC hükümeti *yasadışı bir hükümet*, Lefkoşa Ercan Havaalanı *yasadışı Tymbou havaalanı*, ülkenin yüksek mahkemesi ise *sözde yüksek mahkemedir*. Bu politika çoğunlukla bütün Yunan medyası tarafından takip edilmektedir. Eğer devletten veya kurumlardan bahsederken bu tip niteleyici kullanmayı bırakırlarsa, bu sessizlikleri KKTC’nin yasal olarak tanınması ile eşdeğer olacaktır. Yukarıda bahsi geçen niteleyicilerin kullanımı farklı medyalarda ve söylem türlerine göre çeşitlilik göstermektedir. Sözel söylemde, örneğin, *yasadışı* niteleyicisini tercih edilmekte fakat gazete gibi yazılı söylemlerde sıfat ve tırnak işareti içeren yukarıdaki bütün tamamlayıcılar bulunabilmektedir. Alt başlıklarda, muhtemelen sınırlı boşluk ve kısaltma teknikleri nedeniyle, tırnak işaretleri tercih edilmektedir. Bu politikanın sonucu olarak, temasların kabulü KKTC kurumlarının resmi olarak tanınması anlamına geleceği için, iki devlet arasındaki bütün resmi temaslar Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından kesin olarak yasaklanmıştır. Özetle, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin siyasi ideolojisi medya söylemlerini yoğun şekilde etkilemektedir.

Tercüme edilmiş materyaller, normalde etik kurallara uymakta ve hem anlam hem de tür bakımından kaynak metne saygı duymaktadır. Ancak; daha çok kendi uluslarını

düşünen ulusal ideoloji araçları, etki alanlarını artırmaya çalışmakta ve farklı tür söylemler arasında sınır oluşturmamaktadır.

Haber raporlarını manipüle etmek tercümede farklı bir formdur. Haberlerde önemli tansiyonu belirtmek *nesnellik* ve *aracı* arasındayken, tercüme alanında *kendi* ve *diğeri* arasında temel bir farklılık vardır. Kendi ve diğeri bölünmesi saygı duyulması gereken ve yabancı olarak kalma hakkı verilen şeyin yabancı kültür mü yoksa izin verilen kültürün uyumluluğu mu olduğu gerçeğine dikkat çekmektedir.

Farklı ülkelerdeki tercüme normları arasındaki farklılıklar tercüme etiklerine yönelik farklı standartlar ortaya koymaktadır. Bu gerçek, araçlar gibi dış faktörlerce gerçekleştirilen tercüme görevlerine dayatılan etiğin *dış etik* olarak algılanmasına atıfta bulunmaktadır. Buna karşın, *iç etik* yani tercümanın kendisi tarafından dayatılan etikdir. Bu gerçek ise, takip eden sorunun cevaplanmasını zorlaştırmaktadır. Hem dış hem de iç etik, tercüme süreci boyunca kaynak metnin yorumlanmasını etkilemektedir. Kendi ve Diğeri arasında geçen çatışmadaki etik boyutun, haber sunumundan ziyade tercümede daha önemli olduğu görülmektedir.

Floros, medyaya tercümeden daha çok dâhil olma durumunun söz konusu olması açısından basının önemli olduğuna inanmaktadır. Ancak, haber sunumu ve tercüme beraberce karışık bir söylem türü olarak görüldüğünde, bazı ciddi problemler yaratılmaktadır. Örneğin, bir tercüme haber makalesi olarak kullanıldığında veya tercüme edilmiş bilgi haber sunumu altında orijinal metinle beraber kullanıldığında etik genellikle göz ardı edilmektedir. Georgios Floros⁶⁶, Lefşka Üniversitesi, İlgiliz bölümü öğretim üyesi ,İstanbul Üniversitinde kurulan konferansda sunduğu tebliğde , haber raporlarında olduğu gibi daha geniş metinsel ürünün bir parçası olarak kullanıldığında ve kaynak materyalle karşılaştırıldığında işlev değişikliği yaşayan tercümenin, tercüme olarak ele alınmadığını göstermektedir.

⁶⁶Georgios Floros, “News translation in Cyprus: Between report and national policy”, International Colloquium of Translation: Translation in all its aspects with focus on international dialogue, 21 – 23 Ekim 2009, İstanbul,

Keryenia Amerikan “Üniversitesi”, Fransa Paris-Sorbonne Üniversitesi’nde gerçekleştirilen özel bir törende dünyanın en iyi 1000 üniversitesi arasında gösterilmiştir. Türk Kıbrıs basınına göre, en iyi 1000 arasında boy gösteren Keryenia “üniversitesi” ile birlikte tören için düşünülen üniversitelerin sayısı 40000’dir. “Üniversite” en iyi beş Türk üniversitesi arasında gösterilmiştir. Ancak, ilgili tavsiyelerin akabinde, üniversite “Kuzey Kıbrıs”ın akademik enstitüsü olarak listeye girmiştir.

Bu arada, “üniversite”nin rektörü Nilgun Sarp, şu anda çeşitli ülkelerden 40000 öğrencinin söz konusu bölgelerdeki altı “üniversite”de kayıtlı olduğunu söyleyerek “KKTC” nin Kıbrıs’ı eğitim adasına dönüştürdüğünü vurgulamıştır⁶⁷.

2.1. Wikileaks ve Yaratıcısı Julian Assange

“Eğer bir gemi inşa etmek istiyorsan, kereste toplatmak için insanları davul çalarak bir araya getirip iş ve görev dağılımı yapmana gerek yok; onlara denizin sonsuz enginliğini anlatman yeter de artar.”

Antoine de Saint-Exupery

“What I know is” yani “bildiğim kadarıyla” kelimelerinin baş harflerinden oluşan “wiki” ve “kaçak, sızıntı” anlamına gelen “leaks” kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulan Wikileaks, gazeteciler, matematikçiler ve teknologlar tarafından kurulmuştur. Wikileaks’in kurucu ve yöneticisi Avustralyalı gazeteci ve internet aktivisti Julian Assange’dir. Wikileaks’in sloganı şudur: “**Biz hükümetleri açarız**”. Olması gereken, devletlerin, egemenliğinin asıl sahibi vatandaşlarına karşı tümüyle şeffaf olmasıdır. Ve dünya devletlerinin de dünyaya şeffaf olması. Ancak bu, bugün böyle değil. Wikileaks işte tam da bu noktada devletlere kendilerini temizleme fırsatı sunuyor, üstelik bunu onların erişemeyeceği bir güçle yapıyor. Gücünü de halkın vicdanında buluyor. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak! **Guardian** editörü Simon Jenkins’in de dediği gibi, “Sırlarını korumak hükümetlere düşer, gazetecilere değil.”⁶⁸

Wikileaks’in düşünsel temelini konumlamamanın en sağlıklı yolu organizasyon tarafından yayınlanmış ve kurucularının yazdığından emin olduğumuz görüşlere

⁶⁷ POLITICS,19 November 2008,p.6

⁶⁸ Özgür Uçkan, Cemil Ertem, **Wikileaks Yeni Dünya Düzenine Hoş Geldiniz**,İstanbul,Etkileşim Yayınları, 2011, s.19.

dayanmak olur. Elbette bunların başında organizasyonun “hakkında” sayfası geliyor. Wikileaks’in “Biz hükümetleri açarız” sloganı net bir şekilde, organizasyonun, bilgi edinme hakkının tanınması, hükümet ve devletlerin açık ve şeffaf olmasının sağlanmasının diretilmesi amacını belirtiyor. Bu amaç da, Evrensel İnsan Hakları Beyanname’sinin ünlü 19.Maddesi referansla ifade ve basın özgürlüğünün korunması kavramı altına yerleştiriliyor. 19. Madde: “Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklama hürriyetine hakkı vardır. Bu hak, fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malumat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.” Burada ifade edilen bilgi edinme ve bilgiyi yayma hakkı, bilindiği gibi, basın özgürlüğünün de temelini oluşturur. Wikileaks kendisini basın özgürlüğü koruması altında bir basın organı olarak tanımlıyor⁶⁹.

Wikileaks’in varolma mantığı, sızdırılan belgelerin yayınlanmasının şeffaflığa, şeffaflığın herkes için daha iyi ve daha adil bir topluma yol açacağı, daha ince eleyip sık dokuyan araştırmacılığın, hükümet, şirketler ve diğer organizasyonlar da dahil olmak üzere toplumun tüm kurumlarında yolsuzluğun önünü keseceği ve demokrasiyi güçlendireceği, sağlıklı, canlı, sorgulayıcı bir medyanın da bu amaçlara ulaşmak için vazgeçilmez olduğu fikri üzerine kurulu bir mantıktır. Wikileaks teknoloji sayesinde bu yeni gazetecilik modelini hayata geçirmeye çalışmaktadır. Bilgiyi ve haberi herkese açık hale getirecek bağımsız bir platform olmayı hedefliyor. Sızıntı iktidarı “açıyor.” Çok tartışılan bir kavram haline gelen “açık hükümet” (**open government**) ve “açık yönetim” (**open governance**) kavramları burada anahtar bir konuma yükseltmiştir. Açık hükümet, adaletsizliğe cevap olarak belirirken, kapalı hükümet bir adaletsizlik kaynağı haline geliyor. Açık yönetim ise ilgili tüm tarafların etkin katılımına açık yapısıyla “demokratik yönetim”in en etkili biçimi olarak ortaya çıkıyor. Otoriter hükümetler, baskıcı kurumlar ve yozlaşmış şirketler sadece uluslararası diplomasi, bilgi özgürlüğü yasaları, hatta düzenli yapılan seçimler yoluyla değil, bunlardan çok daha güçlü bir şeyle, yani halkın vicdanıyla baskı altında tutulmak zorunda⁷⁰.

⁶⁹ Uçkan, Ertem, a.g.e. s.54.

⁷⁰ Uçkan, Ertem, a.g.e. s.56.

Komplo, mantığı gereği “gizlilik” içinde çalışmak zorundadır. Peki bu durumda, nasıl iletişimde bulunacak, plan yapacak, kararlar verecek, iç disiplinini sağlayacak, yeni durumlara uyum sağlayacak? Elbette bilgi akışını kontrol ederek. Organizasyonun hedefi iletişime döküldüğünde bu onu direnişe açık hale getirmiştir, bu hedefler ifade edilmediğinde ise bu kez organizasyon işlev gösterme yeteneğini kaybetmiştir. Assange`ın hacker mantığına göre, bir komplo sistemi doğrudan ve açık iletişim hatlarıyla organize olursa, dışarıdan sızmalara karşı da o kadar savunmasız olacaktır. Dışarıya karşı savunmasını ne kadar güçlü hale getirirse, kendisi de kapalı olacak ve bir sistem gibi “düşünme”, iç iletişimde bulunma, temele oturma yeteneğini kaybedecektir. Yani ne kadar “komplocu” olursa, bir komplo olarak o kadar az etkili olacaktır⁷¹

2.1.1. Julian Assange`ın Yaşam Öyküsü

Julian Assange yaşamını kitabında şöyle anlatıyor :

Bir defa, Lismore`de annem yağmur ormanlarındaki ağaç kesimini durdurmak için yapılan bir gösteriye katıldığı için dört gün hapiste kaldı. Bu, benim için politik yollarla ikna etme sanatlarını öğrenmem açısından epey hassas ancak gayette sıkı bir eğitim oldu. Yerinizde tutunmayı, olabildiğince hatalarınızı düzeltmeyi, çenenizi kapamayı ve halkı aldatan o büyük yalancılarla mücadele eden kişilerin daima iftiraya uğradığını da asla unutmamayı öğreniyorsunuz.. WikiLeaks`de yaptığım işlerin, çocukluk yıllarımın hayaletimsi damgasını taşıdığından eminim.. Çok sonraları, bazı insanlar tüm bunların siyasetle ilgili olduğunu düşüneceklerdi. Niyetim, çevrelerini kuşatmış olan kayıtsızlığa karşın halkın bilgilendirilmesi konusunda adalet peşinde koşulacağını garanti altına alan bir organizasyon kurmak için biriktirmekte olduğum hayatımı ortaya koymaktı⁷². Bu, hayatımın üzerine bir siyaset olur...

Assange kendisin siyasetçi tanımlamamış hatta bu hiçbir zaman bu iddia da bulunmamış.Ama aynı zamanda kendisin teknolojiyi iyi bilen ve devletlerin yaptıklarını iyice çözümleyen birisi tanıtmaktadır.Assange aklından geçenleri şöyle anlatmaktadır

fırsat buldukça bu yapıları asit banyosuna fırlatmaya ve kemiklerine kadar kaynatmaya hazırdım. Aklımdan geçen şeydu: Yaşamlarımızı büyük bir ilgisizlikle sürdürebilir, günlerimizi ev taksitleri veya gerçekten ünlü, zengin olmakla veya gerçek aşkı bulmak konusunda endişelenerek geçirebilirdik veya dünyanın iliklerine bakabilir ve iyi ve gerçek olup olmadığını sınavabilirdik....

⁷¹ Uçkan, Ertem, a.g.e.s.57.

⁷² Julian Assange, **Onaylanmamış Otobiografi**, 2011, s.138.

Assange Wikileaks sitesinin kuruluş tarihini 4 Ekim 2006 olarak vermektedir. İlk olarak Wikileaks.org sitesini kaydettirmiştir. Wikileaksin ilk sızıntısı Somali'deki İslami Mahkemeler Birliği'nden gelen bilgilermiş. Bu bilgiler Çinli bir kaynak aracılığıyla Wikileaks'e ulaşmış

....., Somali 'de şiddetle dolu yılları takiben, birlik, kaostan bir tür düzen kurmaya başlamıştı. Mogadişu'da halk kendini daha güvende hissederek olmuştuk ve sıradan yurttaşlar gündelik şiddete ve yerel askeri güç sahiplerinin çok sık yaptıkları sistemli yağmalamalara karşı daha iyi korunduklarını düşünüyorlardı. Bizim sızdırılmış belgemiz, bir askeri komutanın, birlik tarafından nadiren kullanılan bir tanımlama olan 'Somali İslami Cumhuriyeti'ne gönderme yaptığı, kışkırtıcı, sarsıcı ve anlamlı bir mektuptu. ... Bu belgeyle bize aktarılan yakalanmış e-posta trafiği, petrol bakanı da dahil Somali bakanlarının Çinli yetkililerle görüşmeye hazırlandığını ima ediyor gibi görünüyordu⁷³.

.....Heyecanı büyüktü. Bir kişiyi satrançta ilk kez yenmek gibiydi. Bunun hazzını anlamayan insanlarla karşılaştığımda şaşırıyorum. Bu yaratılışın kendisinin, bir şeyi yakından anlamamanın ve bunu yeniden yapmanın hazzı. Kesinlikle bağımlılık yapıyordu.

2.2. Wikileaks

İlk yayın **The Sunshine Press** tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yayınevi, insan hakları aktivistleri, gazeteciler, "geeks" (teknoloji uzmanları) ve hukukçular tarafından kurulmuş uluslararası bir sivil toplum kuruluşuna aitti. Bir yıl kadar sonra bu site, elinde on üç ülkeden gelen yaklaşık 1,2 milyon sızıntı belge olduğunu ilan etti. Sitenin kurucularının, Çinli ve Tibetli muhalif grupların liderlerinin yanı sıra gazeteciler, kripto (şifreleme) uzmanları, matematikçiler, bazı ABD, Tayvan, Avustralya, Avrupa ve Güney Afrika teknoloji girişimlerinden uzmanlar olduğu ilan edildi. Site, binlerce gönüllüye sahip olduğunu ve bundan böyle hükümetleri açıklığa zorlayacak sızıntıların da durdurulamaz olacağını ilan etti. Avustralyalı internet eylemcisi ve eski hacker Julian Assange'ın kuruluşun yöneticisi olduğu söylentisi ise birçok kaynakta yer aldı.

Özgün bir örgütlenme olan Wikileaks, ilk bakışta sıradan bir wiki portalından farklı durmuyor. Ama arkasında gerçekten kapsamlı ve ciddi bir işbirliği mekanizması çalışıyor. Elbette bu 'işbirliği' internet sayesinde mümkün oluyor, işbirliğinin meyveleri de bizlere yine aynı yolla ulaşıyor. Ekim 2009'da, bin iki yüz kayıtlı gönüllüye sahip olan Wikileaks'in danışma kurulu, Assange'ın yanı sıra; Avustralyalı yayıncı, film prodüktörü,

⁷³ Assange, a.g.e.s 139

yazar ve solcu siyaset analizcisi Phillip Adams, Çinli muhalifler Wang Dan, Xiao Qiang, Wang Youcai, sansür karşıtı aktivist C. J. Hinke, programcı ve Google`ın güvenlik uzmanı Ben Laurie, Dalai Lama`nın eski temsilcisi Tashi Namgyal Khamsitang, Brezilyalı sosyal adalet savunucusu Chico Whitaker gibi isimlerden oluşuyor⁷⁴.

Assange`ın Dünya Sosyal Forumu`nda siteyi tanıtmak üzere gidip aylarca kaldığı Kenya`dan beraberinde getirdiği ve Kenya seçimlerini etkileyecek belgelerin yayınlanmasıyla Wikileaks serüveni de başlamış oldu. “Wikileaks, erişilemez belgeleri gözler önüne sermek ve çözümlenmek için geliştirilmiş sansürlenemez bir Wikipedia uyarlamasıdır. Wikileaks, çağdaş şifreleme teknolojilerinin sağladığı koruma ve anonimliğini, *wiki* arayüzünün saydamlık ve sadeliği ile bir araya getirir. Herkes Wikileaks`e yorum yollayabilir. Kullanıcıların teknik bilgiye gereksinimi yoktur. Bilgi sızdıranlar, belgeleri isim vermeksizin iz sürülemez şekilde yollayabilirler. Kullanıcılar belgeleri alenen tartışabilir, güvenilirliğini ve doğruluğunu analiz edebilirler. Yayımlanan belgelerin siyasal ilintileri de binlerce kişi aracılığıyla ortaya çıkartılabilir. Wikileaks, belgelerin postalama ve iletim aşamalarında, sızdırılmış bilgi sağlayanların karşı karşıya kalabileceği siyasal tepki, yasal yaptırım veya fiziksel şiddet gibi ciddi riskleri en aza indirmek için, anonimliği sağlamak adına, tasarladığı unix türevi işletim sistemiyle bütünleştiği Media Wiki, OpenSSL, FreeNet, Tor, PGP gibi kriptografi uyarlamalarının sağladığı ciddi sistematik tedbirler alır. Wikileaks materyalleri birçok örgüt ve yetkili çevreden, bireylere kadar dağıtılır. Bir belge sızdırıldığı anda sansürlenmesi ise artık imkansızdır”.

Yayımlandığı tarihten itibaren dünya gündeminde önemli yer tutan WikiLeaks belgelerinin orijinallikleri, belgelerin taraflarınca tutarlı bir şekilde yalanlanmadığı gibi bir de doğrulanmıştır. Ancak belgelerde yer alan iddiaların güvenilir kaynaklara dayandığını, gerçekleri yansıttığını ileri sürmek zaten asıl mesele değildir ve zor görünmektedir. Diğer yandan gündeme döndüğümüzde WikiLeaks`in yaşamımıza yeni kavramlar da kazandırdığını görüyoruz. “İletişim teknolojilerinin gelişiminin devlet-toplum ilişkileri üzerindeki etkisi”, “devletlerin gizliliği ilkesi”, “diplomasinin 11 Eylül`ü” ve “Wiki-tsunami” bugün Wikileaks`in bize tartıştırdığı kavramların yalnızca

⁷⁴ Uçkan, Ertem, a.g.e. s.24.

birkaçıdır. WikiLeaks belgeleri uluslararası ilişkilerde yeni bir dönem başlatmamış, sanıldığı gibi diplomasinin sonunu getirmemiş, ancak yarattığı tartışma ortamıyla 21. Yüzyılın önemli olaylarından biri olarak çoktan tarihe geçmiştir⁷⁵.

Assange, neredeyse bir göçebe gibi geçen çocukluğu sırasında bir elektrik dükkanının karşısında yaşarlarken, bilgisayar programcılığı ve program kırma konusundaki ilk becerilerini edinmiş. Daha sonra matematik ve fizik okuyan Assange `hacker`lar dünyasına bu şekilde adım atmış. 1980`lerin sonunda Melbourne`a yerleşerek “Uluslararası Yıkıcılar” adıyla bir internet korsanlığı grubu kuran Assange`ın 1989`da NASA`nın bilgisayarlarına girerek Atlantis uzay aracının kalkışını bile engellediği “tevatür” ediliyor.

Bilgisayar korsanlığı faaliyetleri dikkat çekince 1991`de tutuklandığında, `yanlış bir şey yapmadığını` ve `kimseye zarar vermediğini` savunan Assange, 30 bilgisayar korsanlığı suçlamasından 24`ünü kabul etmiş ve sonrasında kefaletle serbest bırakılmış. 1994`ten itibaren serbest bilgisayar programcısı olarak çalışmaya başlayan Assange, 2006`da dünya çapında muhbirlerin ellerindeki belgeleri güvenle yayınlatabildikleri ağı, WikiLeaks`i kurmuştur. Şimdi site, dünyanın her yerinden gizli bilgi ve belgeleri yayınlarak dünyanın pek çok yerindeki “kirli çamaşırları” ortaya döküyor⁷⁶.

Vietnam Savaşı karşıtı gösterilerin birinde tanışan Assange`in anne ve babası da kendisi gibi otoriteye boyun eğemeyen bir yapıya sahip. Dolayısıyla Assange`ın bu muhalif yapısının genlerinden geldiği düşünülebilir⁷⁷. Avustralya`nın Townsville kentinde, 1971 yada 1972`de doğduğu sanılan ve gezgin bir tiyatro kumpanyasında çalışan ailesiyle sürekli seyahat ederek büyüyen Assange`in, 30`un üzerinde farklı okulda öğrenim gördüğü iddia ediliyor. Hatta ailesi `otoriteye alışmaması` için Assange`i, bir süre okuldan alıp evde eğitim vermiş. Okul kayıtlarına göre Melbourne Üniversitesi`nde de Matematik ve Fizik dersleri almış, ancak kendisine okuldan bir diploma verilmemiş.

⁷⁵ USAK Raporları, **WikiLeaks Belgelerinde Türkiye ve Yakın Çevresi**, 2011, s.5.

⁷⁶ Derya Kırıcı, **Wikileaks'ten Sonra “Hiçbir Şey Gizli Kalmaz”**, İstanbul, Togan Yayıncılık, 2011, s.16.

⁷⁷ Kırıcı, a.g.e.s.15.

2.2.1. Wikileaks'in Tarihçesi

Wikileaks'in oluşum tarihçesini 2006 yılından beri şöyle sıralayabiliriz.

4 Ekim 2006: WikiLeaks.org alan adı kaydedilmiştir

Aralık 2006: İlk sızıntılar servis edilmiştir.

Ocak 2007: WikiLeaks yayınlanmayı bekleyen hazır 1200000 belgenin daha elinde olduğunu açıklanmıştır

Kasım 2007: WikiLeaks Guantanamo Bay el kitaplarını yayınlanmaya başlamıştır.

Aralık 2007: Julian Assange ve Daniel, Berlin'de 24.Chaos Communication Congress'de (24C3) karşılaşır.

Ocak 2008: Wikileaks, İsviçreli Julius Bar Bankacılık Cayman Islands hakkında yüzlerce belge yayınlanmıştır.

Şubat 2008: Julius Bar Sues Dynote (Wikileaks kayıt olduğunu Site) wikileaks kapatma konusunda açtığı davayı kaybediyor ve sonunda geri çekilmiştir.

Mart 2008: WikiLeaks, Scientology el kitabını yayınlanmıştır.

Mayıs 2008: WikiLeaks, ilk Amerikan Faranternity (kardeşlik) el kitabını yayınlamıştır.

Haziran 2008: WikiLeaks, Kenyayla ilgili Memorandum of Understanding belgelerini yayınlamıştır.

Haziran 2008: Assange, Budapeşte'de kurulan Global Voice Summit'e katılmıştır.

Eylül 2008: Wikileaks, Sara Palin'in özel e-posta yazışmasını yayınlamıştır.

Ekim 2008: Wikileaks, İngiltere'deki aşırı-sağcı National Party üyelik listesini yayınlamıştır.

Kasım 2008: Wikileaks, Oscar Legal Aid Fondation'ın Kenya polisi tarafından siyasi nedenlerle katledilen kişiler hakkında hazırladığı raporu yayınlamıştır.

Aralık 2008: Wikileaks, Almanya gizli servisine ait olan Kosova'daki Alman Medyası işbirliğinin yolsuzluk belgelerini yayınlamıştır

Aralık 2008: Wikileaks, Human Terrian Team 2008 el kitabını yayınlamıştır

Aralık 2008: Julian ve Daniel Choas Comminucatin Congress (25C3) de birlikte ilk konuşmayı yapmıştır.

Chaos Computer Club (CCC) dünyanın en büyük ve en eski hacker gruplarından biri sayılır. 1981'de grubun kurucularından biri olan Herward Wau'nun ölümünden sonra arkadaşları onun

adına bir vakıf kurmaya karar verdiler ve ismini Wau koydular. Bu vakıf dünyada Wikileaks'e yapılan bağışların en büyük merkezi oldu. CCC Vakıf'ın üyeleri olan Alman Domscheit-Berg ve Hollandalı meslektaşı Rop Gonggrijp güçlü konumda kişilerdi ve Assange'ın dev projesinin gelişmesinde çok büyük katkıları oldu.⁷⁸

Ocak 2009: Daniel, eski işini ayrılıp tam zamanlı Wikileaks'te çalışmaya başlamıştır.

Şubat 2009: Wikileaks, 6700 den fazla Congressional Research Service raporunu yayınlamıştır.

Şubat 2009: Wikileaks , yanlışlıkla donörlerinin email adreslerini yayınlamıştır.

Mart 2009: Wikileaks, ABD Senatorü Norm Coleman'ın destekçileri veritabanını yayınlamıştır.

Nisan 2009: International Journalism Festival, Perugia-Italy

Haziran 2009: Wikileaks Uluslararası Af Örgütü Medya Ödülünü almıştır.

Tezmmuz 2009: Wikileaks, Icalndic Kaupthing Bank'ın en büyük borçlu listesini yayınlamıştır.

Ağustos 2009: Assange, Hollanda Vierhoute'da düzenlenen Hacking At Random (HAR) konferansına katılmıştır.

Eylül 2009: Wikileaks Ars Electronica'nın Digital Communities kategorisinde ödül kazanmıştır.

Ekim 2009: National Party'nin ikinci üyelik listesi yayınlamıştır.

Kasım 2009: Wikileaks, 911 Çağrı mesajlarını yayınlamıştır.

Kasım 2009: Wikileaks, araştırmacıların Almanya'nın büyük firmalarından olan German phamaceutical company konusundaki raporunu yayınlamıştır.

Kasım 2009: Wikileaks, Toll Collect anlaşmalarını yayınlamıştır.

Kasım 2009: Wikileaks, David Trving'in elektronik posta yazışmalarını yayınlamıştır.

Kasım 2009, Icelandic Modern Media Initiative (IMMI) da Free Heaven For The Media (Medyaya Serbest Cennet fikri) başlatır.

Aralık 2009: Wikileaks, Afganistan'ın Kunduz bölgesindeki iki Tankerin bombalanması raporlarını yayınlamıştır.

23 Aralık 2009: Wikileaks Çevirmiş görünümüştür.

27 Aralık 2009: Julian ve Daniel, Choas Communication Congress (26C3) de Wikileaks'in geleceğini tartışıyorlar.

⁷⁸ David Leigh and Luke Harding with Ed Pilkington, Robert Booth and Charles Arthur **Wikileaks Inside Julian Assange's ,War on Secrecy ,Guardian Books,First published in Great Britain in 2011 by London (Çeviri bana aittir)**

5 Ocak 2010: Wikileaks İzlanda ,Icelandic Modern Media Intiative (IMMI) çalışmayı başlamıştır

5 Nisan 2010: Wikileaks, “ Collaterak Murder” Videosunu yayınlamıştır.

26 Mayıs 2010: Er Bradly Manning tutuklanmıştır.

26 Temmuz 2010: Afganistan Savaş Günlükleri yayınlanmıştır.

30 Temmuz 2010: Wikileaks, şifreli sigorta dosyasını yayımlanmıştır

20 Ağustos 2010: Wikileaks, Love Parade Faciası ilgili belgeleri dağıttı. ⁷⁹

20 Ağustos 2010: Assange'in tutuklama hükmü çıktı. Assange İsveç'i terketmek zorunda kalmıştır..

26 Ağustos 2010: Julian'ın , Danile'in wikileaks'e bakışı konusunda kuşkuları başlamıştır.

14 Eylül 2010: Daniel arızalı posta smtp sunucusunu tamir etmiştir.

15 Eylül 2010: Ve Daniel, diğerleriyle birlikte Wikileaks'ten ayrılmıştır.

17 Eylül 2010: Openleaks.org sitesi kaydedilmiştir.

22 Ekim 2010: Wikileaks Irak savaş günlüklerini yayınlanmıştır.

28 Kasım 2010: Wikileaks, ABD diplomatik belgelerini yayınlanmıştır.

1 Aralık 2010: İnterpol, Julian Assange adına bir kırmızı bültenin bulunduğunu belirtmiştir.

7 Aralık 2010: Assange, kendi isteğiyle Londra polisine teslim olmuştur.

14 Aalık 2010: Assange kefalet karşılığı serbest bırakılmıştır.

30 Aralık 2010: Daniel Openleaks'i Choas Communication Congress'te tanıtmıştır.

WikiLeaks taklidi çok sayıda sitenin ortaya çıkması, WikiLeaks'in gündemdeki payını olumsuz etkileyebilir. 2010 Aralık'ta WikiLeaks'in ikinci ismi olarak tanınan Daniel Domscheit-Berg, Assange ile yollarını ayırdıktan sonra Almanya'da OpenLeaks isimli bir Wikileaks klonu web sitesi kurdu. Bu site WikiLeaks için büyük rakip sayılabilir. Domscheit-Berg, OpenLeaks'in daha demokratik ve açık bir şekilde

⁷⁹ Love Parade Faciası 24 Temmuz 2010 tarihinde, Almanya'nın Duisburg kentinde 2010 Love

Parade isimli elektronik müzik festivali sırasında çıkan izdihamdan ötürü 20 kişinin öldüğü ve en az 510 kişinin yaralandığı olay:http://tr.wikipedia.org/wiki/Love_Parade_FaciasC4B1

işleyeceğini açıkladı. Ve eğer Domscheit-Berg WikiLeaks'ten daha başarılı bir model yaratmayı başarır, editörler bu mekanizmaya yönelecektir.⁸⁰

2.2.2. Wikileaks Belgelerinin Yayın Süreci

Wikileaks belgeleri sanal ortamda uzman bir kadro tarafından incelenip doğrulandıktan sonra yayınlanıyor. Sızıntıların ardında işleme giren ağ uygulamalarıyla, bütünüyle anonimleşerek organizasyona ulaşıyor. Bir grup gönüllü bu belgelerin tutarlılığını süzgeçten geçiriyor. Wikileaks belgelerin akıbeti ve yola çıkış adresinin anonimliği konusunda verdiği güvenceyi, bu gönüllüler konusunda da veriyor. Bir sızıntı, organizasyonun eline geçtiğinde belgelerin gerçekliğini sınamak, doğrulanmış belgelerin araştırma yapılabilir bir veritabanı halinde işlenmesi sağlamak, belgelerin yayın önceliklerine karar vermek, sızdırılan bilgiler hakkında istibarat, medya, ilinti analizleri yapmak ve bilgiyi haritalandırmak, olası bireysel zararların önüne geçmek için bazı isimleri (kişi ve yer isimleri) kapatmak, basın yayın kuruluşlarıyla eş zamanlı çalışmaları koordine etmek gibi çok sayıda işin yapılması gerekiyor. Bu işlerle uğraşan ve tümü anonim kalan birçok gönüllü var⁸¹. Bu sayının 800-1000 arasında olduğu söyleniyor. Wikileaks'in 10-15 kişilik çekirdek kadrosunun bile çok azının isimleri biliniyor. Ortada dolaşan isimler Assange, çeşitli ülke temsilcileri ve sözcülerden ibaret. Diğer gönüllüler hakkında çok az bilgi var. Bir İsveç günlük gazetesi olan *Svenska Dagbladet*'in, gerçek ismi gizlenmiş olan "Anders" kod adlı Wikileaks gönüllüsü ile yaptığı röportajdan öğrendiğimize göre, Irak Savaşı ile ilgili 400.000 belge için özel olarak programlanmış ve bazı kelimeleri arayan bir yazılım kullanılmış. Anders'in görevi belgelerdeki bazı kurbanların, tanıkların, bilgi sağlayıcıların ve işbirlikçilerin isimlerini sansürlemekmiş. Hayatî tehlike sözkonusu değilse, bazı askerlerin ve rütbelerinin ismini olduğu gibi bırakmakta sakınca yok, ama tehlike yaratabilecek durumlara karşı, kişi isimlerini, yer

⁸⁰David Leigh and Luke Harding with Ed Pilkington, Robert Booth and Charles Arthur **Wikileaks Inside Julian Assange's ,War on Secrecy** , Guardian Books, First published in London

⁸¹ Özgür Uçkan, Cemil Ertem, **Wikileaks Yeni Dünya Düzenine Hoş Geldiniz**,İstanbul Etkileşim Yayınları,2011 s.31.

adlarını kapatmak gerekebiliyor. Örtülü bilgiyi sızdırarak şeffaflaşmayı, sağladığınız gibi, hakkında bilgi sızdırdığınız güç odakları üzerinde de güç elde edersiniz⁸².

Wikileaks`i farklı kılan gayrimerkezi ve dağıtılmış ağ yapısıdır. Wikileaks internet etkinliğine, ağ yapılarının temel özelliklerini ekleyerek iletişimi farklı bir boyuta taşıdı. “Ağların ağı olan internetin karakteristik özellikleri, temel yapısının oluşturan “ağ mantığı”ndan dolayı küresel, merkezîyetçi olmayan, açık, kullanıcı-denetimli, etkileşimli, sınırsız ve altyapıdan bağımsız gibi ifadelerle anlatılabilir. İnternet, milyonlarca enformasyon kaynağına anında erişim imkanı sunmakta, özellikle, merkezîyetçi olmayan bir biçimde tasarlanmış olduğu için coğrafi sınırları etkisiz kılmakta, dolayısıyla da hükümetlerin denetimini güçleştirmektedir. Görece kolay ve ucuz erişim imkanı taşımakta, sınırsız enformasyon barındırma potansiyeli bulundurmakta, tüm kullanıcıların enformasyon almak kadar iletmesine de izin vererek etkileşim boyutunu güçlendirmekte, yine etkileşim imkanı sayesinde kullanıcıların başka iletişim ortamlarına kıyasla çok daha fazla denetim sahibi olmalarını sağlamakta, belirli bir teknik alt yapı (kablolu, kablosuz) ya da işletim platformundan (Windows, Linux vb.) bağımsız olarak işlevini yürütebilmektedir.⁸³”

Bazı çevrelerce Assange`ın tek adam, Wikileaks`teki kral, Wikileaks`in ta kendisi olarak lanse edilişi ve hakkında Wikileaks`i başka amaçları için basamak olarak kullandığı söylentileri, Wikileaks ruhunu anlamış herkes için komik gelecektir. Assange`ın bu macerada elde ettiği menfaat bir tarafa, karşı karşıya kaldığı onca zorluk ve sıkıntı bir tarafa konulduğunda, Wikileaks`in somut yüzü olmasının bedeli de gözle görülecektir. Belgelerin kaynaklarını marus bırakmamak için çalıştığı her türlü ciddi riski Assange`ın bizzat tattığını, biz yerimizden görüyoruz.⁸⁴.

ABD yönetimi eski hatalarını bir kez daha tekrarlayarak Cablegate olayından sonra Asseng`in peşine düştü ve Wikileaks`i yayın yapamaz duruma getirmeye çalıştı. Bu yanılığın bedelini de ödüyor. Assenge tutuklandı ve kefaletle salıverildi, davası sürüyor.

⁸² Uçkan, Ertem, a.g.e. s.33.

⁸³ Uçkan, Ertem, a.g.e. s.34.

⁸⁴ Özgür Uçkan, Cemil Ertem, **Wikileaks Yeni Dünya Düzenine Hoş Geldiniz**, İstanbul, Etkileşim Yayınları 2011, s.35.

Ama Wikileaks binlerce “ayna site”den (mirror sites) ve P2P ağlardan yayına devam ediyor. Assange’dan ibaret olmayan Wikileaks, yoluna devam ediyor. Wikileaks’i sansürlemeye, kaynaklarına el koymaya çalışan şirketler anonim hacker orduları tarafından saldırıya uğruyor, onu sansürlemenin imkanı yok. Wikileaks kolaylıkla çoklanabilir bir örgütlenme modeli olduğu için, yeni Wikileaksler ortaya çıkmaya başladı bile⁸⁵. Çünkü Wikileaks sanıldığı gibi sadece İsveç’teki bir nükleer sığınaktan yayın yapmıyor, Assange tarafından İngiltere’den de yönetilmiyor, bir lideri yok.

2.2.3. Wikileaks Yayın İlkeleri

2007-2010 arasında gerçekleşen Wikileaks sızıntıların asıl amacını Assange İsveç kamu hizmeti televizyonu SVT ‘nin yaptığı bir belgeselde açıklamaktadır. “Yayınladığımız her sızıntının asli mesajı yanında ikinci bir mesajı da vardır” diyor. Bu sızıntıların, sızıntının konusu olan olay ve dolayısıyla gerçeklik üzerinde elbette spesifik etkileri oldu. Her bir sızıntının konusuyla (savaş suçu, çevre cinayeti, yolsuzluk, siyasal komplo vs.) ilgili alanda bu tip adaletsizliklerin yaşandığına yönelik izlenimi kanıtlayan güçlü bir kamusal mesaj içerdiğini de unutmamak gerekir. Ama sızıntıların, özellikle, büyük sızıntıların etkisi bunlarla da sınırlı değildir.

Kasım 2010 sonunda yayınlanmaya başlayan ve 251.287 ABD Dışişleri diplomatik yazışmasından oluşan Cablegate sızıntısını anlatırken: “Bu bakımdan son sızıntılar hakkındaki çoğu yorum asıl önemli olanı tamamen gözden kaçırmış görünüyor. Herşey bir yana, niçin bu diplomatik yazışmalar sızdırıldı? Bu sızıntılar, özellikle savaş(lar) hakkında değildi, hatta çoğu, bir güvenlik devletinin gerekli yetkiye sahip en güvenilir birkaç yüz bin insan dışında herkesten sakladığı gündelik normal sırlarından oluşan büyük bir süprüntü gibi görünüyordu.”⁸⁶

2.2.4. Wikileaks’in Önemi: Küresel Şeffaflık Hareketi

Pollitika.com adlı blogun kurucusu Hırvat Marko Rakar 1991-95 Balkan Savaşı’nda görev alan 501,666 (gazi) askerle ilgili gizli bir listeyi yayınlamakla

⁸⁵ Bkz. <http://www.openleaks.org>; <http://en.wikipedia.org/wiki/OpenLeaks> (28.12.2010 tarihinde erişildi.)

⁸⁶ Uçkan, Ertem, a.g.e. s.79.

suçlanarak tutuklanmıştır. Bu liste halkı da şaşkına çevirmiştir ve halk listede hem kendi tanıdıklarının adlarını hem de halk sembolü haline gelmiş önemli kişilerin adlarını bulmaya çalışmışlardır. Ancak ortaya çıkmıştır ki, hiçbir zaman orduda görev almamış halk figürlerinin ve çok az (on beş günlük ya da daha az) bir süreyle orduda görevlendirilmiş olanların adları da bu listede yer almaktadır. Ve bu listedeki insanlar maaşlı emekli askerlerin faydalandığı hizmetlerden yararlanabiliyorlardır. Savaş son bulduktan sonraki bir yılda listede yalnızca 326,000 kişi varken, şimdi listenin bu kadar kabarması ve alakası olmayan adların listede yer alması Hırvat halkı rüşvet ve yolsuzlukla listeye yeni adların eklendiğini düşünmeye itmiştir.

Rakar suçu kabullenmemektedir, ancak verilerin/bilgilerin şeffaf bir biçimde dağıtılmasıyla ilgili devrimsel bir adım attığından dolayı, bu işi onun yaptığı düşünülmektedir. Yerel seçimler öncesinde de, yine aynı sitede, seçimlerde oy kullanacakların listesinin araştırılabileceği bir veritabanı yayımlayarak halka seçimlerde oy kullanacak kişi sayısının aslında orada oturanların sayısından ne kadar fazla olduğunu göstermeye çalışmıştır. Sırbistan gibi komşu ülkelerde sınır şehirlerindeki halk önemli sosyal yardımları elde edebilmek için Hırvatistan'daki yasal düzenlemelerin üstünkörü oluşundan yararlanarak bu listeye dahi olmaktadır. İktidar da yine iktidarda kalabilmek adına bu durumdan faydalanmaktadır. Rakar bu yolla Hırvatları yakın çevrelerinde oy kullanacakları tespit etmeleri, bu konunun peşinden gidip gerçekleri ortaya çıkartmaları ve bu konuyla ilgili gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamalarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Yasal düzenlemelerle ilgili tartışmaları başlatmıştır bu durum.

2 milyonluk İnternet kullanıcısıyla, Pollitika.com adlı site önemli bir kullanım alanına sahip. Bu siteye hesap oluşturan herkes üye olup blog yazmaya başlayabiliyor. Siyasi bakımdan her kesimden insanın üye olabileceği bir site ve şuanda 4.000 kullanıcısı var. Rakar bu siteyi kurarken amacının her kesimden insanın siyaset üzerine tartışmasını istediği için kurduğunu belirterek bunu yapmak için platformlar arayan çok insan olduğunu ve bu sitede sol ya da sağ görüşlü insanların ortak bir zeminde buluşup tartışabileceğini düşündüğünü söylüyor.

Bu işten çok az bir para kazanmasına karşın, en güzel ödülün ona zaten hükümetin mutsuz oluşuyla verildiğini düşünüyor. Daha önce, bloglarında birkaç bağımsız aday da başbakanlık seçimleri için desteklemiş. Hiç tanınmayan bir kimse için bile oyların yüzde kırkının toplanabildiğini ifade ediyor. Bundan sonrasında ise, bir ciddi vatandaş gazetecilik sitesi kurmayı ve haberleri analiz etmeyi, haberlerin ardında yatanları bildirmeyi, tartışmayı amaçlıyor.

Neden bu işi yaptığı sorulduğundaysa, daha iyi bir ülke olmasını ve geçmişinin getirdiği yüklerden kurtulması gerektiğini söylüyor ülkesinin. Rakar ülkesinde birtakım değişikliklere sosyal medya üzerinden yol açmaya çalışan demokratlardan yalnızca biri. Kenya'da da avukat Ory Okolloh, 2006 yılında Kenya Parlamentosu'nun neler yaptığını takip edebilmek için Mzalendo.com adında bir site kurmuştur. İngiltere'deki TheyWorkForYou.com ile, Amerika'daki OpenCongress.org sitelerindeki gibi, Mzalendo da resmi bilgilerin çok yetersiz olmasından dolayı kurulmuştur. Bir milletvekilinin nasıl oy kullandığı ya da oturumlarda nelerin tartışıldığı, toplanan paraların nasıl harcandığı gibi bilgilere ulaşmak imkansızdır resmi kaynaklardan. Bu tür haberler gönüllü arkadaşların bizzat meclise gidip elle yazarak ve hafızalarında tutarak topladıkları verilerden oluşmuştur. Daha sonra milletvekilleri de bu siteye yardımda bulunmuş, bilgilerde düzeltmeler yapmış, sorulan soruları cevaplamaya çalışmışlardır.

Harvard'da hukuk öğrencisiyken KenyanPundit.com adlı bir blog'ta yazan Okolloh, 2007 ulusal seçimlerinden sonraki ortamın içine çekilmiştir. Mwai Kibaki seçimleri kazandığını ilan ettiğinde, şiddet olayları patlak vermiş ve kabileler bütün ülkenin altını üstüne getirmeye niyetli gibi görünmektedir. Bu olaylar patlak verdiğinde, hükümet bütün radyo ve televizyonlardaki yayın akışını durdurmuştur. Okolloh'un blogu bilgiye ulaşmak isteyen herkesin bakabileceği tek kaynak haline gelmiştir. Bilgiler Kenyalı gazeteciler ve bölünmüş siyasi partilerin içinden kimselerin güncellemeleriyle elde edilmektedir ve o süreci Okolloh şöyle anlatmaktadır: "Medyada neler olduğuna dair gelen bilgilerle, kendi kaynaklarımdan edindiğim bilgiler arasında çok büyük farklılıklar söz konusuydu."

Yine bu dönemde Okolloh siteden GoogleEarth, Google Map gibi hasarın, kaos ortamının bulunduğu yerleri tespit ederek, ya da kızıl haç, hastane gibi yerlerden bilgiler toplayarak doğru bilgilere ulaşıp doğru müdahaleleri yapabilmek adına gönüllülere çağrıda bulunmuştur. Bu gerçekten de gerçekler yaşandıktan sonra değil, gerçek zamanında bilgiye ulaşmak bakımından önemli olmuştur. Böylelikle Ushahidi.com adlı site doğmuştur. 5 günde 13.000 kişi sitenin sayfalarına girdi. İlk üç ayda ise, sitede yerel sivil toplum örgütleri aracılığıyla da binlerce bilgiyi paylaşıldı ve site Kenya'da 45.000 kullanıcıya ulaştı.

Hersman'ın kabul ettiği gibi, onun ve arkadaşlarının yaptıkları o kadar da orijinal işler değildi. 2004 yılında Güney Afrika'yı vuran Tsunami felaketinde aktivist Andy Carvin RSS bağlantısıyla kurtarma ekiplerine yardım etmek için bilgi toplanılabilecek siteler kurdu. 2005 yılında Katrina Felaketi'nde olduğu gibi diğer felaketlerde de kaybolan, yerinden olmuş insanlara ulaşabilmek, onlarla ilgili bilgi edinebilmek amacıyla PeopleFinder sitesi kurulmuştur.

Zaman geçtikçe insanlar gerçek/doğru zamanda elde edilmesi gereken bilgilere ulaşabilmek adına farklı yollar denemeye başladılar. Örneğin 2008 yılında bir araya gelen bir grup gönüllü Kişisel Demokrasi Forumu 1 adıyla techPresident.com adlı sitede seçim günü oy kullanmada ya da oylarda çıkan sorunlara gerçek zamanlı internet bağlantısıyla engel olunabileceğini fark etmişlerdir. Oy kullananlar Twitter gibi siteleri ya da iPhone gibi araçları kullanmaya teşvik edilmiş, böylelikle oy verenlerin yaşadıkları deneyimleri anında paylaşabileceği platformlar oluşturulmuştur.

Ancak bütün bu farklı yollara rağmen, binlerce şeffaflık projesini Ushahidi yürütmüştür. Yazılımın kendisinin açık kaynaklı ve diğer projeler için uyarlanabilmesinin kolay oluşu sebebiyle güçlü bir site olarak varlığını sürdürmektedir. Pek çok hayatın kurtulmasını sağlamıştır, 2010'daki Haiti depreminde, sadece iki saat içinde Ushahidi-Haiti adıyla bir sayfa açılmış ve bölgedeki gönüllülerden gelen bilgilerle, bu bilgilerin hızlı bir biçimde çevirilip aktarılmasıyla önemli bilgilere ulaşılmıştır.

Birbirlerinden kilometrelerce uzaktayken, pahalı olmayan ve zorlanmadan erişim sağlayabildikleri teknolojiyi kullanan gönüllü sivil aktivistler işbirliği içerisinde bu tür projelere imza atmaktadırlar.

Şeffaflık Ağı Teknolojisi (The Technology for Transparency Network), Arjantin'den Zimbabve'ye kadar her yerde interneti ve ya mobil araçları kullanarak şeffaflığı ve güvenilirliği ön plana çıkartan altmış kadar örneği belgelemiştir. Bu projeler, insan hakları ihlaline ilişkin her türlü bilgiyi toplamaya çalışan insan hakları portalı Cambodia'sSithi.org adlı siteden; geniş bir yelpazede mySociety's, TheyWorkFor You ve FixMyStreet gibi pek çok siteye şeffaflık ve katılım araçları sağlayan sofistike ve oldukça iyi kadrolardan oluşan Chile's Vota Inteligente gibi sitelere kadar çeşitlilik gösterir.

Her şeffaflık projesi yüksek teknolojiyle gerçekleştirilememektedir, zaman zaman aktivistler pratik zeka ürünü farklı yollara başvurarak yüksek ve düşük teknolojiyi karıştırıp bilgiye ulaşmaya çalışmaktadır. Ülke bazlı projelerin yanı sıra söz etmeye değer çok sayıda uluslar arası projeler de gerçekleştirilmektedir.

Bu projeler faydalı oldukça, insanlar birlikte en iyi nasıl çalışılabileceğine dair ortak anlayışlar oluşturmaya başlıyorlar. Her şeyden önce, artan bir biçimde açık veri ve ortak standartlara olan ihtiyaç herkes tarafından ortak olarak paylaşılan bir görüş haline gelmeye başladı. İnternet ve gelişen teknoloji üzerinden hükümetin vatandaşa çok daha kolay bir biçimde ulaşması, ihtiyaçlarını anlayabilmesi sağlanabilir; ve sorunlar ya da sıkıntıların olduğu durumlarda gerekli müdahaleler yapılabilir. Bu açıdan bilgi paylaşımı ve şeffaflık oldukça önemlidir. Daha fazla iletişim kuruldukça, daha iyi sonuçlar alınabilecektir.

Ortak açık standartlar aynı zamanda veritabanlarının ve web hizmetlerinin birleştirilmesi veya kolaylıkla kıyaslanabilmesine olanak tanıyan formatları kullanan verileri paylaşabilmemizi sağlar. Bir diğer önemli yanı ise, gönüllülerin çok zor görevleri yerine getirmediği gerçeğidir. Oy kullanma noktalarından birinde gerçekleşen bir kazayı bildirmek oldukça kolay.

Son olarak bu projelerin kendi içlerinde de şeffaf oluşlarından söz edebiliriz, yalnızca sonuçları ortaya koyulmamakta, harcanan paralarla ilgili detaylı bir liste ve projeleri nasıl geliştirdiklerine dair pek çok bilgiyi paylaşmaktadırlar da aynı zamanda. Yaşanan bütün bu gelişmeler elbette hükümet yetkililerinin ya da siyasetçilerin de dikkatini çekmiştir. Şeffaflık hareketi büyüdükçe, kuruluşlar da sözlerden çok gerçek eylemlerle cevap vermeye başlamışlardır.son birkaç yılda hem Amerika'da hem İngiltere'de ana siyasi partiler, hükümette açık/şeffaf olmak üzerine birbirleriyle yarışmaktadır.⁸⁷

2.3. Wikileaks Belgeleri

Yukarıda yayın sürecini özetledikten sonra Wikileaks'in bu süreçte yayınladığı ve Assange'a göre en önemli sayılan belgelerini şöyle sıralayabiliriz:

Kongre Araştırma Servisi ve Senatör Norm Coleman: 2009 Şubat ayında Wikileaks 6780 adet Kongre Araştırma Servisi (*Congressional Research Service*) raporunu servis etti. Bu raporlar tarım sübvansiyolarından silah satışı bilgilerine kadar geniş içeriğe sahipti.

İzlanda - Kaupthing Bank: 2009 Eylül ayında, 2008-2010 İzlanda finans kriziyle sonuçlanan İzlanda bankacılık sektörünün çökmesinden hemen önce Wikileaks, Kaupthing Bank'a ait iç yazışmaları yayınladı. Belgeler büyük miktarda paranın bankanın farklı sahiplerine aktarıldığını ve bu paraların bankanın borç hanesine yazıldığını gösteriyordu.

Joint Services Protocol 440 skandalı :Ekim 2009'da Wikileaks, istihbarat servislerine sızıntılardan nasıl korunacaklarını öğreten bir İngiliz belgesini, "Joint Services Protocol 440"⁸⁸ yayınladı.

Fildişi Sahilleri ve toksik atık skandalı:Yine ekim ayında Wikileaks, Fildişi Sahilleri'nde yaşanan bir toksik atı kazası ile Trafigura adlı şirketin ilgisi olduğuna dair

⁸⁷ Micah L. Sifry , *Wikileaks and The Age of Transparency*, OR Books, New York ,2011 s.s 23-29 (çeviri bana aittir)

⁸⁸ Bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Joint_Services_Protocol_440 (6.01.2011 tarihinde erişildi.)

bir haber yapmaya çalışan *Guardian* gazetesinin bu haberi yapmasının bir yıldırım tedbir kararıyla önlendiğini duyurdu ve Minton Raporu adıyla bilinen belgeleri yayınladı. Minton Raporu'nun yayınlanması ciddi gürültü kopardı. Fildişi Sahilleri'ndeki bu çevre cinayetinin sorumlusu Trafigura şirketi, *Guardian*'a karşı açtığı davayı kaybetti. Şimdi de tazminat davalarıyla boğuşuyor, şirketin bugün borsa değeri yerle bir.

Küresel ısınma: 2009 Kasım'ında Wikileaks, iklim bilimciler arasındaki e-posta yazışmalarının orijinallerini olmasa da kopyalarını yayınladı. East Anglia Üniversitesi İklim Araştırma Merkezi'nde çalışan bilim adamlarının dünyanın çeşitli yerlerindeki meslektaşlarıyla yaptıkları bu yazışmalar, küresel ısınma verileriyle nasıl oynandığını ortaya koyuyordu. "Climagate" adıyla tarihe geçen bu skandal büyük gürültü kopardı. Climagate e-postalarının sızması, bu konuda birkaç soruşturma açılmasına da neden oldu. İklim tartışmalarındaki bilimsel nesnellik" iddialarının üzerine gölge düştü.

2.3.1. Wikileaks Sızıntıları

Wikileaks belgeleri gizli sırlar ve devletleri zor durumda bırakacak bilgi içerdiği için genel olarak çevrilmesi ve dağıtımı endişe yaratmaktadır. Çeviri de bu süreçte ideolojik bir araç durumuna gelebilmektedir. Örneğin, Mart 2010'da Wikileaks, ABD Savunma Bakanlığı'na ait 32 sayfalık gizli bir Karşı İstihbarat Analiz Raporu yayınladı. Mart 2008'de yazılmış bu rapor, Wikileaks'in sızdırdığı belgeler ve bu sızıntıların etkilerinin nasıl saptırılacağını tartışıyordu. Belge Wikileaks'in nasıl bir paranoya yarattığını açık ve net bir şekilde ortaya koydu. Belgede açık açık Wikileaks'in nasıl yok edilmesi gerektiği de ele alınıyordu:

"Afgan Savaş Günlükleri" adlı başka bir belge ile ilgili de iki Türk araştırmacının kitabında belgenin önemi şöyle anlatılmaktadır:

Temmuz 2010'da Wikileaks, Afganistan Savaşı ile ilgili, 2004-2009 arasındaki dönemi kapsayan 92.000 belgeyi *Afgan Savaş Günlükleri (Afghan War Diary)* adıyla yayınlamaya başladı. Belgeler, Cablegate sızıntısına benzer bir biçimde, *Guardian*, *New York Time* ve *Der Spiegel* gazetelerine de servis edildi. Tıpkı Cablegate olayında olduğu gibi, 1,4 GB büyüklüğünde şifreli bir "sigorta" dosyası, Wikileaks veya Assange zarar gördüğü takdirde yayınlanmak üzere sığaya yerleştirildi.

Aynı araştırmacıların “Irak Savş Kayıtları” adlı başka bir belgeye ilişkin incelemesi de şöyledir⁸⁹:

Ekim 2010`da Wikileaks, bu kez Irak Savaşına dair 400.000 belgeyi yayınladı. BBC, Pentagon`a referansta bulunarak, “*Irak Savaş Kayıtları*” (*Irak War Logs*) adıyla yayınlanan bu belgelerin “tarihteki en büyük gizli belge sızıntısı” olduğunu söyledi. Medyanın belgelere ilgisi büyük oldu. Bu ilgi özellikle, ABD hükümetinin 2003 savaşı sırasında Iraklı yetkililerinin uyguladığı işkencelere seyirci kalması üzerine odaklandı. *Irak Savaşı Kayıtları*, cephedeki askerlerin raporlarından oluşuyor ve çok büyük kısmı, herhangi bir ideolojik, dezenformasyona dayalı süzgeçten geçmemiş “çıplak gerçek” niteliğini taşıyor. Belgelerin çıplaklığı okuyanları da etkisi altına alıyor.

“Pentagon Dosyaları” adlı başka bir belge ile ilgili de iki Türk araştırmacının kitabında belgenin önemi şöyle anlatılmaktadır.

Wikileaks`in yaptığını, Daniel Ellsberg`in 1971`de sızdırdığı Pentagon Dosyaları`na benzetenler çoktur. Wikileaks sözkonusu `hakkında` bölümünde bu olaya referansta bulunur. Nitekim Daniel Ellesberg de son Cablegate olayları üzerine şunları söyleyerek bu benzetmeyi sağlamaştırdı: “Wikileaks ve Julian Assange`a yapılan her saldırı bana ve zamanında Pentagon Dosyaları`nın sızdırılmasına karşı da yapılmıştır.” Ellsberg, ABD Savunma Bakanlığı`nın bir çalışanıydı.

2.3.1.1. Benzer bir Örnek: Watergate

Wikileaks`i dünyanın gündemine sokan olay, organizasyonun Watergate skandalına referansla “Cablegate” adını verdiği 251.287 adet ABD Dışişleri Bakanlığı iç yazışma belgesinin 28 Kasım 2010 gecesi yayınlanmaya başlaması olmuştur. Sırasıyla **Collateral Murder** videosu, **Afgan Savaş Günlükleri** ve **Irak Savaş Kayıtları** ile aşamalı olarak yükselen dünya kamuoyu ilgisi, bu son sızıntıyla zirveye ulaştı. Cablegate, Afganistan ve Irak belgeleriyle birlikte en büyük “kitlesele sızıntı” olarak tarihe geçti. Bu sızıntının Nixon`ı düşüren ünlü Watergate Skandalı`na referansla Cablegate adını alması elbette bir raslantı değildir,

Watergate skandalı 1972`de Demokrat Parti`nin Ulusal Komite Merkezi olarak kullanılan Washington`daki Watergate ofis binasına yasadışı bir şekilde girilerek izlendiğinin ve dinlendiğinin açığa çıkmasıyla patladı ve 9 Ağustos 1974`de Nixon`ın

⁸⁹ Özgür Uçkan, Cemil Ertem, **Wikileaks Yeni Dünya Düzenine Hoş Geldiniz**, İstanbul, Etkileşim Yayınları,2011, s.77.

başkanlıktan istifa etmesi ile sonuçlandı. Bu ABD tarihindeki ilk ve tek başkanlık istifasıydı. Nixon yönetiminin yetkililerine karşı çok sayıda suçlama, soruşturma, dava, mahkumiyet ve hapis cezaları geldi. 17 Haziran 1972`de Demokrat Parti`nin Watergate ofisine sızan dört kişinin yakalanmasıyla olaylar zinciri başladı⁹⁰.

2.3.1.2. Cablegate Sızıntısı ve Sonuçları

Sözkonusu sızıntı, ABD Dışişleri Bakanlığı`nın dünyanın bir çok ülkesinde bulunan 274 konsoloslüğundan gelen, bir tür özel dış ağ (**extranet**) kullanılarak iletilen ve adına “cable” (çalışma mantığı telekse ve telgrafa benzeyen bir mesaj sistemi) denilen iç yazışmaların, bunlara erişimi olan yüz binlerce, hatta bazı kaynaklara göre yaklaşık üç milyon kişiden biri olan er Bradley Manning tarafından kopyalanıp Wikileaks`e iletilmesi sonucu yaşandı. Bu belgelerin 15.652’si “gizli”, 101.748 belge “hassas” ve “çok az sayıda kişinin bilgisi dahilinde” yani **confidential** seviyesinde sınıflandırılmıştır. 133.887 belge ise sınıflandırmaya tabii tutulmamıştır. Yazışmaların en eskisi 28 Aralık 1966`dan başlıyor, en yenisi 28 Şubat 2010 tarihine kadar geliyor. Yani belgeler Amerikan diplomasisinin kırk dört yıllık bir dönemine tanıklık ediyordu. Yazışmalar ağırlıklı olarak, ABD konsolosluklarından ABD Dışişleri Bakanlığı`na gönderilen ve buldukları ülkelerin liderleriyle, devlet adamlarıyla, önemli yetkilileriyle ve etkili şahsiyetleriyle yaptıkları görüşmeleri raporladıkları mektupları kapsıyor.

Yazışmalarda bakanlığın ilgili konularda diplomatlara verdikleri talimatlar da bulunuyor. Ayrıca bazı önemli ve “yoğun” konsoloslukların çeşitli konularda yaptıkları işbirliklerine dair kendi aralarındaki yazışmaları da belgeler arasında yer alıyor. Belgeler yayın öncesinde farklı basın-yayın kuruluşları ve çok sayıda bağımsız gazeteci, bilgi ve istihbarat analisti ile paylaşıldı. Belgeler üzerinde bir analiz ve editörlük çalışması yürütüldü Daha sonra seçilmiş belli sayıda basın kuruluşuyla eş zamanlı bir yayın başlatıldı. Yine eş zamanlı olarak ayna siteleri, P2P ağları, sosyal medya yoğun bir biçimde kullanıldı. Bu iletişim stratejisi, özellikle ana akım, endüstriyel ve kurumsal

⁹⁰ Uçkan, Ertem, a.g.e, s.85.

medyanın kullanılması, Wikileaks'e yönelik son dönem eleştirilerin önemli dayanak noktalarından birini oluşturdu. Bu sızıntının üçte biri henüz yayınlanmış değildir⁹¹.

Cablegate'in öyküsü: İlk 220 belge 28 Kasım 2010 gecesi, Wikileaks ve onaylanmış ayna siteleri ve **El Pais** (İspanya), **Le Monde** (Fransa), **Der Spiegel** (Almanya), **Guardian** (İngiltere), **New York Times** (ABD) gazeteleri ve bu gazetelerin web siteleri üzerinden yayınlanmaya başladı. Cablegate sızıntısına karşı tepkiler geniş bir yelpazeye yayılıyor. Bazı Batı hükümetlerinin yetkilileri Wikileaks'i şiddetli bir biçimde kınadı, bunun uluslararası ilişkilere ve küresel güvenlik ortamına zarar verdiğinden dem vurdu. Bazıları kendilerini alamayıp Assange'ın öldürülmesini, kaçırılmasını, ailesine zarar verilmesini, bir "terörist" sıfatıyla idamla yargılanmasını bile önerdi. Bu sonuncular arasında sadece hükümet yetkilileri yok, bol miktarda Amerikalı cumhuriyetçi, muhafazakar, "vatansever" medya mensubu, radio DJ'i ve papaz bulunuyor.

Beyaz Saray Basın Sözcüsü Robert Gibbs açık ve şeffaf bir hükümetin başkan için çok önemli olduğunu, ama gizli olarak sınıflandırılmış hükümet belgelerini çalmanın suç olduğunu söyledi. Anayurt Güvenliği Komisyonu başkanı Senatör Liberman, Wikileaks'in yayına son verilmesi için ABD firmalarına baskı yapılması gerektiğini açıkça ortaya sundu. Bu söylemin ardından birçok şirket Wikileaks ile ilişkilerini durdurdu. Liberman, "anti-wikileaks" yasası diye anılan ve ABD istihbarat servislerine ait belgelerin yayınlanmasını önleyecek bir yasa geçirmeye çalışıyordu. Wikileaks 28 Kasım 2010'da 251.287 ABD dışişleri belgesini yayınlamaya başladıktan sonra, internetin önemli kurumsal oyuncularıyla bir dizi sorun yaşandı. Bank of America, Master Card, Visa ve PayPal, siteye yapılan bağışlarda sistemlerinin kullanılmasına son verdi, hatta ellerindeki bağışlara el koymaya çalıştı. Daha sonra Master Card, Paypal ve Amazon gibi şirketler, ABD hükümetinden bunu yapmaları için baskı gördüklerini itiraf ettiler. Apple'ın, Pentagon'un askerlerine birer adet iPhone dağıtacağını açıklamasından bir hafta sonra Wikileaks uygulamasını kaldırması tesadüf olmayabilir. Finansal kuruluşların ise hükümetlerin taleplerine duyarsız olmadıkları biliniyor⁹².

⁹¹ Uçkan, Ertem, a.g.e s.91.

⁹² Uçkan, Ertem, a.g.e.s.109.

2.3.1.3. Assange ve Wikileaks iddianamesi

Bu iddianamenin başlıklarını tek tek değerlendirerek inceleyebiliriz. İddianame aşağıdaki başlıklardan oluşmaktadır:

1. Wikileaks sızıntılarının insanların hayatlarını tehlikeye soktuğu ve ölümlere yol açtığı suçlaması: Şimdiye kadar Wikileaks`in herhangi bir sızıntısının herhangi birinin hayatını tehlikeye soktuğuna yönelik doğrudan bir kanıt yok. Wikileaks, bu en büyük riskin üzerine titriyor. Hatta Cablegate yayını başlamadan önce Pentagon, şimdiye kadarki Wikileaks sızıntılarının herhangi bir ölüme sebep olmadığını kabul etti. Üstelik Cablegate belgelerinden farklı olarak Afganistan belgeleri herhangi bir editörlük işleminden geçmemiştir.
- 3 Ocak 2011`de **Guardian`da** James Richardson imzasıyla çıkan bir makale, Wikileaks`in bir Cablegate belgesinin, belgenin yazıldığı tarihte Zimbabwe muhalif hareketinin lideri Morgan Tsvangirainin hayatını tehlikeye attığını ileri sürdü.
2. Wikileaks`in bütün Cablegate belgelerini yayınladığı iddiası: Cablegate yayının başladığı 28 Kasım 2010 gecesi, Wikileaks`in elindeki 251.287 belgenin tamamını ham bir şekilde yayınladığı iddiası hızlı bir şekilde yayıldı. Organizasyon bu belgeleri aşamalı olarak seçilmiş medya kuruluşlarına servis etti.
3. Assange`ın Wikileaks ile bir suç işlediği suçlaması: ABD Dışişleri Bakanlığı, Assange`a bir suç yapıştırmak için oldukça uğraştı, hâlâ da uğraşiyor. Ancak mevcut ABD yasaları kapsamında kendisine bir suç yakıştırmak pek mümkün görünmüyor, Assange ABD vatandaşı değil, ABD hükümeti hesabına çalışmıyor, üstelik belgeleri “çalan”, yani sızdıran da o değildir. Assange ve Wikileaks bu sızıntının sadece yayıncısı olarak görünüyor.
4. Wikileaks`in bir gazetecilik girişimi olduğunun reddedilmesi: Gerek ABD yetkilileri, gerekse onların peşinden giden medya mensupları, çağ açmanın başlangıcını, çağ tartıştırtırmayı sağlamış olsa bile, Wikileaks`in bir gazetecilik kuruluşu olmadığını defalarca yinelediler. Ama Wikileaks`in yaptığı işin büyük bir kısmı diğer haber kaynaklarının yaptığıyla birebir aynıdır. Wikileaks anonim kaynaklardan elde ettiği gizli bilgileri alıp kamuoyuna duyuruyor.
5. Assange`ın Wikileaks`ten kazanç sağlamakla suçlanması: ABD yetkililerinin ve özellikle ana akım medyanın favori suçlamalarından biri de Assange`ın Wikileaks üzerinden kazanç sağladığı iddiasıdır. Bu şekilde tipik bir itibarsızlaştırma kampanyası yürütülüyor. Assange`ın anılarını yazmak için bir yayınevi ile anlaşığı biliniyor. Örneğin, *CNN*’den Jessica Yellin, “kurumsallık karşıtı fikirlerine rağmen” onun kurumsal kaynaklardan para kazanmak

istemesiyle alay etmeye çalışıyor. Bazı medya kuruluşları da bu kitap anlaşmasını “suçla para kazanmak” olarak duyurmaktan çekinmiyor. Assange bu kitabı organizasyonun finansmanına katkıda bulunmak amacıyla yazacağını açıkladı.

6. Assange is a terrorist!: ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden, Cumhuriyetçilerin önemli figürleri Kentucky Senatörü Mitch McConnell ve McCain`in seçimlerdeki yardımcısı Sarah Palin gibi isimler, Julian Assange`ı terörist ilan etmekten çekinmiyorlar. Bildiğimiz kadarıyla, ne Assange`ın yayınladığı sızıntılar kimseyi öldürdü, ne de politik ajandasını duyurmak amacıyla şiddet kullandı veya şiddet kullanma tehdidinde bulundu⁹³.

2.4 Wikileaks Belgelerinin Çevirisi

Belgelerin yayınlanması konusunda ABD`de **New York Times**, Fransa`da **Le Monde**, İspanya`da **El Pais**, İngiltere`de **The Guardian**, Almanya`da **Der Spiegel** ile anlaşan Wikileaks, 2011`in Mart ayında Taraf Gazetesi yazarı Yasemin Çongar`ın duyurusuna göre ABD Dışişleri Bakanlığı`ndan Türkiye ile ilgili sızan bilgileri yayınlamak konusunda uzlaşmaya vardı. Bu anlaşmaya göre Türkiye ile ilgili en eskisi 1994 tarihli ve çoğunluğu 2000-2010 dönemine ait 24.000 sayfalık 11.000 belge Mart ayından itibaren Taraf gazetesinde yayınlanmaya başlandı.

Çongar 16 Mart tarihli yazısında Wikileaks`in kurucusu Julian Assange ile İngiltere`de görüştiklerini ve belgeleri yayınlamak konusunda anlaştıklarını açıkladı. Çongar ile Assange arasındaki mutabakatın nedeni Taraf gazetesi`nin Türkiye`deki konumu ile Wikileaks`in küresel rolünün benzeşmesi olarak izah edilmektedir. Ayrıca Assange Çongar`ın “Neden Türkiye ve Neden Taraf Gazetesi?” sorusunu, Irak`tan sonra en çok hakkında belge oluşturulan ülkenin Türkiye olması ve Taraf`ın pozisyonundan ötürü uygun bir hareket ortağı olarak gözükmeye başladığı şeklinde yanıtlanmıştır.

Ahmet Altan`a göre kendileri Wikileaks`e gitmemiş, Wikileaks onları tercih etmişti. Bundaki temel gerekçeleri ise Taraf`ı “en korkusuz gazete” olarak görmeleriydi⁹⁴. Görüldüğü üzere Wikileaks belgelerinin çevirisine giden yolda Taraf gazetesi ile Wikileaks arasında bir mutabakat sağlanmış ve böylece belgeler çevirilmeye başlanmıştır.

⁹³ Uçkan, Ertem, a.g.e. s.162.

⁹⁴ Ahmet Altan, “Taraf ve Wikileaks”, **Taraf Gazetesi**, 16.03.2011

Belgelerin çevirisinde profesyonellerden istifade edilmiş ancak bununla birlikte sadece Taraf Gazetesi ile sınırlı kalmayan belge çevirme sürecinde medyanın yeterli-yetersiz unsurlarının katılımlarından kaynaklanan maddi hatalar ile ideolojik tercihler iç içe geçmişlerdir.

2.4.1 Belgelerin Çeviri Süreci

Taraf Gazetesi'nin yayını ile başlayan Wikileaks belgelerinin çeviri süreci diğer medya kuruluşlarına da yansdı. Çongar bu ilk dönemde kendisinin ve Ahmet Altan'ın çevirilerinin söz konusu olduğunu, ardından güvenlik gereği 4-5 kişi ile sınırlı bir ekibin devreye girdiğini söylemektedir⁹⁵.

Telifli-telifsiz, referanslı-referanssız belgeler ile ilgili haberler ulusal medyayı sardı. Taraf Gazetesi'nden sonra teknik imkânları ile sivrilen ve en büyük belge seferberliğine kalkan bir diğer yayın kuruluşu ise Hürriyet gazetesi oldu⁹⁶. Hem Taraf hem de Hürriyet belgeleri yazı dizisi şeklinde yayınlamaktadırlar. Bu anlamda belgeler profesyonellerce olduğu kadar hacimden ötürü basın emekçileri tarafından da elden geçirilmektedir. Bu durum editöryal niteliğin düşmesi anlamına gelmektedir. Belgeler çevirmenin ya da organizasyonun ideolojik tercihlerine bırakılmakta, maddi hatalar daha sık gözlemlenmektedir.

Belgeler sadece mainstream medyada çevrilmemekte, gönüllü ordusunun katılımı ile bloglarda da katılım sağlanmaktadır. Böylece Wikileaks belgeleri molekülize olmakta, çeviride çoğulluk ortaya çıkmaktadır.

2.4.2 Çeviriye Yönelik Tepkiler

Belgeleri çevrilmeye ve yayınlanmaya başlandıktan sonra çeşitli kesimlerden tepkiler gelmeye başlamıştır. Bunlar genelde çevirinin tekniğinden çok belgelerin seçilerek yayınlanması üzerinedir. Eleştirilerin odağında her medya kuruluşunun kendi ideolojik amacı doğrultusunda belge yığınının içerisinden işine geleni kullandığı dile getirilmektedir. Oysa ki Julian Assange geleneksel basın partnerlerinin kendi izledikleri

⁹⁵ Çongar ile söyleşi <http://www.ilkehaber.com/haber/yasemin-congar-taraf-ve-wikileaks-anlatti...-15654.htm>

⁹⁶ "Wikileaks Belgelerinin Tüm Detayları" <http://www.hurriyet.com.tr/planet/16405290.asp?gid=373>

sıraya uyduklarını belirtmektedir. Türkiye’de ise her medya kuruluşu çeviride belirli amaçlar peşinde olmaktadır. Üçüncü bölümde bu konuya değinilecektir.

Birand’a göre **Taraf Gazetesinin** çevirdiği belgeler hem bir okuma konteksi sunmakta hem de olaylardaki spekülâtif ve kişisel yanlar bir tarafa bırakılarak özet hâlinde bilgiler verilmek istenmektedir. Dolayısı ile okuyucu 11.000 belge ile baş başa bırakılmamakta ve editöryal bir gözün seçimleri ile karşılaşmaktadır. Belgelerin çeviri dili oldukça dikkatli ve hangi belgenin hangi konteks içerisinde okunması gerektiğini doğru özetleyicidir. Bu anlamda Çongar ve Taraf gazetesi sorumlu davranmıştır⁹⁷.

Öte yandan her ideolojik pozisyondan medya kendi cephesine göre Wikileaks belgelerine yönelmekte bazıları çeviri hataları üretmekte bazıları ise belirli belgeleri görmezden gelmektedir. Örneğin basın içerisinde yer alanlar Wikileaks belgelerini çevirmekle uğraşırken yorum farkları ve maddi hatalar gerçekleştirebilmektedir. Ancak bununla birlikte belgeler üzerinde çevirinin ideolojik tercihleri anlamında **Vatan Gazetesi’nde** görülebileceği gibi “bize söyledi” ya da “bize iletti” gibi ifadelerdeki “bize” vurgusu görmezden gelinmektedir. Yine bazı belgeler çeviri ile aktarılırken 20 Ocak 2004 tarihli 04ANKARA348 NO’lu belge haber dili ile verilmektedir⁹⁸

Bir algıya göre metinlerdeki temel hava bir dedikodu havasını yansıtmaktadır. Genel bir konuşma tonunun hâkim olduğu bu tavırda resmi dilin yerini, iki kişinin üçüncü bir kişi hakkında yaptıkları dedikodular almaktadır. Bununla birlikte metinler başka başka kişiler tarafından ele alınsalar da, çevirilerinde kullanılan üslup birbirinin neredeyse aynısıdır. Çeviri esnasında daha yumuşak ifadeler tercih edilebilecekken, daha sert anlamlar doğurabilecek kelimelere yönelinmiştir⁹⁹.

Türkiye’de **Taraf Gazetesinin** ideolojik konumuna şüpheli yaklaşan çevreler ile hükümet Wikileaks belgelerini dedikodudan öte algılamamakta ısrarcı olmuşlardır. Onlara göre Wikileaks belgelerinin Türkiye ayağı iç dengeleri değiştirmek amaçlı bir tertip mahiyetindedir. Oysaki dış basında bu kayıtsızlık Türklerin Wikileaks’i

⁹⁷ Mehmet Ali Birand, “Wikileaks Belgeseli Çok Şey Öğretiyor”, (çevrimiçi):

<http://www.mehmetlibirand.com.tr/yazidetay.asp?id=559>

⁹⁸ “Vatan’ın Wikileaks Belgeleri Yanıltıcı”, (çevrimiçi): <http://haber.sol.org.tr/medya/vatan-in-wikileaks-belgeleri-yaniltici-haberi-36324>

⁹⁹ Emine Uzun, “Yerin Kulağı Var, İnternetin Wikileaks’i”(çevrimiçi): <http://ceviribilim.com/?p=3807>

önemsememeleri olarak algılanmaktadır. Ancak bununla birlikte Wikileaks belgeleri iç politikada büyük yankı yaratmış ve muhalefet ve dolayısı ile muhalif basın ile hükümetin çatışmasına sebep olmuştur.

Wikileaks belgelerinin çevirisinde dikkat çeken bir diğer unsur da belgelerdeki bazı kişilerin isimleri ile değil XXXX olarak tanımlanmış olmasıdır. Bazı önemli isimler aynı kalırken bazı isimlerin XXXX diye tanımlanması bir çeviri sorununu gündeme getirmektedir. Kendisine yöneltilen soruya Julian Assange geleneksel basın ortaklarının belgeleri kendi yazdıkları makale formatına uygun bir şekilde yayınladıklarını, elbet de bazı isimlerin gizlendiğini ancak onlara dair ellerinde belgeler olduğunu söylemiştir. Bu anlamda gizlenen yerler bir başka gazeteci ya da editör tarafından değerlendirme altına alınmaktadır. Böylece sağlama gerçekleştirilmektedir¹⁰⁰.

¹⁰⁰ “Belgelerdeki XXXX’lerin sebebi ne?”(çevrimiçi):<http://wikileaksturkiye.com/belgelerdeki-xxxxlerin-sebebi-ne/>

3. İnceleme: Wikileaks Belgelerinin Türkçe Çevirisinde İdeoloji

3.1 Türkçede Wikileaks

2010 yılının Aralık ayından itibaren o güne dek ABD Hükümeti ve ABD Ordusu iş birliği ile Ortadoğu coğrafyasını şekillendiren operasyonların şifrelerini ortaya çıkartan Wikileaks belgelerinin merkezine Türkiye odaklı bilgilerin yerleştiği gözlemlenmektedir. Bu tarihten sonraki belgelerde sık sık “Ankara” sözcüğü geçmektedir ve “Ankara” sözcüğü geçen bu belgelerin toplamı Irak belgelerinden yedi kat daha fazla olarak nitelendirilmektedir. Kuşkusuz bu durum Türkiye medyasında ve Wikileaks haberlerinin Türkçeye çevirisinde de ideolojik konumlandırmalar ile karşı karşıya kalmaktadır.

Her haber aynı zamanda bir söylemdir ve bu nedenle gerçeklik medya vasıtası ile tasarlanır ve üretilir. Medyanın bu noktadaki rolü ideolojiktir. O gerçekliği manipüle etmektedir. Metinler bu noktada ideolojik bir dolayımaya uğrarlar ve bu şekilde gerçeklik zemin değiştirir. Artık okuyucu ya da izleyici açısından hakikat değil, o hakikati medyanın yansıttığı kadarı vardır. Medya metinleri diledikleri gibi gerçeklik üzerinde oynamalar gerçekleştirebilmekte, bir hakikati dönüştürebilmektedirler. Medya aynı zamanda siyasetin manipülasyonuna çok açık bir süreci ifade etmektedir ve bu nedenle aralarındaki ilişki hassas ve kırılmalıdır. Wikileaks örneği bu kırılmalı ilişkiyi en başarılı şekilde deşifre eden örneklerden biridir¹⁰¹.

İdeoloji toplumsal anlamın inşasında önemli bir araç konumundadır ve kitle iletişim araçları da ideolojinin yaygınlık kazanmasında ya da bilginin ideolojik kırılmaya maruz kalmasında önemli rol oynamaktadırlar. Eagleton farklı ideoloji tanımlarını şöyle sıralamaktadır¹⁰²;

- a. Toplumsal yaşamda anlam, gösterge ve değerlerin üretim süreci;
- b. Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi;
- c. Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler;
- d. Bir egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan yanlış fikirler;

¹⁰¹ Mustafa Şeker, Rengim Sine ve Selahattin Çavuş, “Wikileaks Haberlerinin Türk Basımındaki Söylemi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2012, s:31, s. 379-400.

¹⁰² Terry Eagleton, *İdeoloji*, Çev: Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 2005, s.18.

- e.Sistematik bir şekilde çarpıtılan iletişim;
- f.Özneye belirli bir konum sunan şey;
- g.Toplumsal çıkarlar tarafından güdülenen düşünme biçimleri;
- h.Özdeşlik düşüncesi;
- i.Toplumsal olarak zorunlu yanılısama;
- j.Söylem ve iktidar konjonktürü;
- k.Bilinçli toplumsal aktörlerin kendi dünyalarına anlam verdikleri ortam (medium);
- l.Eylem amaçlı inançlar kümesi;
- m.Dilsel ve olgusal gerçekliğin birbirine karıştırılması;
- n.Anlamsal (semiotic) kapanım;
- o.İçinde, bireylerin, toplumsal yapıyla olan ilişkilerini yaşadıkları vazgeçilmez ortam;
- p.Toplumsal yaşamın doğal gerçekliğe dönüştürüldüğü süreç.

Wikileaks belgelerinin getirdiği perspektif ile düşünüldüğünde özellikle Eagleton'ın saydığı ilk dört tema ile ideoloji kavramını açıklamak daha kavrayıcı olabilmektedir. Çeviri süreci de ideolojik dolayımından geçen bir süreçtir ve çeviren aktörün ideolojik pozisyonu doğrultusunda şekillenmektedir. Her çeviri bir yorumdur ve yorumların kaderi ideolojik olmaktır. İdeolojik olmayan, nötr bir pozisyon –bir sosyal bilimsel tabula rasa mümkün değildir. Bu nedenle Wikileaks belgelerinin Türkçe'ye çevrilme sürecinde de bu ideolojik dolayım gözlemlenebilmektedir.

Medya ideolojik bir formdur ve ideolojik bir güç arz etmektedir. Çünkü egemen ideolojinin yayılmasında en önemli araçlardan biri medyadır. Bu sadece bir yayılma süreci ile sınırlı kalmaz aynı zamanda medya sayesinde egemen ideoloji yeniden üretilir. Stuart Hall'e göre medyanın ideolojik rolü iki boyutta kendini gösterir. Bunlardan birincisi bir sosyal grubun veya sınıfın diğer sosyal grup ve sınıflara hayat, pratik, anlam ve değer imgesi enjekte etmek, ikincisi ise çağdaş sermaye ve üretim koşulları içerisinde karmaşıklaşan hayata bütüncül bir bakış formu sağlamak ve bu anlamda imgeler, temsiller ve düşünceler ortaya çıkartmaktır¹⁰³. Bu durum kendisini dış kaynaklı haberlerde de göstermektedir. Dış kaynaklı haberler ideolojik manipülasyona açık

¹⁰³ İbrahim Toruk ve Rengim Sine, "Haber Söylem Üretimindeki İdeolojik Etki: Wikileaks Haberleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2012, s:31, s. 51-378.

haberlerdir ve her gazete ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşmeyen ve bir anlamda ithal edilen haberleri kendi ideolojik pozisyonuna göre konumlandırma imkânına sahiptir.

Medyanın Wikileaks belgelerine ilgisi kendi ideolojik eğilimleri doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bir haberi elde etme ve onu sunma biçimi aslında çeviri ile oldukça büyük paralellikler sergileyen bir durumdur. Bu anlamda Wikileaks belgeleri Türkiye’de de büyük yankı uyandırmıştır. Özellikle de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve diğer hükümet üyeleri ile ilgili iddialar, kişisel ilişkiler, partinin ideolojisi ve hareket tarzı Wikileaks Türkiye belgelerinin ana gövdesini oluşturmaktadır. Bununla birlikte Ortadoğu’daki etkin bir konuma kavuşmak isteyen Türkiye ile ilgili projeksiyon ve çekinceler de belgelerde yer almaktadır. Ancak Wikileaks belgeleri çevrilme ve yazılı basına aktarılma aşamasında çeşitli ideolojik müdahalelerin ve dolayımın muhatabı olmuşlardır. Burada temel bir söylem ve ideoloji alanı belirlemektedir ve belgelerin ilettiği bilgiler üzerinde tahakküm kurmaktadır. Dolayısıyla Wikileaks belgeleri çevrilme aşamasında bir ideolojik mücadele alanı hâline gelmişlerdir. Haber metinleri kendi amacına hizmet ettikleri için ideolojik olmak zorundadırlar ve bu durum zaman ve koşullar doğrultusunda değişmektedir. Ancak Eagleton’dan hareket edersek haber metinlerinin ideolojisini domine eden faktörün “egemen ideoloji” olduğunu söyleyebilmek mümkündür¹⁰⁴.

Wikileaks belgeleri çevrilen belgeler olarak egemen söylem ve karşısında konuşlanmış medyanın gözünden farklı yansıtılmıştır. Her medya organı yakın durduğu siyasi odağın tutumuna göre bu metinleri okumak ya da gözden kaçırmak yolunu seçmiştir. Bu bir ideolojik tercihtir ve Wikileaks gibi örnekler karşısında takınılan bu tutum kristalize edici bir tutumdur.

Nord’a göre çeviri süreci bazı ideolojik faktörlerden etkilenmektedir ve bu faktörleri ortaya çıkartmak için bazı sorular sormaktadır. Bunlar; çevrilecek olan metnin ne olduğu, onda nelerin göz ardı edildiği ya da edilmediği, çevirinin kimin tarafından yapılacağı, bir denetim unsuru olup olmayacağı, çevirinin kimin için yapıldığı, metnin

¹⁰⁴ Alev Bulut, “Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji, İdeolojik Çeviri”, Multilingual, İstanbul:2008, s.65.

nasıl çevrileceği, metne neler ekleneceği, metinde nelerin değiştirileceğine dair sorulardır¹⁰⁵.

3.2. Yöntem

3.2.1 Çözümleme

Haber metinleri ideolojik dolayımın sonucu kitlelere ulaşırlar ve burada bir iktidar ilişkisi kendisini göstermektedir. Bu iktidar ilişkisine ulaşmak ve anlamı ortaya çıkarmanın yöntemlerinden biri de metnin iktidar tarafından kendi amacına dönüştürülmesini sağlayan unsurları teşhir etmektir. Örneğin dil kullanım tercihleri bunlardan biridir. Çalışmada Wikileaks belgelerinin ikisi üzerinden hareket edilerek eleştirel söylem çözümlemesi geliştirilmeye çalışılacaktır.

van Dijk'ın çerçevesini çizdiği eleştirel söylem çözümlemesi sadece metnin ideolojik boyutunu tartışma amacı taşımaz. O haber metinlerini ideoloji ve söylem anlamında birbirleri ile ilişkileri üzerinden okumaktadır. Bununla birlikte ona göre söylem ve ideoloji arasında doğrudan bir ilişki değil, biliş yolu ile kurulan dolaylı bir ilişki söz konusudur. İdeoloji van Dijk'e göre bir sosyal grubun çevresinde toplandığı değerler bütünüdür. Bu nedenle söylem ideolojinin getirdiği çerçeve içerisinde bir tahakküm, savunma ve meşrulaştırma aracı vazifesi görmektedir. Bir medya kuruluşunun ideolojik yönelimi birçok sembol ile kolayca anlaşılabilir. Ancak dil kullanımı, manşet tercihleri, haber öykülemelerindeki sıra, cümlenin biçimi ya da bir yan cümle haberin ideolojisi üzerinde etken olarak göze çarpmaktadırlar¹⁰⁶.

van Dijk'in söylem çözümlemesi kendi ideoloji tanımına paralel olarak söylemi iki yapıya ayırır. Bu iki yapıdan birincisi, yüzeysel yapılardır. Yüzeysel yapılar, tek başlarına anlam taşımazlar ve metnin altındaki ideolojiyi teşhir etmeye yardımcı olurlar. Bu kategoride punto tercihleri, soru işaretleri, ünlemler, meydan okuma ve hesap sorma işaretleri, argo ve kaba üslup gibi yapıların varlığı gözlemlenebilmektedir. İkinci

¹⁰⁵ Aktaran Yasemin Özden Karaca, "Türkiye'deki Gazetelerde Dış Kaynaklı Haberlerin Çevirisinde İdeolojik Yaklaşımlar", T.C İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s.83.

¹⁰⁶ Teun Van Dijk, "Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım", *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*, Der: B. Çoban ve Z. Özarslan, Çev: N. Ateş, Su Yayınları, İstanbul: 2003, s. 70-72.

kategoride ise şematik yapılar bulunmaktadır. Bunlar sözbilim, edimbilim ve diyalojik ilişkilerdir¹⁰⁷.

Yüzeysel yapılardan biri olan sözlük seçiminde bir kavramın ideolojik konumlanışa göre değişik adlandırılmalar ile anılması durumu söz konusudur. Örneğin bir medya organına göre terörist olarak nitelendirilebilecek silahlı gruplar, bir diğer medya organına göre özgürlük savaşçısı olarak nitelendirilebilirler. Filistin- İsrail çatışmalarında aşırı sağcı İsrail basını Filistinli silahlı grupları “terörist” olarak nitelendirirken, örneğin çevre ülkelerdeki İslamcı basın aynı grupları özgürlük savaşçısı olarak nitelendirmektedir.

Bu tanımlama medya gerçekliği ile toplumsal gerçeklik arasındaki kodlama biçimlerine uyarlandığında ortaya çıkan durum ideolojik üretimin gerçekleşme serüvenini sunmaktadır. Çalışmada incelenecek belgelerden birincisi “Türk Ordusu ve Demokrasi” diğeri ise “Türkiye’nin AB Katılım Süreci’ndeki Gizemli Kayıp Belge Olayıdır”. Her iki metnin çeviri sürecinde Amerikan kaynaklı bu belgelerin sunumundaki ideolojik dolayımın kodları çözümlenmeye çalışılacaktır. Böylece Wikileaks belgelerinin çevrilme aşamasında hangi ideolojik kaygılar devreye girmiş, hangi belgeler ön plana çıkartılırken hangileri bilinçli bir şekilde geride bırakılmış ya da yok sayılmıştır bilgisine ulaşılmak istenmektedir.

Metinlerin çeviri sürecinde **Taraf, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet** gazetelerinin haberleri konumlama biçimi dikkate alınmıştır. Bahsi geçen dört gazete Türk basınında dört temel eğilimi temsil etmektedir. Bunlardan **Hürriyet** kentli, modern, laik hassasiyetlerle donanmış orta-üst sınıfların gazetesi iken, **Zaman** İslami-sağ eğilimli ve hükümetin politikalarını benimseyen bir çizgide yayın sürdürmektedir. **Cumhuriyet** gazetesi **Zaman** örneğine nazaran Ulusal-sol ve hükümet karşıtı bir yayın politikası izlerken, **Taraf** hükümeti sol-liberal bir çizgiden eleştiren yayınları ile öne çıkmaktadır.

Bu yayınların ve anlayışların birçok alanda birbirileri ile tezat düşüncelere sahip oldukları açıktır. AKP, Kürt ve Orta Doğu politikası, AB, Türk Ordusu ve siyaset ilişkisi

¹⁰⁷ Aktaran Kanca, a.g.e s.95.

gibi konularda saydığımız dört temel eğilim dört ayrı görüşü benimsemektedir. Söylem çözümleme içerisinde, gazetelerin haberlere verdikleri yer ve köşe yazıları ele alınmıştır.

Gazetelerin bugüne kadarki ideolojik çizgileri düşünüldüğünde, **Hürriyet** ordu-siyaset ilişkisi konusunda orduyu Türkiye'deki laikliğin garantörü kurum gibi algılama alışkanlığını sürdürmekte, bu anlamda sivil-asker bürokrasinin ideolojisine daha yatkın olan **Cumhuriyet** gazetesi ile hemen hemen aynı pozisyonu paylaşmaktadırlar. Her iki gazeteye göre de ordunun mevziisindeki gerileme Türkiye'de laikliğin gerilemesi anlamına gelmektedir. Bu anlamda **Cumhuriyet** gazetesi daha radikal bir pozisyonu temsil ederken, **Hürriyet** gazetesi daha uzlaşmacı ama kaygılı bir çizgiye yerleşmektedir. Öte yandan Ordunun siyasetten çekilmesi ve kışlasında kalması noktasında İslami sağ eğilimli **Zaman** gazetesi ile sol-liberal eğilimli **Taraf** gazetesi birbirlerine yakın konum almaktadırlar.

AB üyeliği ve AKP'nin bu konudaki perspektifinde ise Hürriyet orta-üst sınıfların gazetesi olarak AB üyelik perspektifine sahip bir AKP'yi ve icraatını desteklerken, **Cumhuriyet** ironik olarak AB'yi bir muasırlaşma projesi olarak değil, emperyalistler kulübü olarak görmekte ve Ulusal sol bir söylem benimsemektedir. Ancak bu söylemi benimserken muasırlaşma projesinin ancak Türkiye'nin Atatürkçü ve laik odakları tarafından gerçekleştirilebilecek bir proje olduğu konusunda ısrarcı olmakta ve bu nedenle AKP eli ile gerçekleştirilen icraata çekimser ve temkinli yaklaşmaktadırlar. **Cumhuriyet** gazetesinin perspektifine göre AKP'nin gizli bir ajandası söz konusudur ve bu ajanda AB'yi bir "Hristiyan Kulübü" olarak nitelendirmektedir. AB, AKP için ordunun ve dolayısıyla laik elitlerin sivil siyaset üzerindeki etkisini kırmak amacı ile kısa vadeli girişilmiş bir eylem konumundadır.

Taraf gazetesi ise AB ile ilişkilerde Türkiye'nin hak ve özgürlükler standartlarına ulaşmasında atılım gösteren AKP'yi bu anlamda desteklemekte ancak örneğin Kürt sorununda yanında yer almamaktadır. Dört medya kuruluşunun da genel eğilimleri bu doğrultuda gözlemlenebilmektedir. Dolayısıyla dört medya kuruluşu da kendi ideolojik pozisyonları ile koşut olarak bu haberleri kodlamışlar ve okuyucu kitlelerine sunmuşlardır. Bazıları belgelere itibar ederken diğerleri itibarsızlaştırma çabası içerisine girmişlerdir ve bu çaba bizi van Dijk'in perspektifine taşımaktadır.

3.3 Örnekler

3.1.1. “Türk Ordusu ve Demokrasi”

İncelenecek belgelerden birincisi 23 Mayıs 2007 tarihli, 07ANKARA1258 No’lu, ABD Ankara Büyükelçiliği tarafından gönderilen, gizli kategorisiyle sınıflandırılmış, “Türk Ordusu ve Demokrasi” konulu belgedir. Belgenin temelinde Türk modernizminin kurucu unsurlarından belki de başlıcası olan ordunun sivil siyaset ile ilişkileri konu edinilmektedir. Bu ilişkiler 27 Nisan süreci ile birlikte yeniden gerginleşmiş ve ordu bu tarihte sivil hükümete yönelik bir muhtıra yayımlamıştır. ABD Kaynaklı bu belgenin ilk maddesinde ordunun yurt içi ve yurtdışı bağlantılarla muhtıradan sonra diyaloga girmeyi reddetmesi ve yapay bir suskunluk hâline geçmesi gözlemlenmiş ve not edilmiştir. Ancak Genelkurmay İkinci Başkanı Ergun Saygun 27 Nisan süreci ile ilgili ordunun konumu ve algısını açıklayan ilk konuşmaları ile birlikte bu yapay suskunluk bozulmuştur. ABD kanadı bu bilgiyi Türkiye’de demokrasini taraflarını yeniden uzlaştırmak anlamında kritik ve faydalı bir bilgi olarak not etmektedir.

Saygun, ABD’nin Türkiye Maslahatgüzarı Nancy McEldowney ile yaptığı görüşmesinde 27 Nisan’ı açıklamalarına sebep olan sürecin Türk ordusunun Türkiye Cumhuriyeti’nin laik niteliğini muhafaza etmek ile ilgili anayasal yetkilerini kullandığını ve bundan sonra da kullanmaya devam edeceğini söylemiştir. Buna karşılık Nancy McEldowney ise Ordunun hassasiyet gösterdiği laik ve demokratik niteliklerin önemli olduğunu ancak tüm taraflara yapıcı ortamı muhafaza etme anlamında görevler düştüğünü belirtmiştir. ABD kaynaklarına göre önemli olan istikrarsızlık ve tartışma ortamını aşp, kutuplaşmaya mahal vermeden Türkiye’nin bölgedeki önemli rolünü sürdürmesini sağlamaktır. Bu anlamda sivil siyaset de ordu da üzerinde düşen yapıcı rolü oynamalıdır.

Buna karşılık Saygun, ordunun karşılıklı tartışmanın taraflarından biri olmaktan özenle kaçındığını, tartışma isteseler rahatlıkla sokaklara tankları gönderebileceklerini ve bunu yapmadıklarını belirtmiştir. Saygun’a göre ordunun siyasi, sosyal ve ekonomik uzlaşmadan yana tavır sergilemeyen AKP’ye göre uzlaşmayı daha çok önemseddiği açıktır. ABD Maslahatgüzarı Saygun’un bu sözlerine parlamenter sistemi önemsedikleri

ve sürmesini arzu ettiklerini, halk oylamasının sonuçlarını kabul ettiklerini belirtmiştir. Saygun ise parlamento ya da hükümette AKP ile herhangi bir uzlaşmazlık içerisinde olmadıklarını ancak tek sıkıntılarının radikal politikalar olduğunu belirtmiştir.

07ANKARA1258 No'lu metnin yorum kısmında Türkiye'de Genelkurmay'ın 27 Nisan bildirisi sonrası takınacağı tavır konusunda ciddi kafa karışıklığı olduğu, AKP'nin kapatılma sürecinin gündeme geleceği ve parti liderlerinin haklarında açılan davalar ile itibar kaybına uğratılmak istedikleri not edilmektedir. Yorumu göre Genelkurmay AKP ve onun İslamcı politikaları konusunda kırmızı çizgilerini belirlemiştir ve bu nedenle 27 Nisan muhtırası aslında bu kırmızı çizgilerin AKP tarafından da kabulü anlamına gelmektedir. Bu durum bir nevi uzlaşma olarak kaydedilmektedir. 22 Temmuz seçimleri öncesinde siyasi manevraların yoğunlaşacağı kesindir ve ABD Genelkurmayı demokrasi, uzlaşma ve anayasal sürece destek sağlamaya devam edecektir.

Türkiye'deki üst ve orta sınıfların, laik elitlerin gazetesi olarak nitelendirilebilecek Hürriyet gazetesinin bu belgeyi çeviri süreci gazetenin ideolojik formasyonu doğrultusunda gerçekleşmiş ve belgenin içerdiği iddia edilen bilgiler aynen aktarılmıştır. **Hürriyet** gazetesi ordunun ve laik elitlerin AKP'nin olası radikal politikalarına karşı olan temkinli tavrının Türkiye Cumhuriyeti'nin laik ve demokratik niteliğini korumak anlamında güvence olduğu fikri içerisinde ve Wikileaks belgeleri bu hâllerıyla **Hürriyet**'in savunduğu habercilik ideolojisini olumlu niteliktedir.

Hürriyet Wikileaks'in belgelerini değerlendirirken, hükümetin gerçekleştirdiği reformların demokrasinin güçlenmesini sağladığı ancak bazı çevreler tarafından yine de "gizli bir ajandaya" sahip olmakla suçlandıklarını vurgulamaktadır. Bu çevreler Erdoğan ve hükümetine kuşku ile bakmaktadır. Dolayısıyla ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Ordunun çekince ve hassasiyetlerini not edişindeki tonlama ile Hürriyet'in haberlerinde belgeleri aktarma tonu arasında örtüşmeden bahsedilebilmektedir¹⁰⁸.

İslami Sağ eğilimli ve hükümetin icraatını desteklemesiyle öne çıkan **Zaman** gazetesinde ise 1 Aralık 2010 tarihli köşe yazısında Mustafa Ünal bu görüşmeyi taraflarına sormuş ve Saygun'un bu görüşmeyi açıklamakla yükümlü olduğunu ifade

¹⁰⁸ "Wikileaks Merakla Beklenen Belgeleri Yayınlandı", **Hürriyet**, 1 Aralık 2010.

etmiştir. Saygun bu görüşmesinde istenmesi hâlinde tankların sokağa indirilebileceğini söylemiştir ve bu da bir darbe tehditi anlamına gelmektedir.

Ünal'a göre basın Ergenekon ya da Balyoz gibi süren davalara ilgi göstermezken, Wikileaks belgelerine hükümeti yıpratmak adına bir ilgi geliştirmektedir. Ünal'a göre bu belgeler dedikodu niteliğindedir ve kendilerine büyük anlamlar yüklenmesini gerektirecek bir durum yoktur. Bununla birlikte Ünal'ın dikkat çektiği bir diğer nokta da belgelerin sızma biçimdeki süzgeçten geçirme sürecidir. Ünal'a göre belgeler Abdullah Gül'ün de söylediği üzere bir süzgeçten geçirilerek ve AKP aleyhine yoğunlaşarak yayımlanmaktadır. Bu da Türkiye'deki AKP muhaliflerini güçlendirecek bir belge akışı olarak not edilebilmektedir¹⁰⁹.

Zaman gazetesinin haber düzeyinde takındığı tavır bu belgenin Hürriyet örneğinde olduğu gibi ön plana çıkarılmaması şeklinde tezahür etmiştir. Bununla birlikte köşe yazılarında ise AKP aleyhine bir dezenformasyonun parçası olarak Wikileaks belgelerinin konumlandırılabilmesine dair ipuçları verilmekte ve belgeler gerçekliği kanıtlanmamış dedikodular mahiyetinde tanımlanmaktadır.

Wikileaks belgeleri ile ilgili ayrı bir parantez açılması gereken medya organlarından biri de **Taraf** gazetesidir. **Taraf** gazetesi yayın hayatına başladığı 2007 yılından itibaren özellikle Ergenekon ve Balyoz davaları odaklı olmak üzere belgeci bir yayın anlayışını sürdürmektedir ve bu yanı sıra Wikileaks'in küresel çaptaki icraatını Türkiye'de sürdürdüğü iddiasındadır. Nitekim Wikileaks belgelerinin Türkiye'de yayınlanması da **Taraf** gazetesi ile başlamıştır ve habercilik sınırları içerisine hapsedilmeyerek yazı dizisi konumuna getirilmiştir.

07ANKARA1258 No'lu belge ile ilgili **Taraf** gazetesinin haberi "İstesek Tankları Yürüttük" başlığı ile verilmiştir. Haberin veriliş biçiminde Saygun 27 Nisan Muhtırasını, "Türkiye'nin laik düzenini koruma amaçlı" olarak tanımlamış ve savunmuştur. Bununla birlikte ordu asla kavga istememektedir ve ABD yetkilerine kavga isteselerdi bunu caddelerde tankları yürüterek gösterebileceklerini belirtmektedir. Son olarak ABD'li diplomat Washington'a gönderdiği mesajda ABD hükümetinin

¹⁰⁹ Mustafa Ünal, "Fotoğrafın Tamamı Önemli", **Zaman Gazetesi**, 1 Aralık 2010.

“Türkiye’de demokrasiye verdiği desteğin devamının hala çok kritik olduğunu” ifade etmektedir¹¹⁰.

Taraf Gazetesinin bu belgeyi değerlendirme biçimine eleştirel söylem çözümlemesi ile yaklaşıldığında haberin başlığına “İstesek Tankları Yürüttük”ün çekilmesi ve haberin düzenleniş biçiminde Ordunun elinde sivil hükümete gözdağı verebilecek bir imkân olmakla birlikte bunu yapmadığı imajı uyandırılmıştır. Ancak bu söylem ve imaj Hürriyet’in referans verdiği gibi ordunun uzlaşmacı, laik hassasiyete sahip toplumsal tabanı çatışmadan uzak tutan yapıcı tavrına değil, gergin ve sivil siyasete problematik bakışını yansıtmaktadır.

Taraf sivil-asker ilişkilerinde sivil hükümetlerinin kayıtsız şartsız demokratikleşme ve insan haklarından yana gelişme kaydetmesini savunan bir ideolojik pozisyonu temsil etmektedir ve ideolojik konumlanışındaki temel müarızlardan biri de Türk Silahlı Kuvvetleri’dir. Bu nedenle **Taraf**’ın perspektifinde ordunun sivil hükümetin olayları geren taraf olduğunu ancak kendilerinin buna karşılık vermeyerek yapıcı davrandıkları fikrini ön plana çıkartması ideolojik dolayımın sonucudur. Bununla birlikte **Hürriyet’in** Ordunun Türkiye Cumhuriyeti’nin laik ve demokratik anayasal niteliklerine vurgu yaptığı haber biçimlerine karşılık **Taraf** bu nüansı sunmamakta ve kendi ideolojik perspektifine göre bu anlamda kitlesinde meşruiyet oluşturmak istememektedir.

Nitekim **Taraf** gazetesinin bu tercihini Temmuz 2007 tarihli seçimlerden önce ordunun başka bir girişimde bulunup bulunmayacağını merak edildiği dönemi aktarırken kullandığı kelimelerden ve haber başlıklarından seçebilmek mümkündür. **Hürriyet** gazetesi bir sessizlik ortamından bahsederken **Taraf**, ABD Büyükelçiliğinin iki numarasının, “Generallerin perde arkasında bir şeyler hazırladıkları çok açık” cümlesini ön plana çıkartmaktadır. Yine bu cümlelerin yazılı olduğu haberin başlığı, “Ordu, AKP’yi zayıflatmaya çalışıyor” olarak kayda geçirilmiştir¹¹¹.

Ulusal sol ideolojinin hâkim olduğu ve Ergenekon ve Balyoz Davaları ile birlikte AKP hükümetine de muhalif bir çizgiyi benimseyen **Cumhuriyet** gazetesinin 28 Kasım 2010 tarihli sayısının Wikileaks’in bu belgesine bakışında ise, özellikle bu konuda

¹¹⁰ “İstesek Tankları Yürüttük”, **Taraf Gazetesi**, 29 Kasım 2010.

¹¹¹ “Ordu, AKP’yi Zayıflatmaya Çalışıyor”, **Taraf Gazetesi**, 29 Kasım 2010.

bahsedilmemiş üst başlık olarak “Erdoğan’ın İslamcı ajandası var” başlığı seçilmiştir. İçerikte ise, “Belgelerde Türkiye’nin gelecekte İslam devleti olma yolunda ilerlediği ve Avrupa Birliği’ne üye olamayacağı belirtiliyor. Amerika’nın Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “gizli bir İslamcı ajandası” olduğundan şüphe ettiği...” ve “Türkiye, kısırdöngü içinde gerekli AB reformlarını yapamıyor” cümleleri tercih edilmiştir¹¹².

Cumhuriyet gazetesinin Saygun’un sözlerine diğer medya organlarında olduğu gibi özellikle yer vermemesi ve onun yerine kalın çizgilerle AKP’nin laiklikle ilgili tehlikeli yaklaşımını ideolojik dolayımı doğrultusunda ön plana çıkartması ve AB projesinin AKP’nin yaklaşımlarından ötürü atalet süreci içerisine girdiği bilgisi gündeme getirilmektedir. Bu anlamda **Cumhuriyet** gazetesinin ideolojik tercihleri haberin dönüştürülmesinde etkin rol oynamaktadır. Wikileaks belgeleri tıpkı **Zaman** gazetesi gibi yorum katılarak verilmekte ve belgelerinin gerçekliğini onaylayan bir dil tercih edilmektedir. Üstelik belgelerin birebir çevirisinden çok üst başlıklara bölünmüş yorumlar hâlinde konumlandırılmaları tercih edilmektedir.

3.1.2. Örnek İnceleme: “Türkiye’nin AB Katılım Süreci/ Gizemli Kaybolan Belge Olayı”

Çalışmamıza konu olan ve yine dört ayrı eğilimi temsil eden medya organının ideolojik ele alış biçimlerine göre değerlendireceğimiz bir diğer metin ise 23 Aralık 2004 tarihli, “gizli” kategorisi altında, Lahey Büyükelçiliği tarafından gönderilen 04THEHAGUE3333 no’lu belgedir. Belgenin özetinde Hollandalı Diplomat Pieter de Gooijner, Hollanda’nın önderliğinde Avrupa Konseyi’nin Türkiye’yi üyelik müzakerelerine davet etmesini tarih kitaplarına geçecek bir olay olarak nitelemiştir.

Gooijer’e göre bu kararın çıkmasını sağlayan üç temel gelişme vardı. Bunlardan birincisi Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac’ın Kıbrıs Rum Kesimi Cumhurbaşkanı Papadopoulos’a söz hakkı vermeden süreci hızlandırması, ikincisi Blair’in Erdoğan tarafından düzenlenmesi olası ve tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir basın toplantısını engellemesi ve son olarak Hollanda’nın “Türkiye’nin normalde var olmayan Ankara Anlaşması deklarasyonunu hoş karşılayıp, alıntı yaptıkları Konsey Kararı’nı gösteren

¹¹² “Wikileaks Merakla Beklenen Belgeleri Açıkladı” (çevrimiçi):
<http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=194808>

belgeyi ustalıkla saklaması”. Bu üçüncü madde Wikileaks belgelerinde gizemli belge olayı olarak geçmektedir.

Pieter De Gooijer aynı zamanda Avrupa Entegrasyon Direktörü ve Hollanda Cumhurbaşkanlığı'nın ana müzakerecisidir ve Türkiye ile başlayan Avrupa Birliği'ne giriş müzakerelerinin tam merkezindeki figür niteliğindedir. De Gooijer'e göre Başbakan Balkanende Türk delegasyonunun kendisine karşı geliştirmiş olduğu tavırdan ve Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'ye döndükten sonra gerçekleştirdiği açıklamalardan dolayı kızgındı. De Gooijer ise Balkanende'nin tıpkı Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan örneklerinde olduğu gibi Türkiye ile kucaklaşma imkânını kaçırdığı söylemektedir. Ona göre “Türkler müzakerelere Kapalı Çarşı'dan halı almaya gelir gibiydiler ve her şey doğru gitseydi, müzakereler daha iyi sonuçlanabilirdi”. Aynı doğrultuda Erdoğan sonuçlardan ve anlaşmadan memnun değildi.

Belgenin 3. maddesine göre 16 Aralık Perşembe günü, Hollanda Cumhurbaşkanlığı Delegasyonu Türk heyetiyle 04.30 sıralarında görüştü ve Kıbrıs konusunda Türk tarafının olumlu anlamda bir şeyler yapmak zorunda olduğunu belirtti. Oysaki Türk tarafı bu duruma sıcak bakmıyor ve hiçbir belge imzalamak niyeti taşımıyordu. Bu durumda De Gooijer Türk tarafına Ankara Anlaşması için bir protokol başlatma tavsiyesi verdi ve bu protokol bir anlaşma imzalamak sonucunu doğurmayacaktı. De Gooijer'e göre Kıbrıs meselesinde Türkiye'yi bir paradigma değişikliğine ikna etmenin yolu buradan geçmekteydi. Böylece Hollanda, Konsey Sonuç Belgesi'nin Ankara Anlaşması'na dair protokol imzalandığını belirten 19. paragrafına ek bir metin gönderdi. Ancak Türk tarafı protokol imzalamaya da anlaşma imzalamak kadar negatif yaklaşmaktaydı.

4. maddeye göre imzalandığı var sayılan ek metin 17 Aralık Cuma günü geri çekildi. Hollanda tarafı bu durumda bu protokolün Türkiye tarafından imzalanabileceği doğrultusunda deklarasyon yayımladı. Teknik olarak alındığı var sayılan konsept onayı Hollanda tarafından Rum tarafına satılmaya çalışıldı. Bu noktada Gooijer İngiltere, Almanya, Dönem Başkanı Portekiz'den Barroso, Balkanende ve Kıbrıs Rum Kesimi arasında geçen bir toplantıdan bahsetmektedir. Bu yan odada gerçekleşen ve bütün Avrupa Konseyi'nin katıldığı toplantıdan farklı bir organizasyon olmaktadır.

Gooijer'e göre Blair ve Schröder, Brüksel'den 01.30'da ayrılmak istediklerini açıkladılar. Bu aynı zamanda anlaşma için zamanın daralması anlamına gelmekteydi ve Papadopoulos Türkiye'nin Kıbrıs konusunda bir deklarasyon yayınlaması konusunda ısrarcıydı. Ancak birinci maddede bahsedilen Chirac'ın Papadopoulos'u etkisiz hâle getirmesi ögesi devreye girdi ve Papadopoulos Chirac tarafından toplantıya götürüldü. Bu aynı zamanda Gooijer'e göre birlik içerisinde büyük ülkelerin olaylar istemedikleri yöne doğru evrildiğinde küçük ülkelere karşı nasıl tedbirler alabileceklerine dair de bir örnek niteliğindedir.

Belgenin 5. maddesine göre Hollanda'nın nihai olarak Türklerin deklarasyonu kabul etmesine ihtiyacı vardı. De Gooijer'e göre Türkler kişisel mektuplaşmalarda dahi kelime oyunlarına başvurmaktaydılar ve resmi deklarasyona eklenen 19. paragrafın öngördüğü perspektifi reddettiler. Bahsi geçen ekte deklarasyona karşı sempati ifadesi öngörülmekteydi ve sözde deklarasyondan alıntılar söz konusuydu. Hemen öncesinde Recep Tayyip Erdoğan müzakereleri terk etti ve 14.00'teki basın toplantısına geçmek için oteline doğru yola çıktı. Balkenende bu durumda Blair'den yardım istedi ve Blair oteline dek Erdoğan'ı takip ederek konsey binasına dönmeye ikna etti.

Belgenin 6.maddesine göre De Gooijer tarafları 19. paragrafın revize edilmiş hâlini içeren bir Sonuç Bildirgesi'ni imzalamaya çağırdı. Erdoğan ve Gül bu metni imzalamayı reddettiler. Bu durumda De Gooijer öncelikle Kıbrıs olmak üzere konseyin geri kalanının Türk tarafının protokolü 3 Temmuz'dan önce imzalamasının oluşturacağı politik memnuniyeti yaratacak seviyeden birine işaret etti. Böylece Türk Dışişleri Bakanı ve Hollanda Dışişleri Bakanı bu metne imza attı. Metnin diğer imzacıları arasında Oli Rehn de bulunmaktaydı. Tüm bu gelişmelerden sonra politikacılar üç aday ülke de dahil olmak üzere Avrupa Birliği aile fotoğrafının çekilmesi amacıyla katıldıkları konseye döndüler.

ABD'nin AB misyonuyla koordinasyonu kaynaklı belgenin 7. maddesinde ABD'li bir yetkilinin anlaşmaya varılmasına rağmen AB içerisinde gerginliğin devam ettiğini belirtmektedir. Konseyin son oturumunda Yunanistan'ın talebi doğrultusunda "üye ülkeler" kavramı "üye ülke" kavramı ile yer değiştirdi. Dört aday diğer ülkelerle kadeh kaldırmak için bir araya gelince Erdoğan da sahneye çıktı ve iki anlamlı bir yorum

yaptı. Bunlardan birincisi Türkiye'nin 20'inci paragrafa bakıldığında tek bir "Üye Ülke"ye ilişkin sonuç aldığı bilgisiydi, ikinci olarak ise Ankara Anlaşması'nda Kıbrıs'ın tanınmasını öngören protokolün imzalanmasının düşünülmediğini açıklamasıydı.

Bu noktada metne bir not düşülmektedir. Bu nota göre ABD'nin AB misyonundaki kaynağı Konsey'in AB resmi sonuçlarına göre böyle bir sonuç içermeyeceğini söylemektedir. Hollandalılar bu anlamda Tüklere protokolün imzalanmasını, Kıbrıs'ın tanınması ile aynı anlama gelmeyeceğini anlatmışlar ve bu hususta anlaşmışlardı. Nitekim Kıbrıs Rum Kesimi Lideri Papadopoulos da Erdoğan'a sonuçların değiştirilmesinin mümkün olmadığını, mevcut sonuçların E 25 ülkeleri tarafından kabul edildiğini söylemiştir. Balkenende burada gerginleşmiş ve tartışmayı "herkesin tarihi bir karar alındığı konusunda anlaşmış" söyleyerek kapatmıştır.

Sekizinci ve en kritik maddeye göre bu belge yani Türkiye'nin deklarasyonu kayıptır ve De Gooijer'e göre "sonsuzca dek kayıp olacak; tarihçiler boş yere hiçbir zaman var olmamış bir kağıdı arayacaklardır". Bu anlamda Türkiye 3 Ekim tarihinde müzakereye girer ve 19.paragraftaki gibi niyetleri hakkında kelime oyunlarına başlarsa De Gooijer'e göre müzakereler başlamayacaktır. Türkiye'de AB perspektifinin savunucularından biri olan ancak ordu-sivil siyaset ilişkisi konusunda ikircikli bir tutum takınan Hürriyet gazetesinin 04THEHAGUE3333 no'lu gizemli kaybolan belge olayına ilişkin haber verme biçimi şu şekilde gelişmiştir; 27 Ocak 2011 tarihli haberin başlığı "Wikileaks'te son Türkiye Belgesi: Kayıp Deklarasyon"dur.

Hürriyet gazetesi, haberin alt başlıklarını "Halı Pazarlığı", "İki Kritik Gün", "Eski Plana Dönüş", "Türkler Kılı Kırk Yarıyordu", "Üçüncü Teklif" ve "Bu kez de Paragraf 20 Sorun Oldu" olarak seçmiştir. Haberin genelinde Türkiye'nin AB müzakerelerinde sergilediği performans ve Başbakan Erdoğan'ın bu süreçteki tavrı ele alınırken memnuniyetsizlik ön plana çıkartılmaktadır. Hollandalı diplomatın da söylediği gibi Türk tarafı müzakerelere Halı Pazarlığı yapmaya gelmiş gibidir. Bu anlamda De Gooijer'in Türk diplomasisi konusunda tecrübeli bir isim olduğuna vurgu yapılmış ve

Türklerin bu tavrını Gooijer'in bu özelliği de dikkate alınarak geliştirdiğine dikkat çekilmiştir¹¹³.

Ancak **Hürriyet** gazetesi diplomatik anlamda sıkıntılı durumlar içerisinde kalındığını kabul etse de, Erdoğan ve heyetinin direncinin de hakkını teslim etmektedir. Bu anlamda onların kelimeler üzerinde kılı kırk yarmaları şeklinde bir çeviri söz konusudur. Oysaki diğer metinde bu “kelime oyunları” anlamında değerlendirilmiştir. Bu anlamda metinde geçen deklarasyonun öyküsü Türk heyetinin red hikayesi şeklinde verilmektedir. Dolayısıyla AB perspektifine sahip çıkan ancak bu anlamda Kıbrıs gibi bir ulusal meselede taviz vermeme yanlısı olan AKP icraatı ortaya konulmaktadır.

Wikileaks belgelerinin bazılarının hedefinde yer alan ve hükümete verdiği desteği bilinen **Zaman** gazetesi ise AB sürecin gizemli kaybolan belge haberini ele almama ve haberleştirmeme yolunu seçmiştir. **Zaman** Gazetesi'nin bu anlamda AKP seçmeni ile belirli oranda örtüşen bir taban hassasiyeti söz konusudur ve Wikileaks belgeleri daha ziyade belirli bir süzgeçten belirli odakları yıpratmak amaçlı olarak nitelendirilmiştir. Bu nedenle ideolojik dolayım anlamında da **Zaman** gazetesinin duruşu anlam kazanmaktadır.

Wikileaks belgelerinde AB konusunda AKP'nin icraatını yetersiz ve samimiyetsiz bulan bir diğer medya organı olan **Cumhuriyet** gazetesi de 04THEHAGUE3333 no'lu belgeye özel bir yer ayırmamaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesi penceresinden bakıldığında bu belge bir dış politika başarısı olarak adlandırılmayacağı gibi, bir dış politika başarısızlığı olarak da adlandırılmamaktadır. Bu nedenle her iki gazetenin de kendi ideolojik pozisyonlarından ötürü bu belgelere gereken önemi göstermemeleri ya da onları bilinçli bir şekilde görmezden gelmeleri mantık kazanmaktadır.

Son olarak **Taraf Gazetesine** gelindiğinde AB konusunda ateşli savunuculardan biri konumunda olan bu gazete Kıbrıs'ta çözümsüzlük anlamına gelebilecek konjonktürde haberi ele almamayı seçmektedir. Bununla birlikte ulusal çıkarların ön plana çıktığı Kıbrıs konusunda AKP'nin takındığı tavır **Taraf Gazetesi** tarafından yer bulmamaktadır. Bu anlamda 04THEHAGUE3333 No'lu belgeye **Hürriyet Gazetesi'nin**

¹¹³ “Wikileaks'te son Türkiye Belgesi: Kayıp Deklarasyon”, **Hürriyet Gazetesi**, 27 Ocak 2011.

haber-yorum katkısı ön plana çıkmakta, diğer medya organları bu belgeyi suskunlukla karşılamaktadırlar.

3.4. Değerlendirme

Çalışmanın inceleme ve örnekleme bölümünde önceki bölümlerde verilen arka plan bilgilerine dayanarak somut örnekler ortaya konmaya çalışılmıştır. Söz konusu ideoloji gibi soyut bir kavram olunca bu somutluk ancak metinleri yönlendiren çeviri kararlarının değerlendirilmesi, metne etkilerinin gösterilmesi ve metinleri oluşturan, çevirip yayınlayan tarafların manipülasyonunu örnekleyen bölümlerin tartışılması biçiminde olabilmektedir.

Bu çalışmada incelenen ve farklı çeviri örnekleriyle karşılaştırılan iki belgeden hareket edildiğinde dört temel politik ve ideolojik eğilim (Merkez, İslami Sağ, Ulusal Sol, Liberal Sol) açısından haberlerin ideolojik dolayımı uğradığı ve belirli alt başlıklarla belgelere özel anlamlar atfedildiği görülmüştür. İnceleme için belge seçerken iki kritik konu olarak Ordu ve Demokrasi ve AB-Türkiye ilişkileri konularına odaklanılmıştır. AKP iktidarının politik anlamda İktidara geldiği tarihten itibaren rüştünü ispat etmek zorunda olduğunu hissettiği alanlardan söz edilebilir. Konu olarak seçtiğimiz belgelerdeki iki alan da birbiri ile organik bir ilişkiye sahiptir. AKP ve temsil ettiği siyasi gelenek Türk modernizminin kurucu unsurlarından biri olan Türk Ordusu tarafından temkinli yaklaşılan bir eğilimdir ve bu anlamda 27 Nisan Muhtırası AKP'ye karşı gerçekleştirilmiş bir uyarı niteliğindedir.

27 Nisan Muhtırası sonrası ABD'nin Türkiye Maslahatgüzarı muhtırayı veren ordunun sessizliğinden bahsetmiş ve bir müddet sonra generallerden biri olan Saygun ile diyaloga girebilme imkânı bulmuştur. Bu görüşme Wikileaks'in deşifre ettiği görüşmelerden biri konumundadır ve her dört eğilim de kendi ideolojik pozisyonu doğrultusunda bu görüşmeye dair bilgileri içeren 07ANKARA1258 no'lu belgeyi değerlendirmişlerdir. Bunlardan Hürriyet metin çevirisi esnasında aslına sadık kalmaya çalışarak ancak ordunun laiklik konusundaki hassasiyetlerini vurgulayarak bir ideolojik pozisyon alış sergilerken Türkiye'deki laik üst ve orta sınıfların politik temsilini gerçekleştirmektedir.

Öte yandan sağ İslami eğilimli **Zaman** gazetesi ve sol liberal eğilimli Taraf gazetesinde bu konu Saygun'un "isteseek tankları yürütürdük" cümlesi üzerine odaklanılarak verilmiştir. Her iki gazetenin okuyucu kitlesinin ideolojik hassasiyetleri göz önünde bulundurulduğunda haberlerde bu cümlenin seçilmesi ve böylece bir anlam inşa etme kaygısı gözlemlenebilmektedir.

Her iki siyasi gelenek de kendisini vesayet rejimi tabir edilen ordunun sivil siyaset unsurları üzerinde egemenlik kurduğu siyasi formun karşısında konumlandıklarıından ötürü Saygun'un Wikileaks belgelerine yansıyan bu sözünü ön plana çıkartmaları olağandır. Buna karşılık Hürriyet gazetesi çok daha yumuşak bir form benimsemektedir. **Hürriyet'e** göre ordu endişe duymaktadır ve uzlaşmacı bir konumu temsil etmektedir. Ayrıca **Hürriyet'in** haberi veriş biçiminde AKP'nin olası radikal eğilimlerinden çekince duyulduğunun altı çizilmektedir. Son olarak Cumhuriyet gazetesinde ise bu konuya özellikle bir yer verilmemekle birlikte ordunun genel tepkisini ölçen haberler Wikileaks belgeleri içerisinden seçilmektedirler.

İkinci olarak incelenen Türkiye'nin AB ile müzakerelerde Kıbrıs konusu önüne getirildiği zaman imzaladığı söylenen ama tarihçiler tarafından ne kadar arzulansa da hiçbir zaman ulaşılmayacak olan bir deklarasyonun konu edildiği 04THEHAGUE3333 belge ise en geniş kapsamlı biçimde **Hürriyet Gazetesinde** haberleştirilmiştir. Diğer üç gazete de özellikle bu belgeden bahsetmezken, Hürriyet çift anlamlı bir haberleştirme tekniği izlemiştir. Bunlardan birincisi "Halı Pazarlığı" adı altında Erdoğan ve ekibinin AB'deki muhatapları ile ilişkilerinde sıkıntılı bir tavır takındığı AB diplomatlarının ağzından verilirken, öte yandan 19. ve 20. paragraflarla revize edilmek istenen metnin karşısında Türk tarafının gösterdiği direnç konu edilmektedir.

Erdoğan ve ekibi karşılıklı diplomasi sonucunda metni imzalamayı kabul etse de aslında bu metin hiçbir zaman ortaya çıkmayacak bir metindir ve bu anlamda Kıbrıs sorunu karşısında ulusal çıkarları koruyan bir çizgi benimsenmiştir. Nitekim bu çizgi Erdoğan tarafından Konsey'de yapılan son konuşma ile tescillenmiştir. Ancak Balkenende Papadopoulos- Erdoğan gerginliğini metinden geri dönülmeyeceği açıklaması ile bitirmiştir. Hürriyet'in temel refleksi hem AKP'yi öven hem de temkinli

yaklaşan böylece AB perspektifini sahiplenirken sivil-asker laik kanadın hassas olduğu konulardan biri olan Kıbrıs meselesinde de şerh koymak olarak gösterilebilmektedir.

Aynı belgeye **Zaman** gazetesinin yaklaşımı ise hemen hemen bütün Wikileaks belgelerine olduğu gibi şüpheli ve dedikodudan öteye gitmeyecek materyaller muamelesi yapmak olmuştur. **Zaman** birçok Wikileaks belgesine şüpheli yaklaşmış ve haberleştirmekten imtina etmiştir. **Taraf** ve **Cumhuriyet** gazeteleri ise birincisi AKP'yi AB perspektifine ve Kürt sorununa olumlu yaklaşımları sürdürdüğü sürece destek verip, diğeri hemen hemen her alanda eleştirel yaklaşırken AB-Türkiye müzakerelerinde kaybolan belgeye özel bir önem vermemişlerdir.

Görüldüğü gibi medya organları Wikileaks'in Türkiye ile ilgili belgeleri yayınlanmaya başladıktan sonra kendi ideolojileri doğrultusunda seçici bir yöntemle haberleştirme yoluna gitmişlerdir. Bu anlamda haberin ve haber çevirisinin temel amacı olan tarafsızlık, haber iletme, objektiflik gibi ilkeler geri planda bırakılmıştır. Gazeteler bu yöneme başvururken karşıt görüşlere yer vermemiş ve haberin sunumunda ideolojik dolayımına gitmişlerdir. **Zaman** iktidar yanlısı bir tutum izlerken, **Cumhuriyet** iktidar karşıtı, **Hürriyet** dengeli ve **Taraf** ise ordunun sivil iktidar üzerindeki iddialarına karşıt birer konum izlemişlerdir. Dolayısıyla bütün bu hassasiyetler haberlerin seçilmesinde ve konumlanmasında etkili olmuşlardır. Bazı durumlarda haber seçilmemiş ve gözden bilinçli olarak kaçırılmışken, bazı durumlarda alt başlıklar ve haber başlıkları özellikle belirli cümleler seçilerek lanse edilmiş ve bir ideoloji ve anlam inşasına hizmet etmişlerdir.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak aşağıdaki maddelerle özetleyebiliriz:

- Sanal ya da basılı medyada haber söz konusu olduğunda temel sıkıntı haberciliğin gerçekliği nesnel olarak ne oranda yansıttığı ile ilgilidir. Öne çıkan sorun haberlerin gerçeği vermekte bilinçli bir şekilde manipüle edildiklerinden ötürü yetersiz kaldıklarıdır. Günümüzde medya sermaye ve devlet ile ilişkisinde haber- hakikat dengesini kurmakta zorlanmakta ve çok zaman bu çarkların isteği doğrultusunda haber üretmektedir. ,

- Haberin yazılması sırasında haberi oluşturan birçok faktörün varlığı söz konusu olmuştur. Bunlar haberci, editör vb. unsurlar olabildiği gibi yönetim, gazete sahibi, reklam verenler ve okuyucular olarak da gözlemlenebilmektedirler. Bütün haberlerde sanal ya da basılı bunlar söz konusuysen sanal ortam bu çalışmada ele aldığımız gibi fırsatlarına karşılık basılı veya görsel medyadan daha çok tehdit içermektedir.

- Dış haberler çeviri içerdiği için, yukarıda sıralanan bütün maddelere bir katman daha eklenerek ideolojik açıdan sorunlu ya da taraflı duruma gelebilmektedir. Eklenen bu katman açık/ örtük kimliğiyle çevirmeni ve çeviri sürecini öne çıkarmaktadır. Çevirmen örtük olarak haberci, editör vb. görevler ve üst kimliklerle ya da açık kimliğiyle yönetimin, gazete sahibinin, reklam verenlerin ve okuyucuların hedef kitle olduğu bir ortamda görev yapmaktadır.

- Sanal ortamda yayınlanan belgeler Wikileaks gibi bir aktivist hareket ya da küresel şeffaflık misyonu amacıyla yayınlansa da konu bu belgelerin çevirisi olunca şeffaflık ortadan kalkmakta dış haber niteliği taşıyan bu belgelerin ulusal versiyonları daha da çok manipülasyona maruz kalabilmektedir. Sanal belgelerin Türkiye bağlamında gazetelerde İngilizceden yapılan çevirilerinin de manipülasyona ve değiştirmeye açık olduğu görülmüştür.

Son değerlendirmede ironik olarak temel iddia bazında Wikileaks gibi örnekler bu manipülasyon çarkını kıran örnekler niteliğindedeyken çeviri söz konusu olunca durum değişmektedir. Wikileaks belgelerinin ulusal basınıımızda ele alınışında da aynı ideolojik dengeler gözetilmiş görünmektedir. Yani Wikileaks gibi gizliliğin kalmaması gerektiği fikri üzerinde birleşen oluşumların yayınladığı belgeler bile ideolojik süzgeçten geçmişlerdir.

SONUÇ

Bu çalışmada sanal gazetecilikte ideolojik çeviri yaklaşımının yerini görmek amacıyla önce sanal gazetecilik ve haber çevirisinde ideoloji olgularına ayrıntılı olarak yer verilmiş ardından bir örnek uygulama yapılmıştır. Örnek uygulamanın konusu olarak bütün dünyada yankı bulan Wikileaks sanal ortamındaki belge sızıntıları seçilmiş ve bu sürece çeviri perspektifinden bakılmıştır.

Çalışmanın temel amacı Wikileaks gibi dünyayı sarsan bir organizasyonun Türkiye'ye dair belgelerinin seçilmesinde, çevrilmesinde ve kitleye ulaştırılmasında dört temel yayın organı (**Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet ve Taraf**) üzerinden medyanın ideolojik rolünü ve etkilerini tartışmaktır. Bu doğrultuda iki temel metin dört gazetede ki haber yapılış biçimleri ile ele alınmıştır.

Bu haber yapılış biçimlerine, metin çevirilerine damgasını vuran bir ideolojidir ve eleştirel söylem çözümleme yönteminden faydalandığımız van Dijk'ın tanımlamasına göre ideolojiler bir sosyal grubun değerlerini diğerlerine kabul ettirmesi ve bu şekilde bir imaj ve anlam inşa etmesidir. Bu inşa etme ve anlam atfetme sürecinde medyanın da rolü büyüktür. Medya iki düzlemde hem yüzeysel hem de şematik yapılar üzerinden ideolojisini kitleye sunabilmektedir.

Dolayısıyla Wikileaks belgelerinin çeviri ve sunumunda rastladığımız sıkıntılar ve manipülasyonlar bu saydığımız yapıların varlığından kaynaklanmaktadır. Kuşkusuz tüm çeviri türlerinde olduğu gibi haber çevirilerinde de editörün ya da çevirmenin ideolojisi metinde kendisini göstermektedir ancak medyanın içerisinde bulunduğu girift yapı bu süreçteki baskı unsurlarını daha da çeşitlendirmiş ve arttırmıştır. . Bugün medya çok daha fazla departmana sahip ancak dış haber çevirisinde çok daha az emeğin çalıştırıldığı bir noktada durmaktadır. Sadece dil bilen haberci kadrosu bir metnin çevirisinde yetmemektedir aynı zamanda doğru editöryel müdahalelerin de gerekliliği açıktır.

Bu nedenle habercilik ve haber çevirisi anlamında profesyonel ve eğitilmiş unsurların sayısının artması, editöryel tahakküm karşısında olumlu gelişmeler olacaktır. Kuşku yok ki ideolojisiz bir dünya söz konusu olamaz ve basın organları da ideolojik pozisyonları doğrultusunda yayın yapacaklardır. Ancak bu yayınlar gerçekleşirken

hakikatin devre dışı kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalması ya da toplumsal gerçeklik ile medya gerçekliği arasındaki mesafenin artması önemli bir sıkıntı olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle çalışmada eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmış ve aynı metni dört ayrı basın organının nasıl lanse ettiği, neleri öne çıkardığı ya da görmezden geldiği örneklerle ortaya koyulmuştur.

Bu çalışma çevirinin ideolojik bir süreç olduğu, medyada dış haber çevirilerinin ideolojik dolayımından kaçmasının işin tarihselliğine ve doğasına aykırı olduğunu vurgulamaktadır. Her medya kuruluşu kendi ideolojisinin damgasını kendisine hazır halde gelen dış haberlere basmaktadır. Bu anlamda okuyucu her eline aldığı gazetede ayrı bir yorum ile karşılaşmakta, haber öyküleme tekniklerinin imkânları dahilinde bir haber başlangıç noktasından çok daha farklı bir noktaya evrilebilmektedir.

Bu durumun getirdiği temel çekincelerden biri sanal gazetecilik karşısında interaktivite ve katılım eksikliğidir. Ulusal medya okuyucunun fikir ve itirazlarına kapalı bir yapıyı temsil etmektedir. Bu nedenle tek taraflı ve tahakkümcüdür. Oysaki sanal gazetelerde okuyucular yorumlarla bilgiyi yönlendirebilmekte ve seçme şansı elde edebilmektedirler. Bu durum beraberinde eleştiri hakkının canlılığını da getirmektedir. Böylece sanal gazeteciliğin ulusal medya karşısında bir avantajı gündeme gelmektedir.

Bu çalışma çeviri metin inceleme ve karşılaştırma yoluyla yapılmıştır. Bu konuda başka çalışmalar da yapılabilir. İleride araştırmacılar daha çok örnekle ve daha başka ülkelerin dillerinde de çalışmayı genişletebilirler. Çünkü Wikileaks sanal ortamda ideolojik çevirinin küresel bir örneğini sergiledi ve bütün dünyayı etkiledi. Bu çalışmanın genel bir giriş ve temel oluşturması amaçlanmıştır.

Sonuç olarak dış haberlerde çevirinin ideolojik seviyesi ele alınmış, bu durumun ne oranda editöryal ne oranda profesyonel kaygılarla inşa edildiğine ışık tutulmaya çalışılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi gazetelerin metinlere yaklaşımlarındaki tavrı çözümlemek anlamında en verimli sonuçları vermek konusunda yararlı olmuştur. Bu hem anlam hem de ideoloji inşası bağlamında metinlerin tek boyutlu okumaya tâbi tutulmamasını sağlamıştır. Bu nedenle bu çalışma Wikileaks belgelerine Türk medyasının ayırdığı yeri ortaya sermek anlamında önem arz etmektedir

KAYNAKÇA

- Atabek, Ümit “Yeni İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar”, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya**, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.2003
- Assange, Julian **Onaylanmamış Otobiografi**, İstanbul, Alfa Yayınları ,2011
- Akman , Haşım **İnternet Gazeteciliği**, İstanbul, Metis Yayınları, 2002
- Altıkuş , Sevda **Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya**, İstanbul, IPS İletişim Vakfı, 2005
- Birand Mehmet Ali “Wikileaks Belgeseli Çok Şey Öğretiyor”, (çevrimiçi):
<http://www.mehmetalibirand.com.tr/yazidetay.asp?id=559>
- Bulut, Alev **Basından Örneklerle Çeviride İdeoloji İdeolojik Çeviri**, İstanbul, Multilingual, 2008
- Bulut ,Mesud **Kitle İletişim Aracı Olarak Gazete ve İnternet**, MersinTek Ağaç Yayınları ,2006
- Hamza Çakır, “Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet

- Gazeteciliği”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s:22, 2007/1, s,132
- Çopur Hakan
Küçükylmaz Mücahit
- Türk Basımında Dış Habercilik** , SETA : Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları, Rapor 2001
- Dilmen , Nemci –Emel
- “Yönetenler Açısından Türkiye`deki İnternet Gazeteleri ve Haber Portalları Üzerine Bir Değerlendirme”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 22,2005
- David Leigh,
Luke Harding
with Ed Pilkington
- Inside Julian Assange’s, War on Secrecy**, Guardian Books, Great Britain, 2011
- Eagleton , Terry
- İdeoloji**, Çev: Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005
- Ertem, Cemil
- Wikileaks Yeni Dünya Düzenine Hoş Geldiniz**, İstanbul, Etkileşim Yayınları, 2011
- Fairclough, N.
and Wodak, R.”
- Critical Discourse Analysis”. In T. A. Van Dijk. (eds.). **Introduction to Discourse Analysis**. London, PP.258-284, 1997
- Floros ,Georgios,
- “News translation in Cyprus: Between report

and national policy”, International Colloquium of Translation: Translation in all its aspects with focus on international dialogue, 21 – 23 Ekim 2009, İstanbul,

Halil İbrahim, Gürcan **Sanal Gazetecilik**, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları

1999, s. 68.

Huckin, T. N.

Critical Discourse Analysis in Miller, T. (eds.).

Functional approaches to written texts:

classroom applications (Washington, D. C.: English Language Programs.), 1997

Kanca, Yasemin-Özden

“Türkiye’deki Gazetelerde Dış Kaynaklı

Haberlerin Çevirisinde İdeolojik Yaklaşımlar” ,

Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2009

Kırıcı, Derya

Wikileaks`ten Sonra “Hiçbir Şey Gizli Kalmaz,

İstanbul, Togan Yayıncılık,2011

Girgin, Atilla

Gazeteciliğin Temel İlkeleri,İstanbul, Der Yayınları,

2008

Micah L. Sifry,

Wikileas and The Age OF Transparency, OR Books,

New York, 2011, s.s 23-26

- Richards, J. C. and
Rodgers, T. C **Approaches and methods in language teaching.**
Cambridge, England: Cambridge University Press, , 2001
- Ş. Tekinalp ve R. Uzun **İletişim Araştırmaları ve Kuramları**, İstanbul: Derin
Yayınları, 2004,
- Uzun, Emine **“Yerin Kulağı Var, İnternetin Wikileaks’i”**(çevrimiçi):
<http://ceviribilim.com/?p=3807>,
- Üstün, İsmail **“İnternet Üzerindeki Medya”**, Doktora Tez Çalışması,
Marmara Üniversitesi, İstanbul,
- Van Dijk, T.A. ”Critical Discourse Analysis”. In D. Tannen, D.
Schiffrin, and H. Hamilton (Eds.). **Handbook of Discourse
Analysis**. Oxford: Blackwell, 2001
- Van Dijk, T.A. “Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”, **Söylem
ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji**, Der: B. Çoban v Z.
Özarslan, Çev: N. Ateş, Su Yayınları, İstanbul: 2003,
s.s.70-72.
- Yücel, Faruk “Televizyonda Çeviri Olgusu”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi**, s:25, 2011, ss. 307-315

HABER KAYNAKÇASI

TURKEY ACCESSION/EU: THE MYSTERIOUS CASE OF THE MISSING
DECLARATION

<http://cablesearch.org/cable/view.php?id=04THEHAGUE3333&hl=04THEHAGUE3333%2C+>

Çongar ile söyleşi <http://www.ilkehaber.com/haber/yasemin-congar-araf-ve-wikileaks-anlatti...-15654.htm>

¹ “Wikileaks Merakla Beklenen Belgeleri Açıkladı” (çevrimiçi):
<http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=194808>

Gökçen, Ferhat, “İnternet ve Elektronik Ticaret (E-Ticaret) Üzerine”,

http://www.muhasibetr.com/e_İmza, 01/05/2006

POLITICS, 19 November2008, p.6

Yılmaz, Erdoğan, “Eğitim Net Etkisi” (İNET Konferansı sunumu İstanbul 3 Kasım 2002), <http://www.inet-tr.org.tr/inetconf7/program/>

<http://www.internetworldstats.com/europa2.htm>

Sırmalı, R. Meltem Kavcar, “İnternetin Sosyalliğe Etkisi”,
<http://www.hatunca.net>

“Wikileaks Belgelerinin Tüm Detayları”

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/16405290.asp?gid=373>¹ Faruk Yücel, “Televizyonda Çeviri

Olgusu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s:25, 2011, ss. 307-315.

Haluk Geray, “İnternet Gazeteciliği: Beklentiler ve Gerçekler”, Birgün, 16 Mayıs 2005.

Açık Radyo Dinleyici Destek Hakkında (çevrimiçi):

http://www.acikradyo.com.tr/i/img/text/8Senlik_Tesekkur.pdf

http://en.wikipedia.org/wiki/Joint_Services_Protocol_440 ,6.01.2011

<http://www.openleaks.org>; <http://en.Wikipedia.org/wiki/OpenLeaks> ,28.12.2010

Rice, Xan (31 Ağustos 2007). “The looting of Kenya”. The Guardian;

<http://www.guardian.co.uk/world/2007/aug/31kenya.topstories> ,6.01.2011

“Scientology threatens Wikileaks with injunction”, The Register, 8 Nisan 2008;
http://www.theregister.co.uk/2008/04/church_of_scientology_contacts_wikileaks/
6.01.2011

2008 Peru Petrol Krizi için http://en.wikipedia.org/wiki/2008_Peru_oil_scandal/
6.01.2011

Gürcan, Halil İbrahim, “İnternet Gazetçileri İle Klasik Gazeteciler Arasında
Karşılaştırma”, <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma>.

Gökmen Mustafa, “İnternet Medyası”, <http://www.yeniasya.com.tr/30.04.2005>.

Sırmalı, R. Meltem Kavcar, “İnternetin Sosyallığe Etkisi”, <http://www.hatunca.net>

<http://www.dorduncukuvvetmedya.com/arastirma/internetgaz/internetgaz4.htm>

Birgün Gazetesi, Mehmet Sucu, “Haber Apartalları...”, , 16 Mayıs 2005.

Türk Ordusu ve Demokrasi

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/wikileaks/16405290.asp#BELGE12>

Hürriyet Gazetesi, “Wikileaks’te son Türkiye Belgesi: Kayıp Deklarasyon”, , 27 Ocak
2011

Hürriyet Gazetesi , “Wikileaks Merakla Beklenen Belgeleri Yayınladı”, , 1 Aralık 2010.

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/16399609.asp>

Hürriyet Gazetesi, “Wikileaks’te son Türkiye Belgesi: Kayıp Deklarasyon”, , 27 Ocak
2011.

TÜRKİYE’NİN AB KATILIM SÜRECİ/ GİZEMLİ KAYBOLAN BELGE OLAYI

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/wikileaks/16405290.asp#BELGE20>

Taraf Gazetesi ,“İstese Tankları Yürüttük”, 29 Kasım 2010.

Taraf Gazetesi ,“Ordu, AKP’yi Zayıflatmaya Çalışıyor” , 29 Kasım 2010.

“Vatan’ın Wikileaks Belgeleri Yanıltıcı”, (çevrimiçi):

<http://haber.sol.org.tr/medya/vatan-in>

wikileaks-belgeleri-yaniltici-haberi-36324

TURKEY’S MILITARY AND DEMOCRACY

<http://wikileaks.org/cable/2007/05/07ANKARA1258.html>

Zaman Gazetesi ,Mustafa Ünal, “Fotoğrafın Tamamı Önemli” , 1 Aralık 2010.

<http://www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=1059082>

Zaman Gazetesi, Köroğlu, Osman (2005), “Gazetecilik Hangi Derde Devadır?” 5 Ağustos,

EK-1 TURKEY'S MILITARY AND DEMOCRACY

Viewing cable 07ANKARA1258, *TURKEY'S MILITARY AND DEMOCRACY*

If you are new to these pages, please read an introduction on the structure of a cable as well as how to discuss them with others. See also the FAQs

Reference ID	Created	Released	Classification	Origin
--------------	---------	----------	----------------	--------

07ANKARA1258

2007-05-23 14:22

2011-08-30 01:44

SECRET

Embassy Ankara

VZCZCXYZ0001

OO RUEHWEB

DE RUEHAK #1258 1431422

ZNY SSSSS ZZH

O 231422Z MAY 07

FM AMEMBASSY ANKARA

TO RUEHC/SECSTATE WASHDC IMMEDIATE 2242

INFO RUEHZG/NATO EU COLLECTIVE

RUEKJCS/SECDEF WASHDC//USDP:PDUSDP/ISA:EUR/ISA:NESA/DSCA//

RHMFSS/HQ USEUCOM VAIHINGEN GE

RHEHAAA/NSC WASHDC

RUEAIIA/CIA WASHDC

RUEKJCS/JOINT STAFF WASHDC//J-3/J-5//

S E C R E T ANKARA 001258

SIPDIS

E.O. 12958: DECL: 05/18/2022

TAGS: PGOV PREL TU

SUBJECT: TURKEY'S MILITARY AND DEMOCRACY

Classified By: DCM Nancy McEldowney for reasons 1.4 (b) and (d).

1. (S) The Turkish military's April 27 memorandum that fueled the political crisis here was followed by a virtual black-out with the military refusing to speak with either domestic or foreign contacts. The silence was broken recently when D/CHOD Saygun volunteered an explanation of the military's motives and current thinking. We used the exchange to reiterate the need for pragmatism and compromise -- by all players -- in support of Turkish democracy and the constitutional process.

2. (S) In a recent meeting with DCM, Saygun raised the subject of Turkish domestic politics and said it was important we understand why the military felt compelled to make its April 27 statement. He said the military spoke out solely to ensure the protection of Turkey's secular system. This is the principle responsibility of the Turkish military, which they are both obligated and determined to fulfill. He asserted that Turkey's constitution empowered the military to protect the secular state -- that was what they had done and what they would continue to do.

3. (S) DCM responded by emphasizing the most precious quality of contemporary Turkey is that it is both secular and democratic -- and both must be preserved. She noted the growing tensions and polarization throughout the country and urged that the military exercise caution and pragmatism. Avoiding confrontation and instability and ensuring that the political process proceeds in a way that is fully consistent with the constitution is in the best interest of Turkey and of all Turks regardless of their partisan affiliation.

4. (S) Saygun said that the military did not want confrontation and would not seek it out. He claimed they easily could have sent tanks rolling in the streets if they had wanted to, but they did not. He also argued that the military was far more concerned with stability -- political, economic, and social -- than the AKP which had made no effort to compromise.

5. (S) DCM underscored the importance of having the on-going parliamentary election proceed calmly and that all accept the results of the popular vote. Saygun agreed enthusiastically and claimed the TGS had "no problems" with AKP in parliament or in government -- their only difficulty was with radical policies that threaten stability.

6. (S) Comment: There is rampant speculation here about TGS' next move in the on-going political drama. Overheated rumors include efforts to shut down the AKP, discredit the party leadership by releasing incriminating dossiers, and the manufacture of crises. More prudent observers have suggested that a tacit -- if still tense -- understanding has been reached whereby the TGS has clarified its red lines on the presidency and Islamist policies and the AKP has agreed not to cross them. Rumors notwithstanding, it is clear that maneuvering will intensify in the lead up to the July 22 elections, and USG support for democracy, compromise, and the constitutional process will remain critical.

Visit Ankara's Classified Web Site at

<http://www.state.sgov.gov/p/eur/ankara/> - WILSON

EK-2 Hürriyet Gazetesi, Türk Ordusu ve Demokrasi

TARİH: 23 Mayıs 2007

BELGE NO: 07ANKARA1258

GÖNDEREN MAKAM: ABD Ankara Büyükelçiliği

SINIFLANDIRMA: Secret

KONU: *Türk ordusu ve demokrasi*

1. Türk ordusunun 27 Nisan'da yayımladığı ve siyasi kriz yaratan muhtıranın ardından, ordunun ülke içi ve yurt dışındaki bağlantılarla konuşmayı reddetmesi yüzünden yapay bir suskunluk hali gözlemlendi. Bu sessizlik, Genelkurmay İkinci Başkanı Ergin Saygun'un ordunun amaçları ve mevcut düşünce sistemiyle ilgili konuşmaya gönüllü olmasıyla birlikte bozuldu. Türkiye'de demokrasiyi ve anayasal süreci desteklemek için bütün oyuncuların karşılıklı olarak uzlaşması ve pragmatizm gerekliliğine vurgu yapmak için bu görüşmeyi kullandık.

2. ABD'nin Türkiye Maslahatgüzarı Nancy McEldowney ile bir araya gelen Saygun, Türkiye'deki ülke içi siyasi konuları gündeme getirdi ve Türk ordusunun neden 27 Nisan muhtırasını açıklamaya zorlandığını anlamının önemli olduğunu söyledi. Saygun, ordunun sadece Türkiye'nin laiklik sisteminin korumak için sesini yükselttiğini belirtti. Bu, Türk ordusunun gerçekleştirmekte kararlı ve yükümlü olduğu birinci sorumluluğudur. Türk anayasasının orduyu laik devleti koruma konusunda güçlendirdiğinin altını çizen Saygun, ordunun da bunu yaptığını ve yapmaya devam edeceklerini söyledi.

3. ABD'nin Türkiye Maslahatgüzarıysa, bu sözlere yanıt olarak Türkiye'nin en değerli özelliğinin laik ve demokratik bir ülke olması olduğunu vurguladı ve bu iki özelliğin korunmaya devam edilmesi gerektiğini söyledi. Maslahatgüzar, ülke genelinde artan gerilim ve kutuplaşmaya dikkat çekti ve ordunun hareketlerinde dikkatli olup, ülkenin menfaatlerini dikkate alması gerektiğini söyledi. Karşılıklı tartışmayı ve istikrarsızlığı

önleyip, anayasayla paralel çizgide ilerleyen bir siyasi süreç izlemek Türkiye'nin ve siyasi bağlantısının bir önemi olmadan bütün Türklerin en büyük çıkarıdır.

4. Saygun, ordunun karşılıklı tartışma içine girmek istemediğini ve böyle bir şey yapma niyetinde olmadığını söyledi. Saygun, istedikleri takdirde, sokaklara tankları gönderebileceklerini ancak bunu yapmadıklarını belirtti. Saygun aynı zamanda, ordunun siyasi, ekonomik ve sosyal istikrar konusuna uzlaşma konusuna herhangi bir çaba sarf etmeyen Ak Parti'den çok daha fazla önem verdiğini de ifade etti.

5. ABD'nin Türkiye Maslahatgüzarı, devam eden parlamenter seçimin sorunsuz bir şekilde devam etmesinin önemli olduğunu ve doğrudan halk oylamasının sonuçlarını tamamen kabul ettiklerini söyledi. Saygun, bu söylenenlere içtenlikle katıldığını söyledi ve Genel Kurmay'ın Ak Parti'yle ne parlamento ne de hükümette herhangi bir sorun yaşadığını belirtti. Saygun ek olarak, tek sıkıntılarının istikrarı tehdit eden radikal politikalar olduğunu söyledi.

6. YORUM: Burada, Genel Kurmay'ın devam eden siyasi gerilime yönelik atacağı adımlarla ilgili her kafadan farklı bir ses çıkıyor. En fazla konuşulan şeyse, Ak Parti'nin kapatılıp, bireysel olarak suçlandıkları davaları gündeme getirerek parti liderlerinin güvenilirliğinin sarsılacağı oldu. En dikkatli gözlemciler, ortam halen gergin olduğundan net olarak dile getirilemeyen anlayışı, Genel Kurmay'ın cumhurbaşkanlığı ve İslamcı politikalar konusunda kırmızıçizgilerini belirlediği ve Ak Parti'nin bu sınırları geçmeme konusunda anlaşması olarak gösteriyor. Bütün bu söylentilere rağmen, 22 Temmuz'daki seçimler öncesi manevraların yoğunlaşacağı kesin ve ABD Genel Kurmaylığının demokrasi, uzlaşma ve anayasal sürece sağlayacağı destek ise kritik önem taşımaya devam edecek.

**EK-3 TURKEY ACCESSION/EU: THE MYSTERIOUS CASE OF THE
MISSING DECLARATION**

Viewing cable 04THEHAGUE3333, *TURKEY ACCESSION/EU: THE MYSTERIOUS
CASE OF THE MISSING DECLARATION*

Reference ID	Created	Released	Classification	Origin
--------------	---------	----------	----------------	--------

04THEHAGUE3333				
----------------	--	--	--	--

2004-12-23 15:15				
------------------	--	--	--	--

2011-08-30 01:44				
------------------	--	--	--	--

CONFIDENTIAL Embassy The Hague

This record is a partial extract of the original cable. The full text of the original cable is not available.

C O N F I D E N T I A L SECTION 01 OF 02 THE HAGUE 003333

SIPDIS

E.O. 12958: DECL: 12/22/2014

TAGS: PREL NL TU CY EUN INRB

SUBJECT: TURKEY ACCESSION/EU: THE MYSTERIOUS CASE OF THE
MISSING DECLARATION

Classified By: Political Couns...

24576

2004-12-23

04THEHAGUE3333

Embassy The Hague

CONFIDENTIAL

C O N F I D E N T I A L SECTION 01 OF 02 THE HAGUE 003333

SIPDIS

E.O. 12958: DECL: 12/22/2014

TAGS: PREL NL TU CY EUN INRB

**SUBJECT: TURKEY ACCESSION/EU: THE MYSTERIOUS CASE OF THE
MISSING DECLARATION**

Classified By: Political Counselor Andrew Schofer for reasons 1.4 (b) and (d).

1. SUMMARY: (C) According to Dutch diplomat Pieter de Gooijer, the intense Dutch-led negotiations leading to the EU Council's invitation to Turkey for accession talks were one for the history books. In a recent conversation with DCM and Poloff, he provided the inside story of the last hours of the talks in Brussels, which he witnessed first-hand. De Gooijer claimed three events were especially critical in bringing about a positive decision: President Chirac's seigniorial push to Cypriot President Papadopoulos; PM Blair fetching Turkish PM Erdogan back from his hotel before he could hold a fatal fatal press conference; and Dutch finessing of the Council Conclusions text that welcomed and quoted a Turkish declaration on the Ankara Agreement that never really existed.
END SUMMARY

2. (C) Pieter de Gooijer (MFA European Integration director and main working negotiator for the Presidency) related the inside story of the final Turkey accession negotiations to DCM and Poloff on the margins of a reception hosted by the DCM on December 20. De Gooijer was at the center of Council negotiations with PM Balkenende and FM Bot, starting Thursday, December 16. Looking back, de Gooijer said, PM Balkenende was still angry on the following Monday about how the Turkish delegation treated him last week and how Erdogan behaved after the fact back home. De Gooijer, a veteran of Turkish postings (as is FM Bot), said Balkenende had missed the back slapping and bear hugs that marked the elated reactions of Bulgaria, Croatia and Romania. I had to remind him, as I had done all during the negotiations themselves, that the Turks came to this like a negotiation for a rug in the bazaar. If things had run in a straight line, they would have suspected they could have gotten a better deal. By the same token, he added, bazaar psychology dictated that PM Erdogan appear dissatisfied with the result after the fact as well.

3. (C) At the beginning on Thursday, December 16, De Gooijer said that the Netherlands Presidency delegation met the Turks around 4:30 pm, where the Dutch told them they had to do something on Cyprus. There was an immediate and negative Turkish reaction to signing anything, he recalled.

With this in mind and while the heads of state were sequestered at dinner, de Gooijer said he proposed that

Turkey could initial the protocol to the Ankara Agreement. Initialing is not as final as signing, he had postulated. It was a way for Turkey to acknowledge that this was where the Cyprus issue stood, that they could accept the text ad ref. Following this plan, the

Dutch had circulated an Annex to the Council Conclusions paragraph 19 (which referred to Turkey's signing the protocol of Ankara Agreement) that acknowledged the initialing by the Commission and Turkey of the Protocol. (Council document SN 220/04). Difficult talks between the Balkenende, FM Bot, Erdogan and FM Gul ensued, with the Turks eventually rejecting initialing as too much like signing. They never appreciated the subtle, negotiator's distinction between the two, de Gooijer said.

4. (C) The Annex was withdrawn on Friday morning, December 17. The Dutch fell back to a proposal that Turkey could make a declaration of intent to sign the Protocol prior to the actual start of accession negotiations. The Secretariat published this as a revision to Council Decision paragraph 19 (Council Document SN 208/04). They got Turkish approval of the concept in principal and then turned to sell it to Cyprus. De Gooijer recalled a small meeting among President Chirac, Chancellor Schroeder, PM Blair, Commission President Barroso, and PM Balkenende with President Papadopoulos; the full Council was meeting in a nearby room. Both PM Blair and Chancellor Schroeder had made clear their intent to leave Brussels around 1:30 pm, due to pressing business elsewhere in Europe. With time slipping away for a deal, Papadopoulos balked at a mere declaration. Finally, de Gooijer recalled, President Chirac said, Tassos, look. Tony, Gerhard and I all think this is a good solution. We have not much time. I know you will agree. Chirac reportedly then stood up and reached out for Papadopoulos, saying, Now let us go into the meeting. And with that, de Gooijer said, Chirac shepherded a slightly stunned Papadopoulos back to the Council meeting. That is how the EU works in the end, de Gooijer said, with the big countries ganging up on a small hold out.

5. (C) The Dutch still needed Turkey's formal acquiescence on the Declaration. De Gooijer said the Turks were quibbling over words down to individual letters in the Conclusions text. Worse, they refused to make the formal declaration as foreseen in the text of Paragraph 19, which welcomed it and supposedly quoted from it. By this time, Erdogan had apparently abandoned the negotiations and was heading back to the Conrad Hotel for an already scheduled 2 p.m. news conference. Balkenende called PM Blair, de Gooijer said, and asked him to help. Blair volunteered to get in his car and go after Erdogan; some time later, both men returned to the Council building for the final round.

6. (C) At this point, de Gooijer said he proposed that Erdogan, Balkenende, and Barroso sign the page from the newly issued draft Conclusions on which the revised Paragraph 19 stood, as a way of acknowledging agreement to its contents and intent. I just tore the page from my book and drew three lines at the bottom of it, de Gooijer recalled. Erdogan refused to sign, as did Gul. De Gooijer said that he then pointed out that someone from the political level would have to accept Paragraph 19 in such a way that the rest of the Council, especially Cyprus, would be satisfied that Turkey agreed to sign the Protocol before October 3.

Finally, Erdogan instructed his State Secretary to sign on behalf of Turkey; State Secretary Arzo Nicolai signed for the Dutch, and Commissioner Rehn signed for the Commission; this paper was then copied and circulated to the Council, de Gooijer said. With this, the men returned to the Council, where representatives of the other three candidate states joined the 25 EU Member States for a final session and the traditional family photograph.

7. (C) As an addendum, a Council staffer who was note-taking for the final session told USEU PolOff that things still remained tense even after the agreement was reached. In the final formal Council session, the EU-25, at the request of Greece, had amended para 20 of the Conclusions (referring to resolution of border disputes) so that it referred to Member States (plural) vice Member State. When the four candidates joined the 25 for champagne toasts, after Romanian, Bulgarian and Croatian remarks about the historic decisions, Erdogan took the floor. He, too, noted the historic nature of the day, but then offered two substantive comments. First, he said Turkey understood para 20 to still be referring to one Member State in particular. And second, the GoT underlined that it did not view signing of the Protocol to the Ankara Agreement as recognition of Cyprus.

(NOTE: USEU's source said Council discussion had already made clear the EU was not going to include such a point in the formal Conclusions, but the Dutch had agreed with the Turks that, if the topic came up, Balkenende in the closing press conference would note that the EU did not view the Protocol signing as being the same as recognition.)
Cypriot

President Papadopoulos responded to Erdogan that the Conclusions were already agreed among the EU-25 and could not be rewritten post-facto. Balkenende, who USEU's source described as growing visibly twitchy, stepped in to say that all could agree that today had seen a historic decision, and brought the discussion to a welcome close.

8. (C) As for Turkey's Declaration? It will forever be missing; historians will search in vain for a paper since there never was one, de Gooijer said with a grin. It was the intent that counted. Summing up, de Gooijer said, We all know what Turkey has to do, preferably sooner rather than later and certainly not as late as October 2 (the day before negotiations are supposed to start). And if the Turks come in and quibble over the Declaration and their intent as reflected in Paragraph 19? The EU would not start negotiations, de Gooijer concluded.

9. (U) This cable was coordinated with USEU. SOBEL

EK-4 Hürriyet Gazetesi

TÜRKİYE’NİN AB KATILIM SÜRECİ/ GİZEMLİ KAYBOLAN BELGE OLAYI

TARİH: 23 ARALIK 2004

BELGE NO: 04THEHAGUE3333

GÖNDEREN MAKAM: Lahey Büyükelçiliği

SINIFLANDIRMA: Confidential

KONU: TÜRKİYE’NİN AB KATILIM SÜRECİ/ GİZEMLİ KAYBOLAN BELGE OLAYI

ÖZET: Hollandalı diplomat Pieter de Gooijner’e göre, Hollanda’nın önderliğinde Avrupa Konseyi’nin Türkiye’yi üyelik müzakerelerine davet etmesi, tarih kitaplarına geçecek bir olay. Hollanda Konseyi ve Polloff ile yapılan son görüşmelerden birinde, Gooijner Brüksel’deki görüşmelerin son saatlerine kendi gözüyle şahit olduğu detayları anlattı. De Gooijer, olumlu kararın çıkmasına etki eden üç kritik gelişmenin olduğunu savundu: Fransa Cumhurbaşkanı Chirac’ın, Kıbrıs Rum Kesimi Cumhurbaşkanı Papadopoulos’a söz hakkı tanımadan, acele ettirmesi, İngiltere Başkanı Blair’ın, Başbakan Erdoğan’ı tehlikeli sonuçlar doğuracak bir basın toplantısı düzenlemeden önce otelinin arka kapısından alması ve Hollanda’nın, Türkiye’nin normalde var olmayan Ankara Anlaşması deklarasyonunu hoş karşılayıp, alıntı yaptıkları Konsey Kararı’nı gösteren belgeyi ustalıkla saklaması.

2. Pieter de Gooijer, (Avrupa Entegrasyon Direktörü ve Hollanda Cumhurbaşkanlığı’nın ana müzakerecisi) 20 Aralık’ta Hollanda Konseyi’nin ev sahipliğinde yapılan bir resepsiyon kapsamında, Türkiye’nin AB’ye giriş müzakerelerini, Konsey yetkilileri ve Poloff ile ilişkilendirdi. De Gooijer, Konsey’in Başbakan Balkenende ve Dışişleri Bakanı Bot ile 16 Aralık Perşembe günü başlayan, müzakerelerin tam merkezindeydi. De Gooijer, o görüşmeler için, Başbakan Balkenende’nin, Türk delegasyonunun kendisine karşı tavrından ve Erdoğan’ın ülkesine döndükten sonraki açıklamalarından dolayı kızgın olduğunu söyledi. De Gooijer, Balkenende’nin Bulgaristan, Hırvatistan ve Romanya’nın sevinç dolu tepkilerinde olduğu gibi, sırt sıvazlama ve kucaklaşma fırsatını kaçırdığını söyledi. “Müzakerelerin hepsinde olduğu gibi, ona Türklerin buraya Kapalı Çarşı’da halı alıyormuş gibi bir müzakere için geldiklerini hatırlatmak zorunda kaldım. Eğer her şey, doğru yolda ilerleseydi, müzakerelerden daha iyi bir anlaşmayla ayrıldıklarını düşünebilirlerdi.” Aynı şekilde, De Gooijer, Kapalı Çarşı psikolojisinin, Başbakan Erdoğan’ın anlaşma ve sonuçlarından memnun olmadığını göstermesini gerektirdiğini belirtti.

3. De Gooijer, 16 Aralık Perşembe gününün ilk saatlerinde, Hollanda Cumhurbaşkanlığı delegasyonunun, Türk heyetle öğleden sonra saat 4.30’da görüştüğünü ve Hollandalıların, Türklerin Kıbrıs konusunda bir şeyler yapmak zorunda olduklarını söylediklerini belirtti.

De Gooijer'e göre, hiçbir şey imzalamak istemeyen Türkler negatif tepki gösterdi. Bu ve devlet liderleri akşam yemeği için hazırlanırken, De Gooijer Türkiye'nin Ankara Anlaşması için bir protokol başlatabileceğini önerdi ve protokol başlatmanın illa anlaşma imzalamak anlamına gelmediğini söyledi. Bu Türkiye için, Kıbrıs meselesinin önemini kabul etmenin bir yoluydu. Bu plana uygun hareket eden Hollanda, Konsey Sonuç Belgesi'nin, Türkiye'nin Ankara Anlaşması'nın protokolünü imzaladığına işaret eden 19'uncu paragrafa ek metin gönderdi. Balkenende, Dışişleri Bakanı Bot, Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Gül arasında geçen zorlu konuşmalar, en sonunda Türklerin protokol başlatmaya en az anlaşma imzalamak kadar karşı çıktıklarını gösterdi.

4. Ek metin, 17 Aralık Cuma sabahı geri çekildi. Hollanda iddiasını, Türkiye'nin AB üyeliği müzakereleri başlamadan önce, bir Protokol imzalama niyetinde olduğunu gösteren bir deklarasyon yapabileceği yönünde değiştirdi. Sekreteryaya, bunu Konsey Karar Belgesi'nin 19'uncu parafına bir revizyon olarak yayımladı. Prensipite, Türklerin konsept onayını aldılar ve sonrasında bunu Kıbrıs'a satmaya yöneldiler. De Gooijer, Fransa Cumhurbaşkanı Chirac, Almanya Başbakanı Schroeder, İngiltere Başbakanı Blair, Avrupa Komisyonu Başkanı Barroso, Hollanda Başbakanı Balkenende ve Kıbrıs Rum Kesimi lideri Papadopoulos arasında gerçekleşen küçük bir toplantıyı hatırlattı. Hemen yandaki odadaysa, bütün Avrupa Konseyi toplantı yapıyordu. Blair ve Schroeder, Brüksel'den öğleden sonra 1.30'da ayrılmak istediklerini açıkladı. Anlaşma için zaman daralırken, Papadopoulos, net bir deklarasyon konusunda ayak diredi. De Gooijer, en nihayetinde Chirac'ın konuşup, Papadopoulos'un baktığını söyledi. "Tony, Gerhard ve ben, bunun iyi bir çözüm olduğunu düşündük. Çok fazla zamanımız yok. Biliyorum kabul edeceksin." Chirac daha sonra ayağa kalktı ve Papadopoulos'a yönelerek, "Toplantıya girmemize izin ver" dedi. De Gooijer, sonrasında Chirac'ın şaşkın bir halde olan Papadopoulos'u toplantıya götürdüğünü söyledi. De Gooijer, aynı zamanda bunun en nihayetinde AB'deki işleyişin bir örneği olduğunu ve büyük ülkelerin ayak direyen küçük ülkelere karşı cephe aldığı bir sistemi göz önüne serdiğini söyledi.

5. Hollandalılar, halen Türkiye'nin resmi olarak Deklarasyonu kabul etmesine ihtiyaç duyuyordu. De Gooijer, Karar Sonuç Bildirgesi'nde, Türklerin kişisel mektuplara kadar kelime oyunları yaptıklarını söyledi. Daha da kötüsü, Türkler, resmi deklarasyonu, metnin 19'uncu paragrafında öngörüldüğü gibi kabul etmeyi reddetti. Metnin bu kısmında deklarasyon hoş karşılanıyor ve sözde deklarasyondan alıntı içeriyordu. Bu gelişmeler öncesinde, Erdoğan açıkça müzakereleri terk etti ve önceden belirlenmiş 14.00'deki basın toplantısı için Conrad Otel'in yolunu tuttu. De Gooijer, Balkenende'nin Başbakan Blair'i çağırdığını ve ondan yardım istediğini söyledi. Blair, arabasına binip Erdoğan'ı takip etmeye gönüllü oldu; bir süre sonra, her ikisi de son görüşme için Konsey binasına döndü.

6. Bu noktada, de Gooijer, Erdoğan, Balkenende ve Barroso'nun 19'uncu paragrafın yeniden değerlendirilmiş halinin bulunduğu, yeni sunulan Sonuç Bildirgesi'nin metninin sayfasını, anlaşmanın içerikleri ve kapsamının kabul edilmesi adına imzalamasını teklif etti. De Gooijer, "Sayfayı biraz önce kitabımdan yırttım ve altına üç çizgi çektim" dedi. Erdoğan ise imzalamayı reddetti ve Gül onu takip etti. De Gooijer, ardından 19'uncu paragrafı kabul edeceğini düşündüğü ve böylece, başta Kıbrıs olmak üzere konseyin geri

kalanının Türkiye'nin Protokol'e 3 Ekim'den önce imza atmasından memnun olmasını sağlayacak politik seviyeden birine işaret etti. Nihayetinde, Erdoğan Dışişleri Bakanına Türkiye adına imza atması talimatını verdi; Hollanda adına Dışişleri Bakanı Arzo Nicolai imza attı ve Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Rehn'de komisyon adına imza attı. Bunun ardından, politikacılar, üç aday ülkenin temsilcilerinin, 25 üye ülkeyle son oturumun yapılması ve geleneksel aile fotoğrafının çekilmesi için katıldıkları Konseye döndü.

7. Ek söz olarak, son oturum için not alan bir Konsey çalışanı, ABD'nin Avrupa Birliği'ndens sorumlu yetkilisi, anlaşmaya varılmasının ardından durumun gerginliğini koruduğunu ifade etti. Konseyin son resmi oturumunda, AB-25, Yunanistan'ın talebi karşılığında Sonuçlar metninin (sınır tartışmalarının çözümlenmesiyle ilgili) 20'inci paragrafında geçen, Üye Ülkeler" (çoğul) ifadesini "Üye Ülke" ifadesiyle değiştirdi. Dört aday, şampanyayla kadeh kaldırmak için 25 ülkeyle bir araya geldiğinde, Romanya, Bulgaristan ve Hırvatistan'ın tarihi kararları hakkındaki düşüncelerini belirtmelerinin ardından, Erdoğan sahneye çıktı. Erdoğan'da günün tarihi önemine değindi, ancak ardından iki anlamlı yorum yaptı. İlk olarak, Türkiye'nin 20'inci paragrafın halen tek bir "Üye Ülke"ye ilişkin olduğunu anladığını söyledi. İkincisi, Türkiye Devleti'nin, Ankara Anlaşması'nda Kıbrıs'ın tanınmasını öngören protokolü imzalamayı düşünmediğini belirtti. (Not:ABD'nin AB misyonundaki kaynağı, Konsey'in, AB'nin resmi Sonuçlarda böyle bir noktayı içermeyeceğine önceden açıklık getirdiğini söyledi. Ancak Hollandalılar, konunun gündeme gelmesi halinde Balkenende'nin kapanış basın toplantısında, AB'nin protokolün imzalanmasını, tanınmasıyla aynı kabul etmeyeceğini belirtebileceği konusunda Türklerle anlamıştı. Kıbrıs Rum Kesimi Devlet Başkanı Papadopoulos, Erdoğan'a cevap vererek Sonuçların E-25 ülkeleri arasında çoktan kabul edildiğini ve sonradan tekrar yazılmayacağını belirtti. ABD'nin AB misyonu kaynağının giderek daha gerginleştiğini belirttiği Balkenende araya girerek, "herkesin bugün tarihi bir karar alındığı konusunda anlaşmıştı" söyledi ve tartışmayı kapattı.

8. Türkiye'nin Deklarasyonu'na gelince? De Gooijer suratında bir gülümsemeyle, "O sonsuza dek kayıp olacak; tarihçiler boş yere hiç bir zaman var olmamış bir kağıdı arayacak" dedi. Bu, hesabı yapılan niyeti gösteriyordu. De Gooijer, "Toplamak gerekirse... Hepimiz Türkiye'nin muhtemelen geç kalmadan ve kesinlikle 2 Ekim kadar geç olmadan ne yapması gerektiğini biliyoruz (müzakerelerin başlayacağı tarihin bir gün öncesi). Ve eğer Türkler içeri girer ve Deklarasyon ile 19'uncu paragrafta yansıdığı gibi niyetleri hakkında kelime oyunlarına başlarsa? De Gooijer, "AB müzakerelere başlamaz" diyerek sözlerini bitirdi.

9. Bu belge ABD'nin AB misyonu ile koordine edilmiştir.